

INFORMÁTOR

XXVII/2016/1

NITRA

OBSAH: • Dôležité informácie • Aktuality • Diskusia • Spoločensko-vedecké podujatia • Archeológia a verejnoscť • Zo života univerzít • Jubileá • Opustili naše rady • Kronika • Ocenenia a vyznamenania • Nové publikácie • Zmeny v členskej základni • Oznamy redakcie •

DÔLEŽITÉ INFORMÁCIE

Zápisnica z výročnej členskej schôdze Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV v roku 2016

1. Otvorenie
2. Návrh programu
3. Voľba návrhovej komisie
4. Správa o činnosti a hospodárení SAS pri SAV za rok 2015
5. Finančná správa SAS pri SAV za rok 2015
6. Správa revíznej komisie
7. Plán činnosti SAS pri SAV na rok 2016
8. Rôzne
9. Návrh uznesenia
10. Ocenenie SAS pri SAV za rok 2015
11. Záver

Dňa 13. 4. 2016 sa na zámku v Smoleniciach, v priestoroch Kongresového centra Slovenskej akadémie vied, uskutočnila výročná členská schôdza Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. Výnimočné miesto stretnutia bolo zvolené pri príležitosti osláv 60. rokov od založenia slovenskej sekcie Československej archeologickej spoločnosti.

Predsedníčka SAS M. Musilová privítala účastníkov v zámockom červenom salóniku a zároveň konštatovala prítomnosť 53 členov. Prečítala návrh programu, ktorý bol všetkými prítomnými schválený bez pripomienok. Takisto boli jednohlasne schválení členovia návrhovej komisie: B. Hromadová, P. Tóth a V. Turčan

Predsedníčka SAS informovala o stave členskej základne. V súčasnosti má spoločnosť 239 členov. Za minulý rok odišlo 8 členov a pribudlo 9. Upozornila na historický moment, že uplynulo 60 rokov od založenia sekcie SAS a pri tejto príležitosti privítala prvú tajomníčku slovenskej sekcie ČSSA prof. PhDr. Máriu Novotnú, DrSc. Prítomným predstavila nové logo spoločnosti špeciálne navrhnuté k tomuto výročiu.

Predsedníčka SAS informovala o zasadaniach Výboru SAS v roku 2015, o projektoch a aktivitách, ktoré spoločnosť organizovala alebo sa na nich spolupodieľala. Plénum bolo informované o novej webovej stránke, dizajne a jej funkciách. SAS zaviedla aj svoju facebookovú stránku. M. Musilová informovala aj o zverejnení zoznamu publikácií Knižnice SAS na svojich webstránkach a ako novinku predstavila aj program digitalizácie vzácnych exemplárov z knižničného fondu SAS v spolupráci s firmou Tender Media Group.

S platnosťou od januára 2016 bol účet SAS z úsporných dôvodov prevedený do Fio banky, a teda členské, dary a iné príspevky sa už majú posieláť na nový účet, ktorý je zverejnený aj na novej webovej stránke. Predsedníčka informovala o zaregistrovaní spoločnosti medzi prijímateľov 2 % z daní v roku 2015.

V. Mitáš prednesol správu o hospodárení SAS za rok 2015, vyjadril sa k výdavkom spoločnosti a zdôraznil aj pre rok 2016 potrebu šetrného nakladania s financiami.

K. Daňová prednesla správu o činnosti Revíznej komisie, neboli zistené žiadne nedostatky.

M. Musilová prednesla návrh činnosti na rok 2016, informáciu o nových členoch a o Zmluve medzi SAS a AÚ SAV, ktorá bola uzavretá aj v tomto roku. V rámci propagácie SAS boli vyrobené tričká s logom SAS, k dispozícii sú rôzne veľkosti. Bližšie informácie sú dostupné opäť na webe spoločnosti a na sociálnej sieti.

V bode rôzne vystúpili:

Host' výboru SAS, P. Moravčík, predstavil návrhy na zlepšenie využívania webovej stránky a zavedeniu QR kódu pre každého člena. Technická inovácia by mala slúžiť ako informačná pomôcka pre výbor a členov o zaplatení, resp. neplatení členského (neverejná informácia), zároveň ako jedna z možností verejnej prezentácie členov, ich odbornej práce a projektov. Viacerí prítomní vystúpili k otázke členských preukazov, ich aktuálnej potrebe a prípadnému zneužitiu. Táto otázka ostala otvorená. K otázke zverejnenia ročenky Informátora na webe bol vyjadrený názor o jeho sprístupnení iba platiacim členom. Viacerí členovia vrátane aktuálnej redaktorky sa vyjadrili za jeho zverejňovanie v elektronickej podobe bez obmedzení.

E. Krekovič informoval o akcii uskutočnej v AM SNM v Bratislave v januári aktuálneho roka – o diskusii *Quo vadis archeológia?* Navrhlo vypracovať Memorandum a poslať ho partnerom a AÚ SAV. Navrhlo zaoberať sa otázkou, či by nemal byť prijatý samostatný zákon o archeológii. J. Beljak a M. Furman upozornili na fakt, že v súčasnosti nie je časť výskumných správ odovzdávaná. Z. Stegmann-Rajtárová informovala, že už v roku 2011 bola otvorená diskusia o prijatí etického kódexu.

V. Mitáš informoval o nových prihláškach do SAS: P. Bobek, M. Jakubčinová, L. Nezvalová. Všetci traja boli na základe odporučení prijatí.

Na záver Zjazdu bol prečítaný návrh Uznesenia. Prítomní členovia SAS schválili:

1. Správu činnosti SAS za rok 2015 bez pripomienok
2. Správu o hospodárení SAS za rok 2015 bez pripomienok
3. Návrh plánu činnosti na rok 2016
4. Návrh na sprístupnenie Informátora na webe

Za prijatie unesenia hlasovalo z 53 prítomných 52, jeden sa zdržal, nik nebol proti.

Predsedníčka M. Musilová následne predstavila ocenenie SAS pri SAV za rok 2015, ktoré boli udelené J. Beljakovi (AÚ SAV) a N. Beljak Pažinovej (Katedra archeológie UKF v Nitre) za príkladný archeologický výskum a letnú školu archeológie na Pustom hrade vo Zvolene. J. Beljak po prijatí gratulácií a diplomu za celý kolektív projekt predstavil formou krátkej prezentácie.

Na záver M. Musilová podakovala všetkým prítomným za účasť, pozvala ich na obed a popoludňajší vedecký seminár do kongresovej sály Smolenického zámku.

Zapisal: V. Turčan

Poznámka redakcie: v prílohe zápisnice je pripojený list prof. RNDr. Pavla Šajgalíka, DrSc., predsedu Slovenskej akadémie vied, adresovaný účastníkom slávostného Zjazdu slovenských archeológov.

Podpredseda SAS pri SAV prof. PhDr. E. Krekovič, CSc. gratuluje jubilantke prof. PhDr. Márii Novotnej, DrSc. (foto M. Furman).

SLOVENSKÁ AKADEMIA VIED

PROF. RNDR. PAVOL ŠAJGALÍK, DRSC.
PREDSEDA

Vážená pani predsedníčka, vážené členky a členovia Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV,

v prvom rade mi dovoľte, aby som pozdravil Vaše rokovanie. Žiaľ, v dôsledku neodkladných pracovných povinností sa nemôžem zúčastiť tohto zaujímavého rokovania, na ktoré som sa veľmi teší. Mrzí ma to o to viac, že dianie v archeológii ma vždy zaujímalо, bolo a je mi blízke.

Na Slovensku je pomerne málo inštitúcií s tak dlhou tradíciou aktívneho pôsobenia. Tu sa práve archeológia radí k tým najvýznamnejším inštitútom, keď Archeologický ústav v tomto roku slávi už 77 rokov od svojho založenia a Vaša spoločnosť 60. Skutočnosť, že dnes máte viac ako 300 členov z radov profesionálov i záujemcov o archeológiu jednoznačne dokazuje, že ide o živataschopnú spoločnosť. Ďalším dôkazom a som presvedčený, že aj zárukou ďalšieho fungovania je úspešná spolupráca SAS a AÚ SAV.

Tu je treba zdôrazniť, že to bola práve SAV, resp. ČSAV, ktorá v r. 1956 prostredníctvom svojich výskumných pracovníkov iniciovala zakladanie profesijných vedeckých spoločností. Nakoniec prví funkcionári spoločnosti Š. Janšák, J. Dekan, M. Novotná, L. Kraskovská, A. Točík, V. Ondrouch, V. Budinský-Krička, J. Pástor, J. Nettich a M. Dušek postupne vytvorili extrémne silnú a európsky významnú skupinu bádateľov, ktorá položila základy modernej archeológie na Slovensku. Ešte viac ma teší, že môžem z tejto skupiny osobitne pozdraviť pani profesorku Máriu Novotnú, ktorá sa v týchto dňoch v plnej sile dožíva vzácneho životného jubilea.

Pri svojej práci som zástupcami archeológov pravidelne informovaný o aktuálnych otázkach archeologickej výskumu na Slovensku. S radosťou čítam informácie o úspechoch doma, či v zahraničí – aktuálne obnovenie výskumov v Kuvajte, návrat zakonzervovaných nálezov z knejžacej hrobky z doby stáhovania národov v Poprade, ale i objavy v Bratislave na hrade, v starobylej Trnave či Banskej Štiavnici, fantastické zistenia pri výskume veľkomoravských hradísk a množstvo aktivít spojených so záchranou našich hradov. Teší ma, že archeológovia patria k priekopníkom interdisciplinarity a sú špičkou v zavádzaní nových výskumných metód. Avšak sú mi znárne aj viaceré aktuálne problémy archeológie – otázky kvality terénnych výskumov robených rôznymi typmi organizácií, podfinancovanie najmä regionálnych pracovísk, vykrádanie nálezísk, komplikácie so získavaním povolení na systematický výskum, otázky odovzdávania nálezov z výskumov, malá finančná a často i morálna podpora zachovávaniu archeologickeho kultúrneho dedičstva a nakoniec, zdá sa, že niekedy nie veľmi transparentné zadávanie archeologickej výskumov. Môžem Vás ubezpečiť, že Predsedníctvo SAV podporí všetky rozumné návrhy na zlepšenie tohto stavu.

Vážené dámy a páni, v mene svojom i SAV si dovoľujem zagratalovať SAS k úspešným 60-im rokom svojho pôsobenia a želám veľa úspechov do ďalších rokov Vašej činnosti.

Bratislava 12. apríla 2016

Foto J. Beljak (1-2, 4-5), M. Furman (3).

Exkurzia na hradisko Molpír pod vedením PhDr. Susanne Stegman-Rajtár, CSc. (foto M. Musilová).

Správa o činnosti a hospodárení SAS pri SAV za rok 2015

Vedecké a odborné podujatia

Por. č.	Názov podujatia	Príspevok SAV v €	Príspevok SAS v €
1.	Vedecký seminár SAS pri SAV	100,00	49,63
2.	4. Geologicko-Paleontologicko-Archeologická diskusia – GEPAARD	40,00	36,30
3.	Bojná 2015 - terénny seminár	60,00	0
4.	Pracovné stretnutie múzejných archeológov	110,00	0
5.	Komentovaná prehliadka výstavy Veľká Morava a počiatky kresťanstva	0	0
6.	Integrácia konzervačnej vedy a technológií do interdisciplinárnej ochrany materiálov a objektov dedičstva	110,00	0
7.	24. stretnutie východoslovenských archeológov	110,00	49,13 + 29,40
8.	Hadak Útján. XXV. konferencia mladých bádateľov obdobia včasného stredoveku	110,00	39,70
Spolu		640,00	204,16

Publikačné aktivity spoločnosti

Por. č.	Publikácia	Príspevok SAV v €	Príspevok SAS v €
1.	Informátor XXVI/2015/1-2, 52 strán + príloha 1 strana	280,00	416,26
Spolu		280,00	416,26

Iné výdavky spoločnosti

Por. č.	Iné výdavky spoločnosti	Príspevok SAV v €	Príspevok SAS v €
1.	Prevádzková rézia, materiál	0	247,12
2.	Mzdy (zalomenie čas. Informátor, ekonómka, inovácia webu)	0	677,70
3.	Platby do poistných fondov	0	239,73
Spolu		0	1164,55

Výdavky a príjmy z príspevkov SAV

SAV	Suma v €
Príjmy zo SAV	920,00
Výdavky z príspevku SAV	920,00

Vlastné výdavky a príjmy spoločnosti

Ekonomická činnosť	Suma v €
Výdavky zo zdrojov spoločnosti (bez výdavkov z príspevku SAV)	1784,97
Príjmy z členských príspevkov	1275,00
Dary od členov spoločnosti a ostatné príjmy	90,08
Rozdiel príjmov a výdavkov	419,89

Zapísal: V. Mitáš

Zápis z kontroly hospodárenia s prostriedkami SAS pri SAV v Nitre

Členovia revíznej komisie: Mgr. Klaudia Daňová, PhD., PhDr. Eva Fottová, PhDr. Jozef Moravčík, PhDr.

Kontrolované obdobie: 1.1.2015 – 31.12.2015

Revízna komisia prekontrolovala peňažný denník, finančné doklady, tri dohody o vykonaní práce (pre ekonómu, grafickú úprava Informátora, vyhotovenie webovej stránky), doklady daňového úradu (hlásenie o vyúčtovaní dane, daňové priznanie, účtovnú uzávierku), regisračné listy a výkazy poistného a príspevkov do sociálnej poisťovne, zdravotních poisťovní ako aj zoznam organizovaných podujatí. Jednotlivé finančné doklady pozostávali z bankových výpisov (20 kusov), výdavkových dokladov (19 kusov) a príjmových dokladov (23 kusov).

Pri kontrole neboli zistené nedostatky vo vedení hospodárskej agendy. Hospodár a ekonómka dôsledne dodržiaval platné zákony, ako aj zásady hospodárenia s finančnými prostriedkami SAS.

Stav finančných prostriedkov k 31.12.2015:

- zostatok finančnej hotovosti v pokladni SAS k 31.12.2015 bol **162,81 Eur**
- zostatok na účte SAS v Poštovej banke Nitra k 31. 12.2015 bol **232,44 Eur**
- zostatok na účte SAS v Fio banke k 31. 12.2015 bol **50 Eur**
- celková finančná hotovosť k 31. 12.2015 predstavovala **445,25 Eur**

V Nitre 8.3. 2016

Fer /
Ráčunov -
M.R.

Plán vedeckých a odborných podujatí SAS pri SAV na rok 2016

Quo vadis slovenská archeológia?

Miesto: Archeologické múzeum SNM v Bratislave
Termín: 28. január 2016
Organizátori: SAS pri SAV, SNM-AM

Zjazd slovenských archeológov a Vedecký seminár SAS pri SAV v roku 2016 (pri príležitosti 60. rokov od vzniku slovenskej sekcie pri ČSSA)

Miesto: Zámok Smolenice, kongresové centrum SAV
Termín: 13.–14. apríl 2016
Organizátori: SAS pri SAV, AÚ SAV Nitra

Slávostné medzinárodné kolokvium k životnému jubileu prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc.

Miesto: Archeologické múzeum SNM v Bratislave
Termín: 28. apríl 2016
Organizátori: Katedra klasickej archeológie TU v Trnave, SNM-AM, Katedra archeológie UK v Bratislave, SAS pri SAV, AÚ SAV Nitra, Pro Archaeologia Classica, o.z.

Kelti 2016. 17. medzinárodná konferencia „Doba laténska v Čechách, na Morave a na Slovensku“

Miesto: Trenčianske Teplice
Termín: 17.–20. máj 2016
Organizátori: SAS pri SAV, AÚ SAV Nitra

Pipe lost, pipe found - medzinárodné posterové kolokvium o historických fajkách

Miesto: PKO, Nitra
Termín: 14.–16. október 2016
Organizátori: AÚ SAV Nitra, SAS pri SAV, Pipe Club Nitra, NITRAFILA

Kelti z Bratislavы. Medzinárodná výstava

Miesto: Perugia (Taliansko)
Termín: 07. júl – 31. október 2016
Organizátori: Hlavné mesto SR Bratislava, mesto Perugia, Národné archeologické múzeum Umbrie v Perugii, SAS pri SAV, MUOP v Bratislave, SNM-AM a iní

Medzinárodné kolokvium Sídelné stratégie vo vzťahu k trasám diaľkových komunikácií v severnej časti Karpatskej kotliny v neskorej dobe bronzovej a v dobe železnej

Miesto: Pezinok
Termín: 12.–13. október 2016
Organizátori: AÚ SAV Nitra, Malokarpatské múzeum v Pezinku, SNM-AM, SAS pri SAV

25. pracovné stretnutie východoslovenských archeológov

Miesto: Prešov
Termín: október 2016
Organizátori: KPÚ Prešov, AÚ SAV Košice, SAS pri SAV

9. interdisciplinárna konferencia História skla

Miesto: Múzeum mesta Bratislavы
Termín: 12.-13. december 2016
Organizátori: SAS pri SAV, komisia História skla na Slovensku, AÚ SAV Nitra

Výročná cena Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV za rok 2015

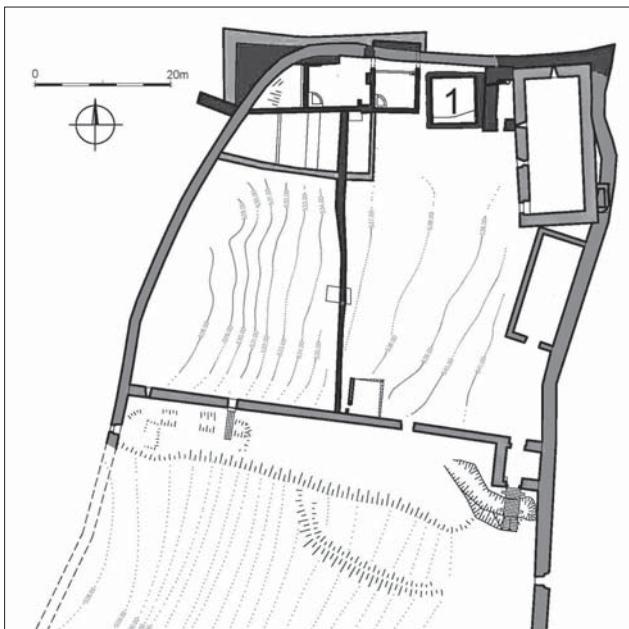

Výbor SAS pri SAV udelil cenu Slovenskej archeologickej spoločnosti za rok 2015 PhDr. Jánovi Beljakovi, PhD. a doc. PhDr. Noémi Beljak Pažinovej, PhD. za príkladný archeologický výskum a letnú školu archeológie na Pustom hrade vo Zvolene. Oceneným srdečne blahoželáme, želáme im veľa úspechov v ďalšom bádani a príprave nastupujúcej generácie archeológov. Zároveň pripájame krátku prezentáciu aktuálnych výsledkov ich práce, ktorú predstavili na Zjazde Slovenskej archeologickej spoločnosti v apríli 2016.

Redakcia Informátora SAS

Výskum stredovekej cisterny na Pustom hrade vo Zvolene

Pustý hrad vo Zvolene je situovaný na severozápadnom výbežku pohoria Javorie nad sútokom Hrona a Slatiny. Tvorí ho vyššie položený Horný hrad (571 m n. m.) s rozlohou 3,5 ha a nižšie (476 m n. m.) položený menší Dolný hrad s rozlohou 0,7 ha. Spolu s tzv. spojovacou časťou tvoria areál s celkovou rozlohou 4,7 ha. Táto rozloha ho radí medzi najroziahlejšie hrady na Slovensku. Historické pramene nám umožňujú predpokladať jeho výstavbu už v priebehu 12. storočia ako správneho centra rozsiahleho Zvolenského komitátu. Trinásťte storočie bolo dobou rozsiahlych budovateľských aktivít, ktoré vytvorili unikátny komplex dvoch hradov spojených do jedného celku. Už do prvých desaťročí 13. storočia spadá výstavba mohutnej obytnej veže Dolného hradu. Okolo polovice 13. storočia je budované rozsiahle opevnenie a postupne vznikala aj vnútorná zástavba Horného hradu. V najnižšie položenej severnej časti Horného hradu vzniká úplne nový hrad s rozmermi cca 50×50 m. Na základe doterajších výskumov bola jeho výstavba datovaná do 1. polovice 14. storočia, čo odrážal aj pracovný názov „Dončov hrad“ podľa zvolenského župana Donča z rodu Balašovcov. Ústrednou stavbou tejto časti hradu bol hradný palác vsadený do nárožia opevnenia. Obytné budovy hradu doplnili menšie hospodárske stavby na terasovite upravenom hradnom nádvorí a vzrástajúce nároky na bývanie si vyžiadali aj výstavbu ďalších budov a tiež veľkej hradnej cisterny, ktorej doskúmanie bolo predmetom archeologického výskumu v roku 2015. Súčasťou cisterny bol prístavok s filtračnou nádobou, cez ktorú dažďová voda zo striech okolitých budov tiekla do cisterny. Na cisternu zo západnej strany nadviazalo ďalšie krídlo obytných budov. Obdobie 15. storočia sa nieslo v znamení začínajúceho úpadku hradu. Jeho poloha na nedostupnom kopci, archaická rozloha a nemoderné opevnenie už nevyhovovali dobovej vojenskej technike. Posledný pokus o oživenie starej pevnosti podnikli počas svojho pobytu vo Zvolene jiskrovské vojská. V dobe protitureckých vojen mohli čiastočne zachované stavby v areáli hradu ešte slúžiť na pozorovanie okolia. Jedna obranná strážna veža (vartovka) stála podľa písomných prameňov aj v areáli Pustého hradu.

Situovanie cisterny (1).

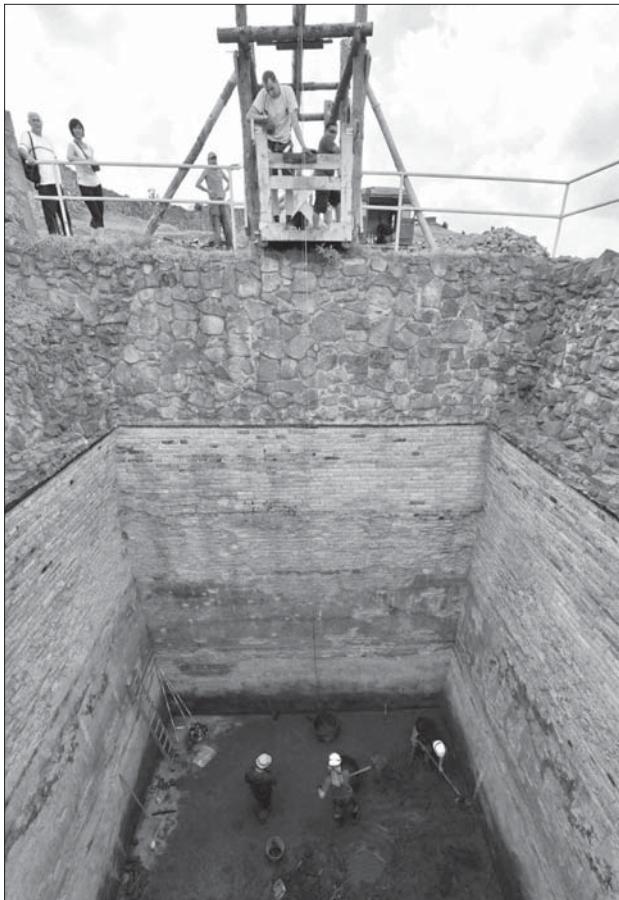
Výskum cisterny

Prvé informácie o hradnej cisterne na Pustom hrade vo Zvolene máme z polovice 19. storočia v článku o hľadačoch pokladov uverejnenom v dobových novinách. Taktiež prví amatérski výskumníci na hrade, miestni bádatelia Ľudovít Leustách a Július Thomka od októbra 1889 začali skúmať objekt cisterny. Už vtedy im komplikovala práce voda. V. Hanuliak hradnú cisternu skúmal v rokoch 2000–2008, pričom sa mu podarilo dostať do hĺbky takmer 8 m od jej okraja. Cieľom výskumu pod vedením Jána Beljaka z Archeologického ústavu SAV v roku 2015 bolo komplexne doskúmať posledné metre zásypu cisterny až po samotné dno a pripraviť cisternu pre následnú stavebnú sanáciu. Išlo o technicky veľmi náročný výskum, nakoľko sa pracovalo vo vlhkom a stiesnenom prostredí, a vo veľkej hĺbke (8–10 m). Všetok vykopaný materiál bol potrebné vytiahnuť na plochu nádvoria. Zabezpečenie to bolo pevným dreveným kladkostrojom, ktorý ručne naraz obsluhovali najmenej štyri osoby. Na základe výsledkov geofyzikálneho merania z roku 2011 bolo potrebné doskúmať po dno ešte dva metre, čo sa aj potvrdilo. V sezóne 2015 bola z cisterny vybraná celková výplň o objeme 103 m³.

Pôdorysné rozmery cisterny dosahujú 6,75 × 6,82 m a hĺbka je takmer 10 metrov. Vykopaná bola do skalného andezitového podložia. Jej plášť tvorí murivo s hrúbkou okolo 80-90 cm budované výlučne z kvalitne vypálených tehál s hrúbkou 6-7 cm, šírkou 13-14 cm a dĺžkou cca. 26 cm. Líce je uzavorené omietkou s prímesou drvenej tehly a kvalitne vyhladeným povrchom. Podobnú úpravu malo aj dno cisterny s vyhladenou vrstvou malty, ktorá

bola mierne spádovaná do stredu. Cisterna bola ukončená murovanou valenou klenbou. V jej vrcholovej časti bola zrejme osadená kamenná obruba valcového tvaru lemujúca otvor umožňujúci čerpanie vody (dva segmenty zistené priamo v zásype cisterny). Dve samostatné vetvy potrubí privádzajúcich vodu do cisterny poukazujú na to, že zrejme zbierali vody z dvoch rôznych plôch. Jednou nich bola nepochybne strecha rozsiahleho hradného paláca, ktorý vďaka pôdorysnému rozmerom 24 x 12 m mohol sústredovať dostatok vody pre naplnenie cisterny.

Výskum cisterny.

Druhým zdrojom bola pravdepodobne strecha prístavku priloženého z bočnej strany k palácu.

V zásype cisterny sa počas výskumu v roku 2015 od hĺbky 9 metrov začali objavovať nálezy konštrukčných dielov, ktoré sa zachovali vďaka stabilnej vodnej hladine. Časť z nich reprezentovali mohutné drevené trámy (prierez až 30-35 cm) so zachovanou dĺžkou viac ako 4 metre, ďalšou skupinou boli dosky (široké až 50 cm), ktoré sa nachádzali hlavne pri stenách cisterny. Objavovali sa aj jemnejšie opracované drevá – ktoré pochádzali možno z nábytku. Maltové dno cisterny sa najprv ukázalo pri západnej stene na úrovni takmer 528,1 m n. m. (t. j. v hĺbke 9,9 metra od okraja). Posledná vrstva na dne cisterny mala hrúbku 10-20 cm tvoril ju jemný piesok.

Kolekcia objavených drevených konštrukcií je svedectvom remeselnej zručnosti majstrov z obdobia stredoveku. Súbor reprezentuje predovšetkým torzá hranolov a dosiek. Zachovali sa aj rôzne vyrezávané ozdobné prvky a kvalitnejšie opracované dielce. Dôležité sú aj dobre zachované konštrukčné detaily spojov. Nakol'ko išlo o vlhké prostredie stredovekých majstrov takmer nevyužili spoje pomocou klincov, ale uplatnili predovšetkým spoje pomocou perodrážok, kolíkov a čapov. Objavené nálezy zrejme pochádzajú z drevenej konštrukcie umiestnej v interiéri cisterny pod jej klenbou. Časť dielov pochádza azda aj z pôvodného kladkostroja – rumpálu na vyťahovanie vody z cisterny. Medzi výnimočné nálezy z cisterny patrí súbor drevených vedier vyrobených z jedle, ktoré

zrejme slúžili na vyťahovanie vody z cisterny. Objavilo sa aj torzo lana na ktorom viseli. Na vyťahovanie vody mohol slúžiť aj kožený mech nájdený v strednej časti dna cisterny. K unikátnym objavom patria aj dva kusy takmer kompletne zachovaných drevených mečov, ktoré sa používali pri výcviku ako náhrady kovových ekvivalentov. Vyrobení boli z jedle a obe majú vyfrézovaný žliabok na čepeli. Prekvapujúci bol nález kompletne zachovaného krátkeho jednosečného železného meča (tesáka) s kostenou rukoväťou zo záveru 14. storočia. Medzi kovové nálezy patrí aj kratší nôž, menšia profilovaná pracka a hrot šípu rozšírený v hornej tretine a s trňom. Veľmi dobre zachovaná zostala gotická ostroha s hviezdicovitým kolieskom. Na dne cisterny boli nájdené aj tri mincové kotúčiky, slúžiace na razbu a dva strieborné denáre. V jednom prípade išlo o západoeurópsku razbu z prelomu 13. a 14. stor. a druhým bol denár Bela IV. (1235–1270) nájdený v najspodnejšej vrstve cisterny. To bol zároveň prvý indikátor toho, že cisterna bola vybudovaná skôr ako v pôvodne predpokladanej polovici 14. storočia.

Objavený keramický inventár predstavuje vrcholnostredovekú

Drevené konštrukcie v cisterne.

keramiku vytáčanú na kruhu, ktorá sa bežne vyskytuje predovšetkým v období 14. storočia. Keramické fragmenty boli objavené často v zoskupeniaciach na jednom mieste, pričom ich sfarbenie a tvar indikovalo, že ide o rozbité nádoby, padnuté do cisterny. Rekonštruovať je možné minimálne 5-6 rôznych tvarov (hlavne džbány, fl'aše). Zastúpenie mala aj keramika bielych odtieňov, v niektorých prípadoch s dokladom červeného maľovania

V roku 2015 sa na Pustom hrade vo Zvolene podarilo kompletné doskúmanie stredovekej cisterny. Prevažná väčšina analyzovaných driev z jej dna bola vyhotovená z ihličnatého dreva – z jedle. Dendrochronológiou boli drevá datované do záveru 13. storočia. Aj na základe týchto poznatkov vieme posunúť výstavbu cisterny už do dôb panovania kráľa Ondreja III. (1290–1301), t. j. na prelom 13. a 14. storočia. Z toho jasne vyplýva datovanie výstavby severnej časti hradu s veľkým palácom už do druhej polovice 13. storočia. Výstavba cisterny a k nej zo západu pristavaného palácového krídla je súčasťou významnej a rozsiahlej prestavby zo záveru 13. storočia, resp. z prelomu 13. a 14. storočia. Zánik cisterny na základe analýzy z nej získaných archeologických nálezov predpokladáme na prelome 14. a 15. storočia (najneskôr do polovice 15. storočia).

J. Beljak – N. Beljak Pažinová

AKTUALITY

60. rokov od založenia slovenskej sekcie Československej archeologickej spoločnosti

Po druhej svetovej vojne sa počet profesionálnych slovenských archeológov, z dnešného pohľadu súce skromný, rozrástol natoľko, že sa aktuálnou úlohou stalo založenie profesijnej platformy. Stalo sa tak 22. februára 1956 na zakladajúcim zhromaždení Československej spoločnosti archeologickej pri ČSAV (ČSSA) v Libliciach, keď sa dal, podľa vtedajších predpisov, najskôr schváliť organizačný poriadok novej spoločnosti Ministerstvu vnútra. Na stretnutí bol zvolený prvý ústredný výbor ČSSA v složení Ján Eisner (predseda), V. Denkstein, J. Dekan (miestopredsedovia), M. Buchvaldek (tajomník), Z. Váňa (hospodár), J. Böhm, J. Břeň, J. Poulik, K. Tihelka, A. Točík (členovia). Ako zástupcovia pre založenie slovenskej pobočky boli ustanovení Š. Janšák a M. Novotná. Členské bolo určené na 10,- Kčs ročne.

Slovenská sekcia ČSSA bola ustanovená na valnom zhromaždení v Bratislave dňa 23. marca 1956. Zhromaždenie otvoril a viedol Ján Dekan. Do spoločnosti sa prihlásilo 36 členov. Za predsedu výboru bol zvolený Š. Janšák, za podpredsedu J. Dekan, za tajomníka M. Novotná, za hospodárku L. Kraskovská a za členov výboru A. Točík, V. Ondrouch, V. Budinský-Krička a J. Pástor. Revízormi sa stali M. Dušek a J. Nettich. Slovenská sekcia obdržala od ČSSA 1000,- Kčs na začatie činnosti.

V roku svojho založenia usporiadala slovenská sekcia ČSSA niekoľko akcií. Prvou bola diskusia na tému žiarové pohrebisko z mladšej doby rímskeho cisárstva v Očkove, prednesená na ustanovujúcom valnom zhromaždení T. Kolníkom. Ďalšie stretnutie sa konalo 29. novembra 1956 s prednáškou V. Budinského-Kričku o slovanskom mohylníku v Skalici, treťou akciou bolo slávnostné stretnutie v bratislavskom hoteli Devín (v tej dobe vrchol noblesy a luxusu) pri príležitosti sedemdesiatych narodenín Š. Janšáka.

Tlačeným médiom Spoločnosti sa stali "Zprávy ČSSA", vydávané od roku 1957 v Brne. Vedúcim redaktorom bulletinu bol F. Kalousek, zo slovenských archeológov sa stala členkou redakcie M. Novotná. Bulletin dostávali členovia zadarmo.

V. Turčan

Poznámka redakcie: Ďalšie informácie o SAS ako i zoznam zakladajúcich členov SAS nájdete na webe <http://www.sas.sav.sk/o-spolocnosti/informacie-o-sas/>

2 % z dane pre SAS pri SAV

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV je dobrovoľná výberová nepolitická organizácia profesionálnych a amatérskych záujemcov o archeológiu. V roku 2016 oslavuje 60 rokov od svojho založenia.

Svojim členom poskytuje pomoc pri odbornej a vedeckej práci, ochraňuje ich profesionálne záujmy a poskytuje informácie o dianí vo vedeckom odbore. Z toho titulu Spoločnosť usporadúva rôzne vedecké podujatia – kolokviá, semináre, prednášky a popri tom rozvíja i vlastnú edičnú a publikáčnu činnosť. Členskú základňu predstavuje skupina riadnych členov, t. j. pracovníkov v odbore archeológia alebo záujemcov, prijatých na základe odporučenia dvoch členov spoločnosti.

Spoločnosť môže od roku 2016 získať finančné prostriedky aj pomocou poukázania 2 % z dane. Vďaka tejto podpore sa bude môcť efektívnejšie komunikovať na webstránke, podporiť publikovanie výsledkov vedeckej práce a nálezov, popularizovať archeológiu pomocou rôznych kultúrno-spoločenských aktivít akými sú prednášky, re-

evokácie historických udalostí alebo archeotúry peši aj na bicykloch, bude možné organizovať čo najviac zaujímavých exkurzií po archeologických lokalitách.

To všetko nebude možné bez spoločného úsilia a vzájomnej podpory pre spoločnú vec, naše archeologické dedičstvo. Budeme vďační, ak 2 % z dane venujete aj v ďalšom roku Slovenskej archeologickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied. Zároveň úprimne d'akujeme všetkým, ktorí tak v roku 2016 už urobili.

Aktuálne informácie a návod ako darovať 2 % z dane nájdete na webe <http://www.sas.sav.sk/2-z-dane/>

Výbor SAS pri SAV

Stanovisko Výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV k Výzve účastníkov 15. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV

Výbor Slovenskej archeologickej spoločnosti (ďalej SAS) pri SAV sa na svojom zasadení dňa 26. mája 2016 oboznámi s Výzvou účastníkov 15. zjazdu Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV, konaného 11. mája 2016 v Skalici. Výbor SAS pri SAV sa s požiadavkami historikov plne stotožňuje, keďže práve v škole sa buduje vzťah k dejinám vlastného národa. Priestor, venovaný výučbe histórie je spolu s kvalitou a obsahom výučby dôležitým predpokladom pre formovanie zdravého sebavedomia mládeže. Rôzne xenofóbne a extrémistické koncepcie, deformujúce slovenské dejiny, s ktorými sa občas v tlači i na sociálnych sieťach stretávame, vnímame ako výzvu venovať zvýšenú pozornosť výučbe dejín.

DISKUSIA

Quo vadis slovenská archeológia?

Dňa 28. januára 2016 sa v priestoroch Archeologickeho múzea SNM v Bratislave uskutočnilo diskusné stretnutie Quo vadis slovenská archeológia? Cieľom iniciátorov (prof. E. Krekovič a výbor SAS pri SAV) bolo ponúknut' priestor na otvorenú diskusiu a výmenu názorov na odborné témy, ktoré sú v archeologickej spoločnosti na Slovensku veľmi aktuálne (napr. vzťahy v rámci terénnego výskumu, licencie, nálezové správy, ochrana kultúrneho dedičstva, vzťahy medzi inštitúciami, situácia v múzejnej archeológii, AÚ SAV či na univerzitách a pod.). Diskusie sa zúčastnili zástupcovia a predstavitelia viacerých inštitúcií vrátane MK SR, AÚ SAV, PÚ SR, predstavitelia viacerých krajských pamiatkových úradov, katedier archeológie, múzeí a súkromných spoločností. Búrlivá diskusia poukázala na množstvo nahromadených problémov v slovenskej archeológii, ktoré sa v tomto období stávajú opäť stredobodom pracovných stretnutí a otvorených medzi-inštitucionálnych diskusií (vznikol tam aj návrh na riešenie vybraných problémov aj pomocou špeciálneho zákona o archeologickom kultúrnom dedičstve). Dúfame, že o čiastkových výsledkoch budú členovia SAS priebežne informovaní aj prostredníctvom webu SAS, resp. ročenky Informátor.

Program:

M. Feník: *Základné štatistické vyhodnotenie stanovísk PÚ SR k výskumným dokumentáciám z archeologických výskumov vydaných za obdobie 1.12.2013 – 31.11.2015.*

M. Furman: *Pohľad na aktuálny stav ochrany archeologickeho kultúrneho dedičstva na Slovensku.*

V. Turčan: *Licencie, nálezové správy a tak podobne...*

M. Horňák: *Ciele Slovenskej asociácie archeológov*

Na nasledujúcich stranach sú zverejnené príspevky odovzdané redakcii Informátora v prvom polroku 2016, ktoré odzneli na verejných fórách (ako i na uvedenom stretnutí) alebo sú reakciou na pretrvávajúcu diskusiu v archeologickej spoločnosti.

J. Mellnerová Šuteková

Pohľad na aktuálny stav ochrany archeologickeho dedičstva na Slovensku¹

Vážené kolegyne, vážení kolegovia, právna ochrana archeologickeho dedičstva na Slovensku je zakotvená v zákone č.104/2014 o ochrane pamiatkového fondu, v tzv. pamiatkovom zákone, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 49/2002, v nadväznosti na medzinárodné dohovory. Ochrannu archeologickeho dedičstva zákon opisuje v § 32 až 41, pričom využíva dva základné pojmy zahrnuté v § 2 – je to archeologický nález a archeologicke nálezisko. Archeologickým nálezom je hnutelná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou. Archeologickým

nálezom je tiež zbraň, munícia, strelivo, súčasť uniformy, vojenská výstroj alebo iný vojenský materiál, ktorý sa našiel v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou a pochádza spred roku 1946. Touto definíciou sa štát podľa môjho názoru neúspešne pokúsil o razantnejší boj proti detektoristom. Niektorí z nich sa totiž pri náhodnom chytení odvolávali na vyhľadávanie pozostatkov z prvej či druhej svetovej vojny. Archeologické nálezisko je podľa znenia tohto zákona nehnuteľná vec na topograficky vymedzenom území s odkrytými, alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach. V zmysle § 41 pamiatkového zákona archeologické náleziská, teda topograficky vymedzené územia eviduje Archeologický ústav SAV v Nitre v tzv. CEANS-e – Centrálnej evidencii archeologických nálezísk Slovenskej republiky. Archeologický ústav v tejto evidencii vyznačí archeologické náleziská vyhlásené podľa tohto zákona za kultúrne pamiatky alebo pamiatkové územia. Toto je znenie zákona. V skutočnosti Archeologický ústav nedisponuje CEANS-om v zmysle pamiatkového zákona. Zväčša ide len o súbor bodiek na mape s rôznym stupňom presnosti (od súradnicových bodov po uvedenie nálezu/náleziska v rámci katastra konkrétnej obce) a bez akéhokoľvek topografického vymedzenia územia². Čo to pre spoločnosť a Slovensko ako krajinu nesmierne bohatú na archeologické dedičstvo znamená?

S ohľadom na doterajšiu nefunkčnosť ochrany archeologického dedičstva znamená to podľa môjho názoru veľmi veľa. Aktuálny stav nemôže vyriešiť neustále narastajúci problém sústavného vykrádania našej krajiny. Sprísnenie legislatívy z nedávneho obdobia bez dôkladnej a neustálej kontroly jej napĺňania je nefunkčné a kontraproduktívne. Ak by sme chceli znenie pamiatkového a trestného zákona napĺňať, musel by okrem verejného CEANS-u v zmysle pamiatkového zákona existovať osobitný policajný odbor výlučne na ochranu archeologického dedičstva, ktorý by permanentne, aktívne a efektívne zabezpečoval ochranu archeologického dedičstva, čo v súčasnosti nie je reálne. Položme si otázku ináč. Koľko konaní vo veci znehodnocovania a poškodzovania archeologického dedičstva bolo príslušnými úradmi začatých voči osobám, ktoré neoprávnene vyhľadávali archeologické dedičstvo? Podľa oficiálnych údajov Pamiatkového úradu Slovenskej republiky³, v rokoch 2008 až 2015 ide o 39 prípadov. Z toho v 12 prípadoch podával trestné oznámenia PÚ SR alebo krajské KPÚ. Vo veci nelegálneho vyhľadávania archeologických nálezov bolo zo strany KPÚ riešených päť priestupkových konaní. Okrem toho, 11 konaní bolo prerušených a tri zastavené. Chcem zdôrazniť, že hovoríme o ôsmich rokoch. Pozrime sa teraz na neoficiálne informácie. Koľko aktívnych detektoristov existuje v súčasnosti, ktorí vyhľadávajú a vykraďajú archeologické dedičstvo? Podľa dostupného vyjadrenia JUDr. Tomáša Michalíka z roku 2014, právnika a archeológa, istú dobu pracujúceho na Pamiatkovom úrade SR a na Ministerstve kultúry SR, ktorý sa mimochodom podieľal na novele pamiatkového a trestného zákona, počet aktívnych detektoristov na Slovensku sa dá odhadnúť na 5 až 10 tisíc⁴. Škody napáchané na vykrádaní kultúrneho dedičstva sa pritom podľa jeho vyjadrenia ročne odhadujú na milióny eur. Neoficiálne zdroje blízke k aktívnym detektoristom na Slovensku uvedené informácie potvrdzujú. Z týchto jednoduchých čísel je každému, nielen archeológovi zrejmé, že tento spôsob ochrany archeologického dedičstva zlyháva na plnej čiare a vôbec tomu nepomohlo ani sprísnenie zákonov. Podľa môjho názoru nie je preto možné akceptovať, ako sa k tomu veľmi vážnemu problému presahujúcemu hranice našej republiky stavia štát. V každodennej praxi sa stretávam prevažne s názormi, prečo by nemohol fungovať systém ako vo Veľkej Británii, kde je dovolené používať detektor a dokonca, pri prípadnom objave, im štát za to zaplatí trhovú hodnotu pokladu? Nepriamu odpoved' som už uviedol v predošlých riadkoch. Pretože nemáme CEANS. Veľká Británia ho na rozdiel od nás má. Sú to tzv. *Scheduled Ancient Monuments*, na spôsob našich národných kultúrnych pamiatok. Patrí k nim väčšina hradísk a topograficky vymedzené územia archeologického významu. Keby nás štát reálne disponoval takouto evidenciou, mohli by sme sa baviť o zmene nefunkčného systému ochrany archeologických nálezísk. V súčasnej konštelácii slovenskej archeológie je to však nereálne a pri pasivite kompetentných ani v dohľadnej dobe reálne nebude. Archeologický ústav podľa môjho názoru nie je schopný, hlavne z personálnych dôvodov, CEANS v zmysle pamiatkového zákona viest'. Ak by mal totiž k dispozícii povedzme desať zamestnancov, ktorí by vo svojej pracovnej náplni mali len topografické vymedzovanie archeologických nálezísk z ich evidencie výskumných správ (nehovorím pri tom o mnohých starších náleziskách, ktoré ústav neeviduje ani o období od platnosti pamiatkového zákona, odkedy nedostáva všetky výskumné dokumentácie), dovolím si tvrdiť, že by to trvalo niekoľko desiatok rokov, kým by sme sa dočkali naplnenia znenia pamiatkového zákona.

Roku 2011 bol novelizovaný trestný zákon, v ktorom štát v paragafe 249 môže trestne stíhať osoby, ktoré neoprávnene vyhľadávajú, vykopú, inak z miesta nálezu vyzdvihnu, premiestnia, alebo prechovávajú archeologické nálezy, alebo kto inak poškodzuje alebo znehodnocuje archeologické dedičstvo. Dovolím si tvrdiť, že tým sa alibisticky zbavil zodpovednosti za systematické vykrádanie archeologického dedičstva na Slovensku. Nielen z histórie vieme, že akýkoľvek prísný zákaz bez dôkladnej a neustálej kontroly jeho napĺňania, ako som sa už vyššie zmienil, je nefunkčný a kontraproduktívny. Kým do novely trestného zákona bola vôľa „uvedomelých detektoristov“ komunikovať s archeológmi a poskytovať informácie o ich činnosti, novelou zákona odpadla zväčša aj táto skupina. V rabovaní archeologických nálezísk sa však nič nezmenilo. Nekontrolované a sústavne odchádzajú naše kultúrne dedičstvo nenávratne mimo hranice Slovenska väčšinou bez akejkoľvek správy o jeho charaktere či hodnote. Tým nechcem presadzovať a obhajovať detektoristov. Je mi jasné, že eliminovať nemorálne osoby, ktoré cieľavedome vykraďajú archeologické kultúrne dedičstvo, ktoré poznajú z odbornej ľahko dostupnej literatúry je nevyhnutné, ale nie je to možné bez cieľavedomej práce polície. Existuje však aj skupina „slušných detektoristov“, hoci tento pojem

nielen ja nerád používam, ktorí na archeologické náleziská nechodia a vášeň pre vyhľadávanie kovových predmetov aplikujú na miestach, ktoré nie sú evidované ako národné kultúrne pamiatky, prípadne nie sú známe z odbornej literatúry ako archeologické náleziská. V žiadnom prípade nemožno o všetkých detektoristoch tvrdiť, že nemajú archeologické vedomosti. Dovolím si uviesť, že viacerí by svojimi poznatkami predčili nejedného archeológa. Veľmi dobre majú naštudovanú archeologickú literatúru, poznajú materiálnu kultúru (samoarezime predovšetkým kovové predmety) a v teréne vedia o mnohých archeologických lokalitách, ktoré vedecká archeologická obec doteraz nepozná.

O morálnych hraniciach – kedy s detektoristami spolupracovať a kedy nie som už hovoril na diskusnom fóre o aktuálnych problémoch slovenskej archeológie v roku 2010⁵. Všeobecne prevažujú dva typy archeológov – tí, ktorí s nimi spolupracujú a tí, ktorí ich odmietajú. *De iure*, ktokoľvek s nimi spolupracuje podiel'a sa na trestnej činnosti. Jednoducho povedané, nejeden archeológ, nevynímajúc významné osobnosti slovenskej archeológie, by mal byť trestne stíhaný, vrátane mňa. Na KPÚ Žilina máme niekoľko predmetov, ktoré pochádzajú z detektoristického prieskumu jednotlivcov – amatérov. Doniesli ich bezodplatne a ochotne poskytli informácie o nálezových okolnostiach. V ani jednom prípade nešlo o evidované archeologické nálezisko, podľa charakteru nálezov to boli prevažne ojedinelé nálezy. Tu chcem poukázať aj na zavádzajúce informácie podávané niektorými mojimi kolegami⁶, že všetky kovové nálezy sú vyzdvihované z kultúrnych vrstiev, či archeologických objektov, kde sa stratí kontext a tým sa zničí viac, ako sa zachráni. Áno, v istých podmienkach to je možné – platí to prevažne na väčšine vysokopostavených hradísk, kde tesne pod rastlým terénom sa nachádzajú objekty, či vrstvy. Hradiská z tejto teórie však bohužiaľ už môžeme vyniechať. Sú totiž na 95 % vykradnuté. Od konca 80. rokov 20. storočia po súčasnosť boli sústavne vykrádané „erudovanými“ detektoristami, ktorí mali naštudovanú odbornú literatúru a išli na istotu. Na viacerých hradiskách Liptova som sa o tom presvedčil osobne. Čiže ostávajú nám otvorené prieskumy – lúky, polia, pasienky. V prevažnej väčšine ide o územia, kde prebiehala poľnohospodárska činnosť a teda sa na nich nachádza vrstva ornice o hrúbke od 20 do 40 cm, v závislosti od územia. Zhodneme sa iste všetci na tom, že ornicu nemožno považovať za kultúrnu vrstvu, hoci ju môže indikovať. A práve táto vrstva je zaujímavou a reálnou pre prieskum detektorom. Uvediem teraz jeden príklad z praxe. Na trase diaľnice D1 Hubová – Ivachnová, v úseku pod hradom Likava, bolo od 30. rokov 20. storočia známe púchovské osídlenie, kde Pamiatkový úrad SR predpísal predstihový výskum. No neuviadol, že pred odstránením ornice sa má uskutočniť podrobnejší detektoristický prieskum. Ani sa neuskutočnil. Neskôr, na haldách boli detektorom, na podnet Dr. K. Pietu, dozberané o.i. aj keltské mince. Išlo o nálezy z ornice. Ďalší príklad hovorí za všetko. Vďaka jednému detektoristovi, ktorý má záujem o zachovanie archeologickej kultúrnej dedičstva sme sa dostali k doposiaľ nevykradnutému archeologickejmu nálezisku, z ktorého pochádza, podotýkam že z vrstvy maximálne do 30 cm, viac než 100 rímskych mincí a okolo 200 rímskych spôn a ich fragmentov. Vo výpočte d'alsích podobných prípadov pozitívneho prístupu jednotlivcov by som vedel pokračovať, no bolo by to na samostatnú prednášku. Zamyslime sa preto nad morálnosťou týchto príkladov. Dovolím si tvrdiť, že nie všetko zákonné je nemorálne a naopak. Počas druhej svetovej vojny boli zákonne vyvražďovaní Židia a bolo to morálne? Uvedomujem si prehnanosť príkladu, no chcem poukázať na to, že súčasná legislatíva nútí viacerých archeológov konáť nezákonne, pritom ich snahou, s najlepším vedomím a svedomím je zachrániť archeologicke dedičstvo pre budúce generácie. Často premýšľam nad tým, ako sa budú na nás pozerať. Čo sme urobili pre to, aby naše dedičstvo ostalo na Slovensku? Čítajúc viaceré články o záchrane nielen archeologickej nálezov z 19. a začiatku 20. storočia je jasne vidieť, akí sme nepoučiteľní. S týmto problémom sa borili aj prví archeológovia vo vtedajšom Uhorsku. Uvádzam slova V. Majlátha z roku 1871: *Kvôli apatii k domácej archeológii, kvôli malému počtu odborníkov a kvôli prefíkanosti cudzincov veľa našich artefaktov skončí v zahraničí. Tie potom tam obdivujeme, pritom ich zachovanie sa v našich vlastných zbierkach je len dielom náhody a výsledkom práce zopár nadšencov*⁷. V podobnom duchu, hoci nie o archeologickej nálezoch, písal aj J. Petrikovich v roku 1903: *Svoju vlast' poznat' je povinnosťou každého jedného občana – vlastenca, poznat' so všetkých strán v akomkoľvek svetle sa nám ukáže. V istých oboroch zameškali sme mnoho. Slovenskej keramiky sme len zbytky zachránili a z czechovskej doby máme až na posmech málo! Všetko cudzinci kupci odnesli, vyrabovali naše domy a vynosili von z krajinu. Úlohou našou nech je teda aspoň tieto v peknom počte v našich museálnych miestnostiach zachránené predmety spracovať, aby nám cudzina kultúru a všetko umenie z dôb minulých neupierať*⁸. Toľko vzdelanci z konca 19. a začiatku 20. storočia.

V mnohom možno vidieť podobnosti. Zmenila sa len doba, možnosti a spôsob nachádzania nálezov. Tu sa ponúka otázka: Čo s tým? Ako zmeniť tento nefunkčný systém na mechanizmus, vďaka ktorému budeme úspešnejší v ochrane a záchrane nášho archeologickej kultúrnej dedičstva? Štát v novele pamiatkového zákona z roku 2009 motivoval širokú verejnosť tým, že prisľubil až 100% hodnoty nálezu, ak ho získa legálnou cestou a odovzdá mu ho. Taktôľ sa podarilo štátu získať z 19 lokalít nálezy v hodnote 42 564,46 €, z toho je však 30 000 € odmena za najväčší poklad mincí z Devínskej Novej Vsi⁹ (nehovoriac o tom, že štát na nálezné v tejto výške neboli pripravený a vyčlenenie sumy trvalo, ak sa nemýlim, vyše roka). Porovnaním tejto štatistiky s neoficiálnymi informáciami o odcudzení archeologickej nálezov ročne zo Slovenska v hodnote niekoľko miliónov euro, je to zanedbatelná suma. Iste, jednou z príčin nepočetného odovzdávania archeologickej nálezov je malá informovanosť verejnosti o výške nálezného, ktoré môže od štátu získať, o čom sa v praxi neustále presvedčam. Všeobecne vzaté, občania nemajú dôveru v štát a jeho inštitúcie. Medzi ne patríme nepochybne aj my, pamiatkari. Často nás stojí nesmierne úsilie

presvedčiť investora, že výskum je na jeho stavbe nevyhnutný, že ochranou a prezentáciou archeologických nálezísk môže obec len získať, že archeologické nálezy nie sú len nepotrebné stariny, ale dokladajú život ich predkov, atď.

Z doteraz predneseného možno cítiť, bez snahy o patetickosť, reálne bezútečný stav ochrany archeologického dedičstva. Nie je však správne skonštatovať, že to už iné nebude, alebo že sa s tým nedá nič robiť. Verím, že keď sa chce, všetko sa dá (ako príklad môžem spomenúť, že Július Kúrti, zubný technik z Ružomberka, aktívny predovšetkým v prvej tretine 20. storočia, svojím zápalom, nadšením a vytrvalosťou pre záchranu nielen archeologických nálezov Liptova spolu so svojimi priateľmi postavili za niekoľko vtedajších miliónov korún Liptovské múzeum, ktoré storočnicu oslavovalo pred tromi rokmi). Je potrebné navrhnuť riešenia a následne ich postupne realizovať. Myslím si, že práve naša generácia má povinnosť sa k tomu problému postaviť čelom a naozaj postupnými rozumnými krokmí sa posúvať k lepšiemu. Je niekoľko rovin, ktorými túto situáciu riešiť¹:

- Rovina osvety (publikácie zamerané na archeologické nálezy/náleziská, prednášky, média, spolupráca s OZ, prípadne zakladanie OZ so zameraním na ochranu a záchranu archeologických nálezov a nálezísk)

- Rovina štátnej správy na úseku ochrany pamiatkového fondu (podklady pre územné plány obcí s vyznačením archeologických nálezísk – čo sa v podstate viac-menej uskutočňuje; komunikácia so samosprávami a prezentácia ochrany archeologického dedičstva, vyznačenie všetkých národných kultúrnych pamiatok v teréne)

- Rovina právna (zmena pamiatkového a trestného zákona s ohľadom na nový stav evidencie archeologických nálezísk)

- Rovina prevencie (osobitný policajný odbor zameraný výlučne na ochranu archeologických nálezísk a ich trvalá kontrola vrátane sledovania internetových portálov s predajom archeologických nálezov)

K takej zmene by však mohlo dôjsť jedine vtedy, pokiaľ by sa vyhotobil tzv. CEANS a bol by verejne prístupný. Kedže, ako som už uviedol, Archeologický ústav prakticky nie je schopný pri súčasnom nastavení inštitúcie CEANS viesť, rozumným riešením podľa mňa by bolo zriadiť samostatné oddelenie v rámci štátnej správy, kde by boli zamestnaní archeológovia výlučne na tvorbu CEANS-u, zapisovanie archeologických nálezísk do zoznamu NKP za neustálej informovanosti o výkone súčasnej štátnej správy, d'alej na ochranu a záchranu archeologického dedičstva a komunikáciu s miestnymi samosprávami. Je samozrejme, že bez úzkej spolupráce s Archeologickým ústavom SAV, predovšetkým so vstupnými dátami a z regionálnymi múzeami by tento model neboli reálny. Musí byť preto záujem a ochota zo všetkých strán. Ak ide všetkým o ozajstnú ochranu a záchranu archeologického dedičstva, tak potom o vzájomne prospiešnej spolupráci nepochybujem. Z praxe môžem posúdiť, že na jedného archeológa by v ideálnom prípade pripadali dva okresy. Pri súčasnom územnom členení Slovenska, kde máme 79 okresov to vychádza na 40 archeológov. Z pohľadu neustáleho znižovania resp. zmrazenia počtu štátnych zamestnancov je to vysoké číslo. No z pohľadu ochrany a záchrany archeologického dedičstva to tak vysoké číslo nie je. Na začiatok by sa mohol finančný zdroj pre zamestnanecké miesta na to určený získať cez grantový systém Európskej únie, tak ako v súčasnosti pre obdobie rokov 2009 až 2014 existuje zložka PRO MONUMENTA v činnosti Pamiatkového úradu SR. Tento projekt bol podporený z finančného mechanizmu EHP a zo štátneho rozpočtu SR.

Vďaka funkčnému CEANS-u a špeciálnej zložke štátnej správy na úseku ochrany a záchrany archeologického dedičstva by policajný odbor na to určený mal ľahšiu prácu v dokazovaní trestnej činnosti. Dovolím si tvrdiť, že v priebehu niekoľkých mesiacov od zavedenia tohto systému, by sa množstvo archeologických nálezov odchádzajúcich nenávratne za hranice Slovenska znížilo niekoľkonásobne. Ak berieme do úvahy vyššie uvedené čísla, šlo by o niekoľko sto tisíc eur, nehovoriac o nevyčísliteľnej historickej hodnote nálezov. Takýmto systémom by sa ponúkol priestor nad uvažovaním o spolupráci so „slušnými detektoristami“ a za istých podmienok – predovšetkým súhlasom vlastníka parcely, kde by bol detektoristický prieskum vykonávaný, by mohol fungovať aj tento model. Akékoľvek iné riešenie než to, ktoré je momentálne v platnosti, bude podľa môjho názoru lepšie. V prvom rade treba začať na túto tému konštruktívnu diskusiu, ale už nesmieme pri nej len skončiť! Štát by mal v tomto smere priznať zlyhanie a začať s nápravou. Takmer každodenne mu totiž uniká nespočetné množstvo historicky nevyčísliteľných pokladov do súkromných zbierok temer zakaždým za hranice Slovenska. Ak sa archeologická obec a zodpovedné štátne inštitúcie, teda Pamiatkový úrad SR a Archeologický ústav SAV budú aj nadálej takto nečinne prizerať, v priebehu niekoľkých rokov archeológom ostanú pre výskum len kompletné vykradnuté archeologické náleziská a ochrana archeologického dedičstva saobmedzi len na záchranné výskumy, z ktorých časť kvôli nepočitivosti a nemorálnosti realizátorov narobí väčšie škody, ako detektoristi. Ale toto je už na inú prednášku. Ďakujem za pozornosť.

M. Furman

¹ Tento príspevok v plnom znení odznel na diskusnom fóre „Quo vadis slovenská archeológia?“ organizovanom Slovenskou archeologicou spoločnosťou dňa 28. januára 2016 v Archeologicom múzeu SNM v Bratislave.

² Bližšie pozri Furman 2014.

³ Štatistické informácie Pamiatkového úradu SR poskytnuté KPÚ Žilina na jeho písomnú žiadosť

⁴ zdroj: zurnal.pravda.sk/rozhovory/clanok/318589-hladanie-pokladov-nie-je-zabavka-ale-podly-kseft/

⁵ Furman 2012

⁶ Michalík 2012, Sládok 2015. Po zverejnení príspevku na internete, M. Sládok sa voči tejto citácii ohradil, pretože jeho prednáška neobsahuje definíciu, uvádzanú v mojom teste. Pri citácii som vychádzal z nepriamych údajov jeho prednášky. Touto cestou sa autorovi ospravedlňujem za prípadné poškodenie jeho mena.

⁷ Majláth 1871, s. 26

⁸ Petrikovich 1903, s. 98

⁹ Zdroj Pamiatkového úradu SR – konania o náleznom

Literatúra a pramene

Furman 2012 – Furman, M.: Niekoľko poznámok k etike v archeológii z pohľadu archeológa – pamiatkára. In. Studia Historica Nitriensia, 2012/ročník 16/č. 1-2, 222–228.

Furman 2014 – Furman, M.: CEANS...?!? In. Informátor SAS XXV/2014/1, Nitra 2014, 6–8.

Petrikovich 1903 – Petrikovich, J.: Keltické mince v Uhorsku. Sborník Museálnej Slovenskej Spoločnosti, ročník VIII, Martin, 89–98.

Majláth 1871 – Majláth, B.: A liptó-andrásfalvi bronzkori temető. Archaeologiai Közlemények. ročník VIII, Budapest, 123–129.

Michalík 2012 – Michalík, T.: Detektorista, archeológ alebo len úvahy, čo by bolo, ak..., In. MÚZEUM 2, 2012, 50–51.

Sládok 2015 – Sládok, M.: Ochrana archeologického dedičstva. Nepublikovaná prednáška prezentovaná na viacerých fórách, osobné vlastníctvo autora.

Štatistické informácie Pamiatkového úradu SR poskytnuté autorovi na jeho žiadosť.

Zákon č.104/2014 o ochrane pamiatkového fondu, v tzv. pamiatkovom zákone, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 49/2002, v nadväznosti na medzinárodné dohovory.

Zákon č. 300/2005 z 20. mája 2005 Trestný zákon.

zurnal.pravda.sk/rozhovory/clanok/318589-hladanie-pokladov-nie-je-zabavka-ale-podly-kseft/ (prezerané apríl 2016).

Vyhodnotenie činnosti subkomisie pre archeológiu za roky 2014 – 2015 (Základné štatistické vyhodnotenie stanovísk Pamiatkového úradu Slovenskej republiky k výskumným dokumentáciám z archeologických výskumov vydaných za obdobie 1. 12. 2013 – 30. 11. 2015)

Cinnosť subkomisie Odborno-metodickej komisie pre archeológiu za roky 2014 a 2015 možno rozdeliť na obdobie do 1. 7. 2014 až 1. 9. 2014, teda do nadobudnutia účinnosti novely pamiatkového zákona a vyhlášky, kedy bolo potrebné jednak stabilizovať situáciu v spracovávaní agendy stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov najmä za predchádzajúce obdobie roku 2013, jednak sa pripraviť na plynulý prechod do režimu vydávania stanovísk definovanom legislatívnymi zmenami v rámci menovaných noviel (30-dňová lehota na ich vydanie, posudzovanie v tzv. „mimo SbK“ režime etc.), a obdobie po nadobudnutí účinnosti novely pamiatkového zákona a vyhlášky, ktoré si hlavne v roku 2014 vyžiadalo doslova „za behu“ nanovo definovať význam, právnu silu (aj za prispenia odbornej archeologickej verejnosti), postavenie v štruktúre výkonu štátnej správy na úseku ochrany archeologických nálezov a nálezisk a vôbec zmysel stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov.

Z hľadiska významu je potrebné stanoviská PÚSR k VD z archeologických výskumov vnímať ako v prvom rade byrokratický priemet odbornej diskusie ku kvalite spracovania výsledkov archeologickeho výskumu do podoby výskumnej dokumentácie. Táto diskusia pritom prebieha rovnocenne medzi PÚSR, autormi posudzovanej VD a samotného archeologickeho výskumu a vecne a miestne príslušným krajským pamiatkovým úradom. Jej primárnym cieľom je pritom zabezpečiť v rámci legislatívnych možností čo najvyššiu kvalitu VD ako jedného z hlavných podkladov pre rozhodovaciu činnosť krajských pamiatkových úradov a zároveň zabezpečiť jej (VD) prostredníctvom ako archívneho prameňa zachovanie informačnej hodnoty v teréne neopakovateľne získaných výsledkov archeologickeho výskumu pre budúce generácie (VD ako mnohokrát do budúcnosti jediný samostatný zdroj informácií o realizovanom pamiatkovom výskume a jeho výsledkoch).

Z právneho hľadiska stanoviská PÚSR k VD z archeologických výskumov nemajú záväzný charakter (nie sú právne záväzné) a sú len vyjadrením odborného názoru k výskumu a výskumnej dokumentácii z archeologickeho výskumu (všeobecne povedané pri stanovisku „ide o nástroj na vyjadrovanie nezáväzných postojov, t. j. bez právnych následkov pre jeho adresátov“). Pre krajské pamiatkové úrady to v skratke znamená, že takéto stanovisko môžu, ale aj nemusia v plnom rozsahu rešpektovať pri svojej rozhodovacej činnosti; v prípade samotných autorov VD to zasa znamená, že budú akceptovať stanovisko PÚSR k ich VD a pristúpia k odbornej diskusii formou doplnenia, vysvetlenia, ale aj námiestok voči konštatovaným odporúčaniam, pripomienkam či nedostatkom a predložia predmetné VD znova na posúdenie PÚSR alebo tieto svoje doplnenia, vysvetlenia, ale aj námiestky písomnou formou adresujú vecne a miestne príslušnému krajskému pamiatkovému úradu, pričom tie sa takisto stávajú jedným z podkladov pre jeho rozhodovaciu činnosť (opäť krajské pamiatkové úrady to môžu, ale aj nemusia v plnom rozsahu rešpektovať pri svojej rozhodovacej činnosti).

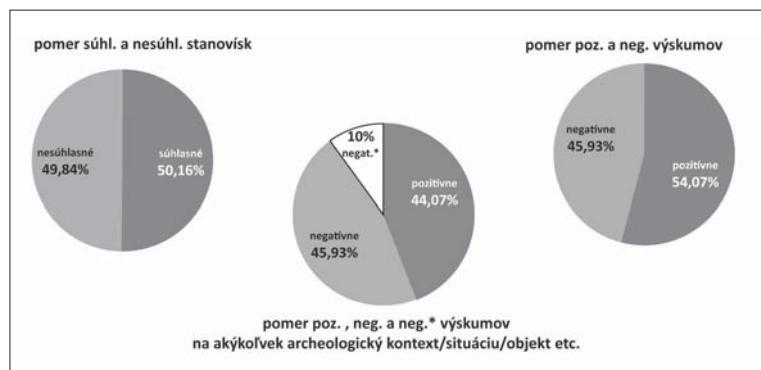

Vyjadrením postoja autora k stanovisku je samozrejme aj nereagovanie na jeho obsah a napr. zohľadnenie konštatovaných odporúčaní, pripomienok či nedostatkov v ďalších ním spracovávaných archeologických výskumoch do podoby VD; kvôli ucelenosť obrazu oficiálnych možností, aké má autor posudzovanej VD vstupovať do procesu jej posudzovania pred samotným vydaním stanoviska, je potrebné uviesť aj možnosť, v prípade, že autorova VD bola zaradená do programu zasadnutia subkomisie Odborno-metodickej komisie PÚSR pre archeológiu, formou priamej účasti autora na zasadnutí subkomisie podať námietky voči subkomisiou konštatovaným formálnym či odborným nedostatkom v predloženej výskumnej dokumentácii. Tieto námietky pritom budú súčasťou záznamu/zápisnice zo zasadnutia subkomisie. PÚSR však môže, ale aj nemusí tieto námietky ako aj závery subkomisie v plnom rozsahu rešpektovať pri vydaní stanoviska (subkomisia a jej postavenie ako iba poradného orgánu PÚSR).

Z hľadiska akéhosi všeobecného zmyslu stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov ako vyššie uvedeného právne nezáväzného vyjadrenia/byrokratického priemetu odborného názoru k archeologickému výskumu a VD z neho je nutné v prvom rade zdôrazniť ich už spomínanú úlohu nástroja, v rámci momentálnych legislatívnych možností, na zabezpečenie zachovania informačnej hodnoty v teréne neopakovateľne získaných výsledkov archeologického výskumu prostredníctvom VD ako archívneho prameňa pre budúce generácie (VD ako mnohokrát do budúcnosti jediný samostatný zdroj informácií o realizovanom pamiatkovom výskume a jeho výsledkoch). Snahou, vzhľadom na legislatívne možnosti a vôbec právnu silu stanovísk, však je vnášať do nich aj určitý prvak „klúča“, teda návod, ako by asi nezainteresovaní čitateľi v budúcnosti mal/mohol čítať/dešifrovať niektoré nejasné, rozporuplné či jednoducho nevypovedané, ale zrejmé fakty prezentované v predkladaných VD.

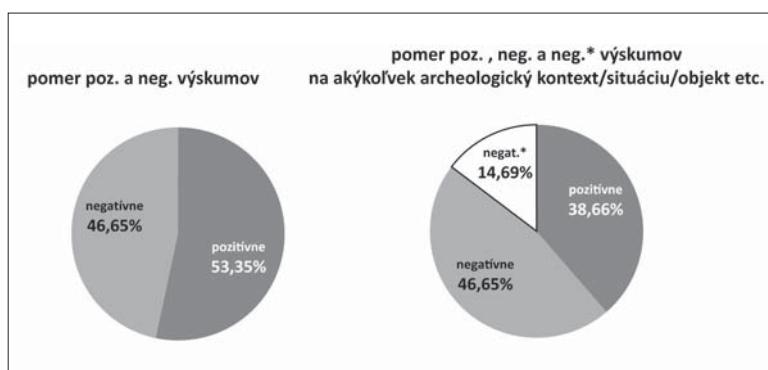
Záverom možno spomenúť, že napriek určitému ustáleniu/stabilizácii procesu vydávania stanovísk PÚSR k výskumným dokumentáciám z archeologických výskumov a ich obsahu, sa stále riešia či zostávajú nadálej otvorené otázky s tým spojené (viď napr. problém retroaktivity a iné). PÚSR však aj v tejto veci víta aktívnu účasť odbornej archeologickej verejnosti tak, aby sa v medziach platných právnych nariem dosiahol všeobecny konsenzus s dôrazom na udržanie ako odbornej kvality prezentovaných výsledkov archeologických výskumov v predložených VD, tak plynulosť procesov spojených s výkonom štátnej správy na úseku ochrany archeologických nálezov a nálezísk.

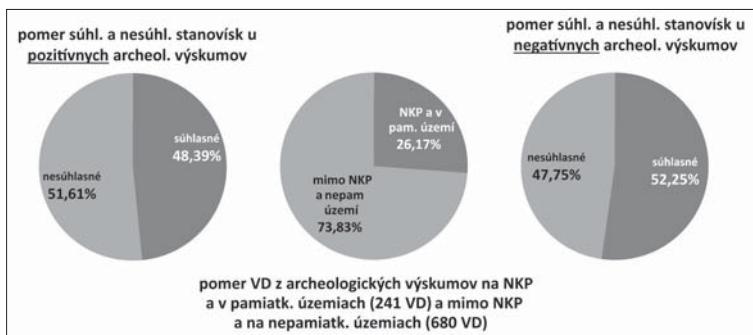
Z hľadiska základného štatistického vyhodnotenia stanovísk PÚSR k výskumným dokumentáciám z archeologických výskumov vydaných za obdobie 1. 12. 2013 až 30. 11. 2015 ako určitého odrazu stavu kvantity a kvality realizovaných archeologických výskumov na území Slovenskej republiky možno uviesť nasledovné:

Obr. 1. Celkové (921 VD) vyhodnotenie stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov vydaných za obdobie 1. 12. 2013 – 30. 11. 2015.

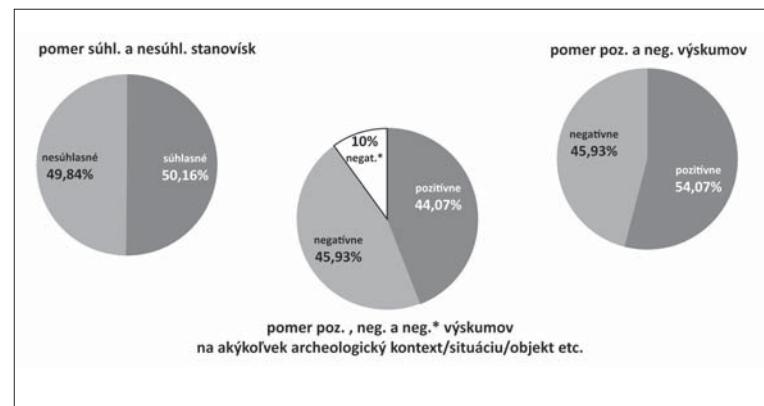
Obr. 2. Celkové vyhodnotenie stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov vydaných po 1. 7. 2014 (k 30. 11. 2015).

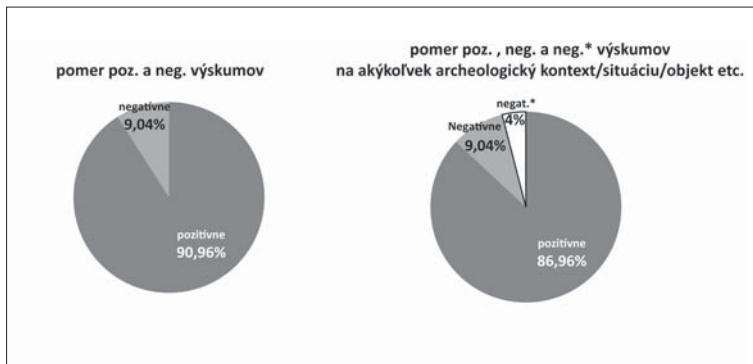

Obr. 3. Vyhodnotenie stanovísk PÚSR k VD z pozitívnych (498 VD) a negatívnych (423 VD) archeologických výskumov vydaných za obdobie 1. 12. 2013 – 30. 11. 2015.

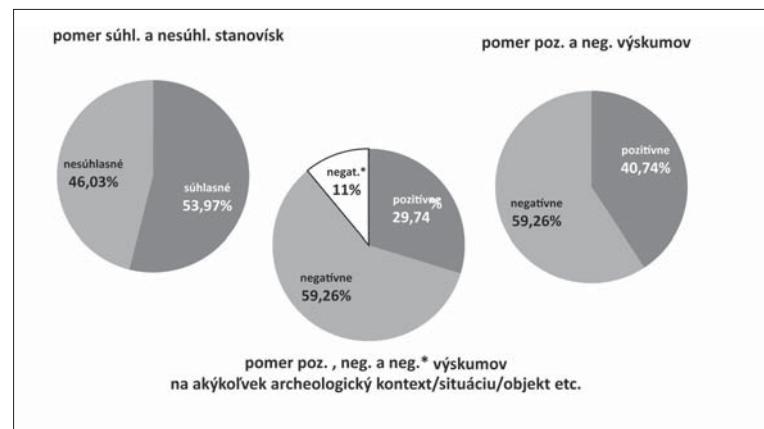
Obr. 4. Vyhodnotenie stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov na NKP a v pamiatkových územiach (241 VD) vydaných za obdobie 1. 12. 2013 – 30. 11. 2015.

Obr. 5. Vyhodnotenie stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov na NKP a v pamiatkových územiach (241 VD) vydaných po 1. 7. 2014 (k 30. 11. 2015).

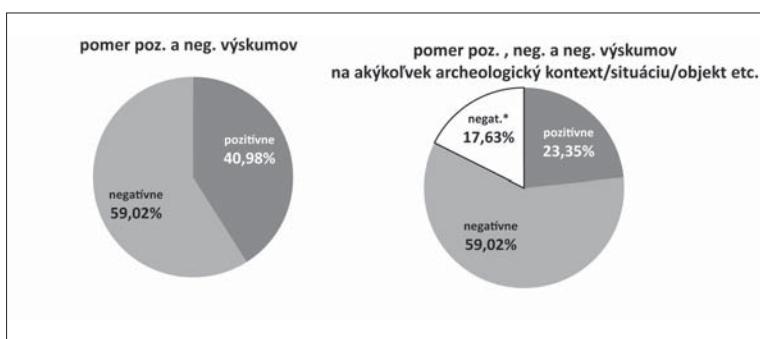

Obr. 6. Vyhodnotenie stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov mimo NKP a na nepamiatkových územiach (680 VD) vydaných za obdobie 1. 12. 2013 – 30. 11. 2015.

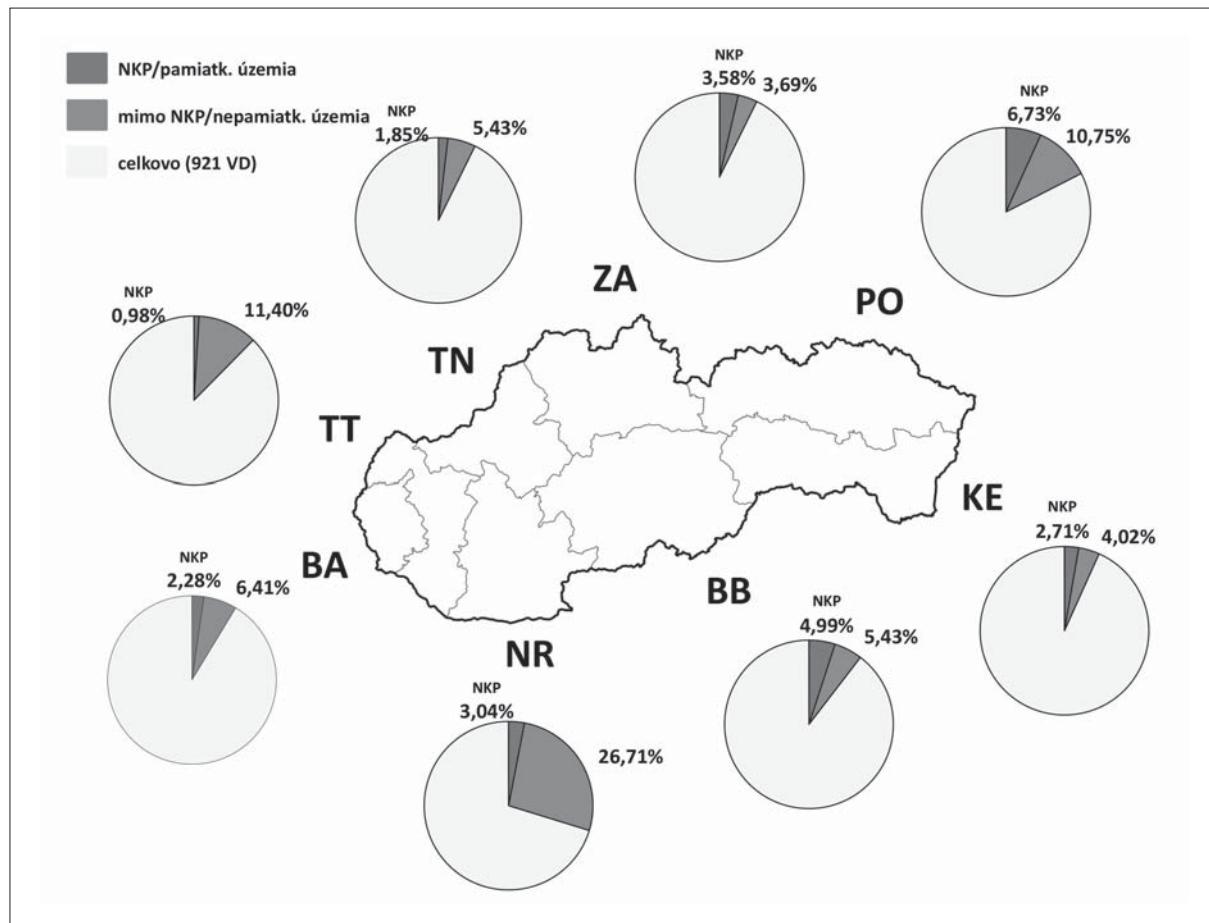
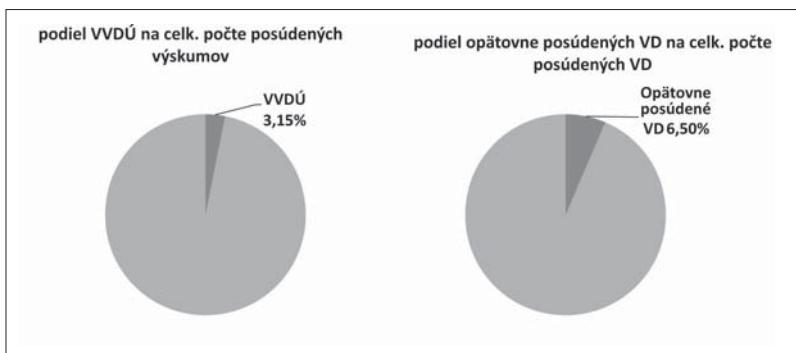

Obr. 7. Vyhodnotenie stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov na NKP a v pamiatkových územiach (241 VD) vydaných po 1. 7. 2014 (k 30. 11. 2015).

Obr. 8. Celkové využitie stanovísk PÚSR k VD z archeologických výskumov na vedecké a dokumentačné účely – VVDÚ (29 VD z 921 VD) a k opäťovne posúdeným VD (64 VD z 985 VD) vydaných za obdobie 1. 12. 2013 – 30. 11. 2015.

Obr. 9. Celkové využitie podľa krajov.

Vysvetlivky skratiek: BA – Bratislava; BB – Banská Bystrica; celk. – celkovo; KE – Košice; neg. – negatívne; nepamiatk. – nepamiatkové; NKP – národná kultúrna pamiatka; NR – Nitra; OAG – odbor archeológie; pamiatk. – pamiatkové; PO – Prešov; poz. – pozitívne; PÚSR – Pamiatkový úrad Slovenskej republiky; SbK – subkomisia; súhl. – súhlasné; TN – Trenčín; TT – Trnava; VD – výskumná dokumentácia; VVDÚ – výskum na vedecké a dokumentačné účely; ZA – Žilina.

M. Feník (Pamiatkový úrad SR, odbor archeológie)

AVANS...!?!¹

Vážené kolegyne, vážení kolegovia.

Dovoľte mi, aby som prezentoval svoj osobný názor a pohľad na aktuálny stav, tentokrát ročenky „Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku“, tzv. AVANS, ktorý vydáva naša najvýznamnejšia slovenská archeologická inštitúcia – Archeologický ústav SAV v Nitre.

Ročenka, založená v roku 1974 za účelom sumarizovať výsledky všetkých archeologických aktivít na Slovensku v priebehu jedného kalendárneho roka, by mohla mať pred dvomi rokmi okrúhle 40. výročie. Je rok 2016 a môžeme skonštatovať, že do okrúhleho jubilea AVANS-u chýba niekoľko ročníkov.

Prof. B. Chropovský v úvode zakladajúcej ročenky AVANS-u v roku 1975 uvádza, že Archeologický ústav SAV pristúpil k pravidelnému zverejňovaniu nových archeologických nálezov zo Slovenska, podľa vzoru viacerých zahraničných archeologických inštitúcií a má snahu zhromaždiť informácie o archeologických aktivitách na Slovensku všetkých archeologických pracovísk a byť tak informátorm o priebehu a náplni archeologickeho roku na Slovensku. Ako ďalej dodáva, prehľad nových nálezov a výskumov poskytne tak nielen komplexný pohľad na archeologicke dianie v tom-ktorom roku na Slovensku, ale pomôže zároveň odstrániť mnohé podlžnosti bádateľov voči odbornému spracovaniu a sprístupneniu nálezov, predovšetkým tých, ktoré už zo spomínaných dôvodov často zostávali nepublikované (*Chropovský 1975, 11*).

Ročenka AVANS patrí v súčasnosti medzi hlavné úlohy Archeologickeho ústav SAV².

Ide bezpochyby o veľmi úspešný projekt, čo potvrdzujú nespočetné citácie v rôznych odborných štúdiach. Táto ročenka sa stala akousi príručou literatúrou každého bádateľa evidujúceho a sledujúceho nové nálezy/výskumy z oblasti, ktorej sa venuje. Zároveň predstavovala stručný, no hutný prehľad všetkého zaujímavého, čo sa v priebehu kalendárneho roka na archeologickom poli Slovenska udialo. Dodnes je AVANS základným zdrojom informácií pre rôzne analýzy, študentské práce, či vedecké štúdie. V mnohých prípadoch informácie v AVANSe sú jedinými dostupnými údajmi o tej ktorej lokalite a aktivite archeológa. Pre mňa osobne bol AVANS v časoch štúdia na gymnáziu prvou odbornou archeologicou literatúrou, s ktorou som sa stretol a zároveň jedným z najdôležitejších motivátorov k prihláseniu sa na archeológiu. Nesmierne ma oslovili články Františka Javorského, veľmi aktívneho archeológa Spiša predovšetkým v prieskumnej činnosti. Čítajúc jeho príspevky o novoobjavených archeologickej lokalitách v mojej rodnej dedine ma najprv podnetili k napísaniu SOČky³ o archeologickej náleziskách Spiša čo napokon prerástlo k pevnému rozhodnutiu prihlásiť sa na archeológiu. Mojím snom bolo raz napísaať príspevok práve do tejto ročenky. Sen sa stal časom skutočnosťou, no v súčasnosti sa zrejme znova vraciame do stredoškolských čias, hoci teraz sú príčiny odlišné...

Je prirodzené, že ak sa nejaký časopis/ročenka niekoľko rokov nevydáva, prestane byť pre prispievateľa zaujímavým. Osobne, hoci som idealista a stále verím v pozitívnu zmene, od roku 2014 som prestal do AVANSU prispievať novými článkami aj ja. V súčasnosti je AVANS, podľa môjho názoru, bohužiaľ pred zánikom. Pokial Archeologický ústav nezmení prístup a pri odovzdávaní príspevkov nebudú platiť rovnaké pravidla pre všetkých, bez ohľadu na ich funkciu a postavenie, a zároveň Archeologický ústav SAV neobnoví dôveru všetkých archeológov v jeho ozaj pravidelné vydávanie, nepodarí sa tento úspešný projekt zachrániť. Veľkú nádej dodal na výročnej schôdzi Slovenskej archeologickej spoločnosti v roku 2014 zástupca riaditeľa Dr. I. Cheben, ktorý na tému AVANS-u vyhlásil⁴, že do konca roku 2014 vyjdú štyri čísla. V závere roka 2014 vyšiel AVANS za rok 2009. Odvtedy ubehol rok a tri mesiace kedy sme si mohli prelistovať ďalší ročník, tentokrát za rok 2010⁵, ktorý oficiálne vyšiel v roku 2015. Dovolím si tvrdiť, že ak nemajú váhu slová jedného z čelných predstaviteľov renomovanej inštitúcie, nemôžeme očakávať aktivitu a iniciatívu od jednotlivcov. Mnohí zasielanie odborných článkov do AVANSu pochopiteľne vzdali, pretože očakávaný výsledok je nielenže v nedohľadne, ale zdá sa, že už nie je vôbec. V lepšom prípade sa rozhodli publikovať svoje príspevky v regionálnych časopisoch, prípadne vlastných výstupoch elektronicky, alebo vo forme brožúrok, v tom horšom sa publikačnej činnosti vzdali úplne. Súčasne všetci dobre vieme, že len archeologickej výskumov sa v priebehu roka realizuje stovky, z ktorých viaceré prinášajú úplne nové poznatky pre slovenskú archeológiu. Nehovorím pritom o výskumoch na vedecké a dokumentačné účely, odovzdané či náhodné nálezy, povrchové prieskumy a obhliadky stavebných činností krajskými pamiatkovými úradmi. Oprávnená nedôvera a následne vyvolaná nechuť archeológov v prispievani do nefungujúceho projektu spôsobila to, že podľa mojich informácií, v súčasnosti nie sú naplnené ani z polovice podklady pre AVANS v roku 2013, o mladších ročníkoch ani nehovoriač.

Publikovanie v AVANSe bolo a stále je pre autorov okrem možnosti získania párov bodov do hodnotenia predovšetkým akousi samokontrolou pred zanedbaním spracovania nálezov, či už z výskumov alebo obhliadiok. Archeológovia mohli a môžu osloviať konkrétnego autora aby získal bližšie informácie o nálezoch, ktoré ho zaujímajú. Takto sa výsledky z mnohých, hoc malých akcií dostávali ďalších odborných prác. Nepublikovanie aspoň stručnej správy z akejkoľvek archeologickej akcie podstate znamená, v nielen archeologicom ponímaní, že sa akcia nezrealizovala. Množstvo pozitívnych archeologickej výskumov ostáva len vo forme výskumnej dokumentácie, o ktorých vie pári jednotlivcov, a ku ktorým sa archeologicá obec normálne nedostane, lebo o nich ani nevie. A navyše, nie vždy sa výskumné dokumentácie dostávajú aj do Archeologickeho ústavu SAV a na krajské pamiatkové úrady, hoci

to investorovi, resp. stavebníkovi vyplýva zo zákona. Na to nadväzujú ďalšie problémy, ale to je na samostatnú prednášku. Vrátim sa preto na záver späť k téme ročenky.

Projekt AVANS-u, ktorý mohol oslavovať pred dvomi rokmi okrúhle výročie, je bez zveličovania pred úplným rozkladom. Znova si dovolím vysloviť vlastný názor, že to bude nesmierna škoda a zodpovednosť za to by mali niesť tí, ktorí túto situáciu spôsobili. Dovoľujem si preto vyzvatiť vedúcich predstaviteľov Archeologickej ústavy SAV aby pristúpili k reálnym a bezodkladným riešeniam k záchrane AVANS-u. Bez ich aktívneho angažovania totiž naozaj hrozí, že ak AVANS nezanikne úplne, stane sa výlučne výsledkom aktivít Archeologickej ústavy SAV v Nitre, čo nikto, kto naozaj o archeológiu na Slovensku má záujem, nechce dopustiť, vrátane mňa.

M. Furman

¹ Príspevok odznel na Zjazde slovenských archeológov 2016 na zámku v Smoleniciach 13. apríla 2016.

² Uvedené v organizačnom poriadku AÚ SAV v Nitre na ich web stránke v rámci článku 3: Poslanie a hlavné úlohy, ods. 3.7 (zdroj: <http://archeol.sav.sk/index.php/o-nas/organizacny-poriadok/>)

³ Stredoškolská odborná činnosť, pozn. autora.

⁴ Osobne som sa toho zúčastnil ako člen SAS.

⁵ Pokiaľ mám dobré správy, tlačená verzia uzrela svetlo sveta 23. marca 2016.

Literatúra a pramene

Chropovský 1975 – Chropovský, B.: Predhovor. AVANS v roku 1974. Nitra, 11.

<http://archeol.sav.sk/index.php/o-nas/organizacny-poriadok/>

Prežije alebo neprežije?

Niekoľko poznámok k príspevku M. Furman: AVANS...!?!¹, ktorý odznel na Zjazde Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV v Smoleniciach v dňoch 13. a 14. apríla 2016 a zároveň bol publikovaný na internetových stránkach tesne po jeho skončení.

Po jeho prečítaní som si nevdojak spomenul na obdobie, keď som sice ešte neboli na strednej škole, ale s obľubou som v sedemdesiatych rokoch minulého storočia sledoval televízny seriál „Prežijú rok 2000?“. Dnes môžem povedať, že mnohí prežili.

Ale postupne k bodom osobného názoru autora príspevku M. Furmana na ročenku AVANS, na ktoré je potrebné reagovať.

V roku 1975 vyšlo prvé číslo ročenky, ktorú ako správne postrehol autor príspevku uviedol do života prof. B. Chropovský. Podobne aj na Morave bol o niečo skôr (v roku 2015 výšiel ročník 56) obdobný časopis s názvom Prehled výzkumov. Obidva časopisy mali a majú po dobu svojho vydávania veľa spoločného. AVANS, bez ohľadu na to či mal výročie, aj v minulosti mal svoje tzv. skly spôsobené predovšetkým zdĺhavejšou redakčou prácou, ktorú spravidla spôsobovali nedisciplinovaní autori nedodržiavaním pokynov na odovzdávanie rukopisov. To je tak trochu všeobecný jav, čo určite môžu potvrdiť viacerí, ktorí robia redakčné práce.

Neviem aké má autor príspevku skúsenosti s redakčou prácou, ale určite by mal vedieť, že nespocíva iba vo „vyzbieraní“ príspevkov. Predpokladám že mu je zrejmé, že redaktorská práca pri takom zameraní časopisu a počte príspevkov (od značného počtu autorov, čo inak nemôže ani byť), ako je AVANS si vyžaduje sledovanie viacerých detailov, ktoré prispievateľom unikajú, resp. nevenujú im patričnú pozornosť. Z niektorých spomeniem: správne písanie geografických názvov obcí a najmä chotárnych názvov (častokrát sú uvádzané miestne názvy), použitá literatúra (je v texte a chýba v zozname; nie je v texte ale je v zozname), kompletnosť a hlavne kvalita obrázkov, úprava súhrnu do zrozumiteľnej podoby pre prekladateľa (súhrn častokrát pripomína výber nesúrodo usporiadaných niekoľkých viet z príspevku) a niektoré iné drobnosti, na ktoré sa prichádza pri redakčných úpravách. K nie menej dôležitým patrí aj jazyková úprava textov, usporiadanie obrazových príloh a príprava pre tlač.

Nemusím snáď M. Furmanovi pripomínať, že všetky činnosti spojené s vydaním publikácie predstavujú nemalé finančné náklady, ktoré aj v tomto období berie na seba Archeologický ústav SAV, aby umožnil aj iným inštitúciám, ktoré nedisponujú finančnými prostriedkami na pravidelné vydávanie svojich časopisov, podieľať sa na publikovaní výsledkov svojej práce za príslušný rok. Ale aj tu by sa našlo vcelku jednoduché riešenie – prispievatelia dodajú svoje príspevky po jazykovej úprave a s preloženým súhrnom. Archeologický ústav ušetrí čas i finančné prostriedky, ktoré sa čoraz ľažšie získavajú. Ale skúste si niekedy sám urobiť redakciu najbližšieho čísla Monumentorum Tutela.

Podobne aj Prehled výzkumov mal niekedy svoje omeškanie, akurát sa nenašiel nikto z radov moravských archeológov (aspoň momentálne nedisponujem takou informáciou), aby mu predpovedali alebo želali zánik. Práve naopak, naďalej v ňom prispievajú aj mimo ústavní bádatelia, čo je veľký, ale hlavne podstatný rozdiel oproti Slovensku.

Škoda, že autor príspevku si nezobral príklad od F. Javorského. I keď si uskutočnil svoj sen, otázkou ostane, či do AVANS-u prispel takou mierou poznatkov, ako jeho vzor. Stačí si pozrieť posledné dve čísla a zistíme, že jedna

tretina niektorých príspevkov je venovaná administratívnym úkonom. Aká je to informácia, po ktorej M. Furman volá, keď opisuje nejasné situácie a materiál ani nezobrazí? Aké je to archeologické nálezisko, z ktorého nálezy sú nakoniec geologickým úkazom? Ale obraz nech si urobí čitateľ sám.

Mimoriadne ma mrzí, že som M. Furmanovi fiktívne (alebo, že by to bol virtuálny zjazd?), ako v príspevku píše „...dodal veľkú nádej na výročnej schôdzki Slovenskej archeologickej spoločnosti v roku 2014...“, a dokonca (podľa pozn. 4 pod čiarou príspevku M. Furmana) sa stretnutia slovenských archeológov osobne zúčastnil. No, čo k tomu dodať. Azda iba nasledovné – predpokladám pán Furman, že čítate aj iné časopisy, a nie iba AVANS. V opačnom prípade by ste sa z Informátora SAS XXV/2014/1 na str. 2 dočitali, že túto informáciu na Vašu pripomienku o snahe vydať štyri čísla v priebehu roka dala K. Daňová. Ja som v čase konania zasadnutia SAS bol vo Frankfurte nad Mohanom, takže som nemohol prisľúbiť to, čo vo svojom príspevku ohľadne mojej osoby tvrdíte. Okrem toho nie som členom SAS, a jeho členstvo som ukončil aj kvôli ľuďom Vášho charakteru.

Skúste sa redaktorky AVANS-u opýtať, kol'ko z oslovených archeológov z iných inštitúcií (nie z Archeologickej ústavu) reagovalo na jej výzvu a dodalo príspevky za roky 2011 až 2013.

Je skutočnosťou aj Vaše tvrdenie o publikovaní príspevkov v regionálnych časopisoch?

Mohol by som M. Furmanovi dať námet na referát, ktorý môže prednieť na najbližšom Zjazde Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. Predpokladám, že má prístup k informáciám takého druhu (keď nie na úrovni celého Slovenska, tak minimálne za Žilinský kraj), ako je počet realizovaných archeologickej výskumov (v príspevku uvádzajúce stovky ročne) za posledných desať rokov, ktorou inštitúciou boli realizované a o ktorých výskumoch je zmienka v AVANS-e alebo odbornej literatúre, príp. v ktorom regionálnom časopise. Domnievam sa, že keď si skombinuje všetky možnosti, dostane výsledok, ktorý nezávisí od prístupu Archeologickej ústavu k odovzdávaniu príspevkov a prekvapením nebude, že v tomto prípade dôvera v pravidelné vydávanie AVANS-u nemá priamu súvislosť.

Zánik AVANS-u, resp. obmedzenie publikovať v ňom iba pre pracovníkov Archeologickej ústavu, nechce dopustiť ani M. Furman. Nie je mi potom jasné, z akého dôvodu, ako člen Vedeckej rady Archeologickej ústavu SAV (keď pozná Organizačný poriadok), neinicoval stretnutie s členmi redakčnej rady AVANS-u. Môžem sa snáď oprávnenie domnievať, že svojim príspevkom sledoval iné záujmy, ako úprimnú snahu o zachovanie časopisu. A na záver už iba toľko: AVANS nie je prvým a ani posledným časopisom v strednej Európe, ktorý z času na čas vychádza v intervaloch, ktoré nie sú žiaduce. AVANS nezačal vychádzať na lepšom papieri a posledné dve čísla nie sú v tvrdej obálke preto, aby zanikol.

I. Cheben

Etické aspekty ochrany archeologickej dedičstva v krajinе, alebo Je povedomie verejnosti o ochrane archeologickej dedičstva v krajinе postačujúce?

Do štúdia základov archeológie na Univerzite tretieho veku TU vo Zvolene bola zaradená lekcia „práca s verejnosťou“. Dovolíme si uplatniť uvedenú formulu v opačnom paré: právo verejnosti, čiže dedičov archeologickej dedičstva, poznáť podzemné dedičstvo krajinu, ktorá im prináleží. Pre pochopenie vývoja kultúry ľudí, ktorí prináležia ku krajinie, je poznanie jedinečných javov „ich“ kultúrnej krajinu¹ nevyhnutné. Podľa Európskeho dohovoru o krajinie², „je krajina základnou súčasťou európskeho prírodného a kultúrneho dedičstva“. Nespochybniteľnou súčasťou prírodného a kultúrneho dedičstva krajinu je AD v krajinie³. V Česku je používaný termín krajinné dedičstvo⁴. Uvedené dvojslovné pomenovanie vyjadruje synergický efekt pôsobenia prírodného a kultúrneho dedičstva. Nesie v sebe tiež nehmotnú stránku javu dedičstva. Spočíva v odvekom vzťahu ľudí k dedičným hodnotám. Etický aspekt zachovania identity krajinu a ľudí pre generácie dedičov je tiež zjavný.

Pre nedostatok priestoru na hlbšiu analýzu etických aspektov nadradenej európskej legislatívy uvedieme iba, pre skúmanú problematiku najzávažnejší, Európsky dohovor o ochrane archeologickej dedičstva⁵. Od neho sa odvíja tzv. pamiatkový zákon⁶. Z noriem na ochranu viacerých prejavov či súčasťí kultúrneho dedičstva vzišiel v SR zákon na ochranu pamiatok.

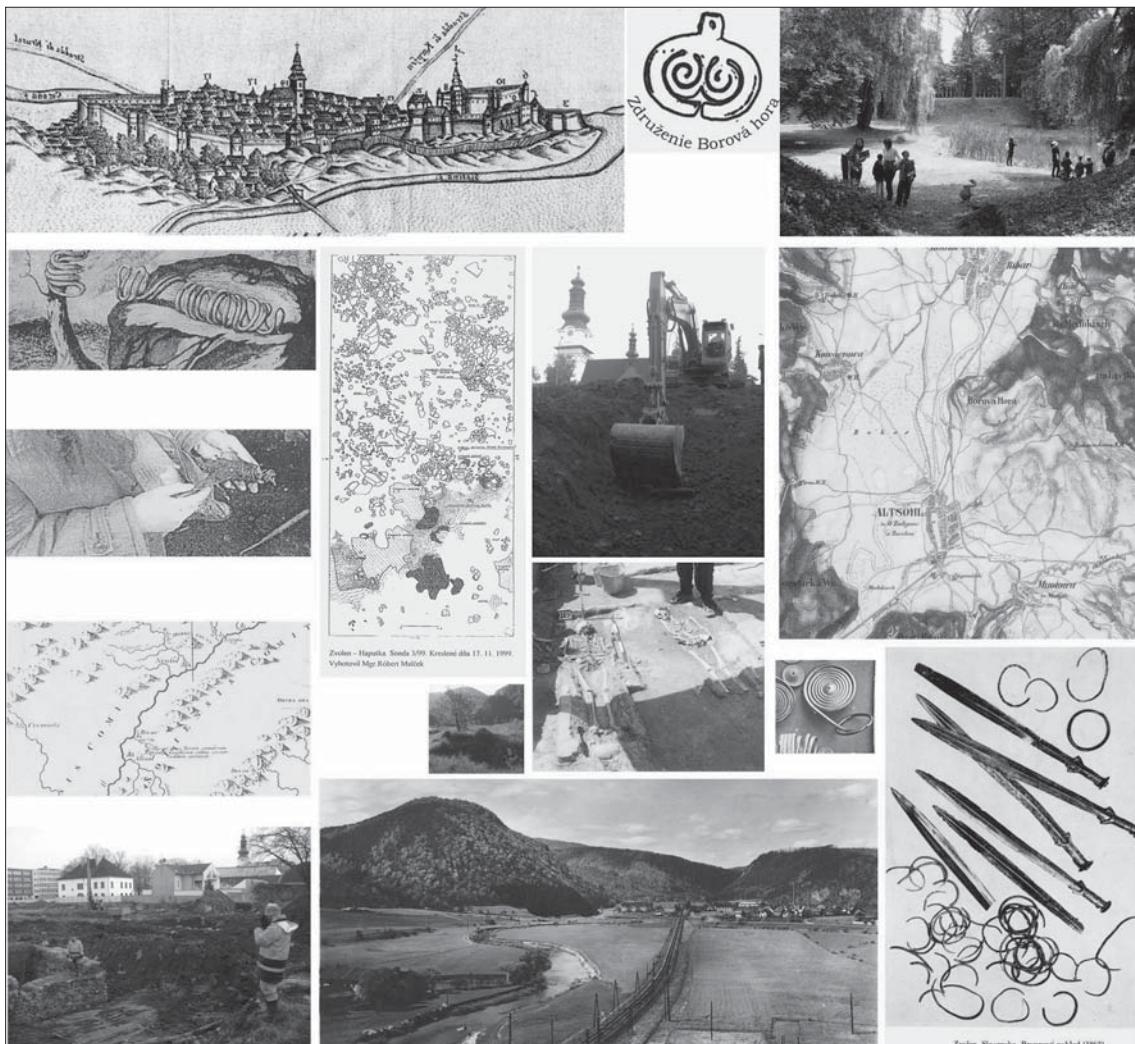
Aké sú osudy najvýznamnejších archeologickej lokalít vo Zvolene, ktoré nie sú štátom vyhlásené za kultúrne pamiatky? Ako sa od počiatkov účinnosti pamiatkového zákona (2002) prejavuje ochrana archeologickej bohatstva v regióne?

Pre krajinu juhu Zvolenskej kotliny na sútoku riek je charakteristickým znakom hojné osídľovanie od praveku ľudstva. Stopy po osídlení sú zistené⁷ na riečnych a travertínových terasách na vrchoch a kopcoch. Z nich do riečnej rovine predsunutý travertínový kopec Borová hora zaujíma centrálnu pozíciu v krajinie. S takmer kruhovým výhľadom je priam predestinovaný na bezpečné osídlenie. Prirodzenej strategickej výhode miesta prosperala poloha v blízkosti diaľkových, od praveku obchodných ciest a nedalekých rudných zdrojov. Zistovací výskum R. Malčeka (v roku 2001) potvrdil pôvodné nálezové súvislosti, kultový význam jazierka i kopca a analógiu s nálezmi, o ktorých sú knižné zmienky po stáročia. Upevnil tiež domienku, že „...v sídliskovom areáli pilinskej kultúry sa nachádzalo

centrum výroby a distribúcie bronzových nástrojov a šperkov⁴⁸. Archeológ pri výskume miestami rozlíkal škrupinu s intrem prirodzene zakonzervovaných kultúrnych vrstiev. Lokalita s charakterom prírodnej a kultúrnej pamiatky, ktorá vovádzala Zvolen do povedomia učenej Európy, i keď v súčasnosti „dvojrezortná“, nemá žiadnu formu štátnej ochrany. V 21. storočí je areál objektom obchodných záujmov podnikavcov, či zapredávania regionálnymi politikmi.

Nebolo by vhodné jeden z troch historických atribútov kultúrnej krajiny (vedno s Pustým hradom a Zvolenským zámkom) zachovať budúcim generáciám ako nenarušený prameň poznania? Nebolo by vhodné v krajinе uprostred Európy rezervovať prirodzenú odkazovú schránku vývoja krajiny a ľudskej kultúry na výskum nedeštruktívnymi metódami ako unikátné dedičstvo Európanov?

Kultúrne dedičstvo krajiny Zvolena v obrazových dokumentoch.

Lokalita Haputka je ľavobrežná terasa Slatiny neďaleko sútoku s Hronom. Pôvodne rozľahlé riečne terasy známeho náleziska Poddrahy s časťou Haputka tvoria pruh v závere juhu centrálnej časti Zvolenskej kotliny pod kopcom Drahy. Haputka sa nachádza v západnej časti pruhu na upäti Pustého hradu. Staršími zbermi na oráčinách a počas výstavby objektov je doložené osídlenie v siedmich horizontoch⁹. Pôvodné nálezové súvislosti sú potvrdené náhodne umiestnenou sondou¹⁰ pred výstavbou skladu. Haputka v súčasnosti v priemyselnej zóne, je vzácne zachovanou esenciou priestoru migračných trás ľudských societ. Ideálne miesto pre interpretáciu javu prvotného osídľovania priestoru Zvolena formou skanzenu. So záujmom presadiť pre zvolenské deti „živú učebnicu praveku“ pod stredovekým hradom pripomienkujeme všetky rozvojové dokumenty už „-násť“ rokov. Ochrannu lokality, ktorá hraničí s rozsiahlym chráneným územím Pustého hradu, sa nám doposiaľ nepodarilo zabezpečiť ani len prostredníctvom pamiatkovej inšpekcie ministerstva.

Aké je povedomie súčasných kompetentných o potenciáli Haputky? Záujem je opäť nasmerovaný na obnovu myšlienky lanovky na hrad, aktuálne navýšený o vyhliadkovú vežu. Na systematický výskum prvotného osídlenia priestoru Zvolena degradovaného na nástupný areál pod turisticky exponovaným Pustým hradom neostávajú kapacity. Zmyslom projektu vyhliadkovej veže je, zdá sa, vyhliadka iného efektu ako zaistenie zážitkového učenia detí o praveku územia na autentickom mieste. Javí sa, že i nová generácia archeológov chápe prevzatie zodpovednosti za doposiaľ zachované archeologické lokality Borovú horu a Haputku ako konkurenciu záujmov o Pustý hrad¹¹.

Tretím negatívnym príkladom nedostatočného povedomia kompetentných v regióne je Pamiatková zóna Zvolen (ďalej PZ). Vymedzená je líniou mestského a zámockého opevnenia. O (ne)rešpektovaní ochrany PZ nasvedčuje fakt, že v jeden týždeň sme zaznamenali búranie mestských hradieb na troch rôznych miestach. Počas tzv. rekonštrukcie námestia na námestie tretieho tisícročia došlo k deštrukcii podzemných kultúrnych vrstiev námestia vrátane príkostolného cintorína. Nezavážila ani duplovaná ochrana NKP v PZ¹². Bez sprievodnej projektovej dokumentácie adekvátnej významu pamiatky došlo k vybagrovaniu centra jedného z najstarších miest územia Slovenska¹³.

Na príkladoch zo Zvolena sme aplikovali, ako sa kultúrnou (?) politikou bez dlhodobej vízie, iba s vidinou momentálneho zisku, navždy strácajú nenahraditeľné hodnoty AD v krajinе. Aby riešenie akútnej otázok nezaostávalo za životom, aby sa povedomie a vzťah ľudí k vlastnému dedičstvu prinavracalo priamoúmerne s nadobúdaním poznania o hodnotách dedičstva, predkladáme nasledovné podnety. Na archeologickú obec sa obraciame o akceptovanie a podporu pri inštitucionálnom zavedení kategórií archeologickej rezervácia a archeologickej skansen do legislatívy. Zjednotia formy ochrany a interpretácie AD jednotlivých nálezísk s právnymi normami, ktoré prevzali z európskych etických noriem okolité štaty.

Navrhujeme:

- aby bola krajina ponímaná uznaná a rešpektovaná ako dedičstvo ľudí v jedinečne ucelenom komplexe hodnôt; aby pri avizovanej tvorbe nového zákona o archeologickom dedičstve bola uplatňovaná medzirezortná kooperácia MK SR a MŽP SR v intenciach Európskeho dohovoru o krajinе,
- aby bola zavedená do legislatívy kategória archeologickej rezervácia; zabezpečí sa tým kontinuita vývoja typologicky reprezentatívnych lokalít, ochrana archeologickej dedičstva vo vzťahu ku krajinе (a naopak) bude mať logiku a bude v intenciach Národnej stratégie TUR,
- aby bola zavedená kategória archeologickej skansen; aby bola spracovaná špeciálna teória komunikácie pre oblasť archeológie,
- aby rozvojové plány neboli pre nenahraditeľné AD zánikové; aby sa vo všetkých fázach prístupu k AD uplatňoval multidisciplinárny prístup; aby kompetentnosť kompetentných pri zodpovednom plánovaní ochrane a komplexnom manažmente krajininy bola samozrejmost'ou; aby si investori s EIA konaním či inými expertízami nekupovali i výsledok odporujúci verejnemu záujmu uchovania hodnôt krajininy.

Ako odznelo na diskusnom fóre Quo vadis slovenská archeológia? v Archeologickej múzeu SNM v Bratislave (2016) „Slovensko je jedno veľké archeologicke nálezisko“. Čo oprávňuje súčasníkov meniť charakteristický znak Slovenska utvárajúci identitu Európy?

Z. Myslivcová (Združenie Borová hora)

¹ Termín *kultúrna krajina* uvádzajú Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO (1991). V SR nie je frekventovaný. Ako stručnú pozitívnu definíciu termínu uvádzame: Kultúrna krajina je prírodná krajina obohatená činnosťou človeka.

² Európsky dohovor o krajinе (ďalej EDoK) je pre SR platný od roku 2005. Dohovor by mal implementáciou do zákonov SR posilniť tvorbu stratégií zameraných na ochranu, plánovanie a manažment krajininy pri multidisciplinárnom prístupe a účasti širokej verejnosti. Štadium implementácie EDoK-u do zákonov SR trvá viac ako desať rokov.

³ Pod AD v krajinе chápeme nedeštruktívnym výskumom potvrdené AD v pôvodných nálezových súvislostiach, nevyňaté z pôvodného prostredia napríklad do zbierok či vitrínu múzeí.

⁴ Termín krajinné dedičstvo označuje: krajinný ráz, vzájomný vzťah kultúrneho a prírodného dedičstva, estetickú hodnotu krajininy, aktívnu starostlivosť o krajinu... Foltýn, D. et. al. 2008: Prameny pamäti. Katedra dějin a didaktiky dějepisu PF UK, 11.

⁵ Európsky dohovor o ochrane archeologickej dedičstva platí pre SR od roku 2001

⁶ Zákon NR SR č. 49 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu (2002)

⁷ Na spracúvanie topografie archeológie sme sa podujali pri tvorbe územného plánu (ÚPN Zvolena 2004), keď do tímu nebol prizvaný archeológ. Jeden z výstupov: Európske dedičstvo vo Zvolene Borová hora (2001–2002) je sériou prieskumných štúdií pre geológov, archeológov a potenciálnych záchrancov funkcionalistickej architektúry mestských liečebných kúpeľov. Záujem o pomoc pri presadzovaní primeranej ochrany a uplatnenia jedného z atribútov kultúrnej krajininy Zvolena sme hľadali na KPÚ BB, MK SR, MŽP SR, AÚ SAV a na mnohých iných inštitúciách.

⁸http://www.zvolen.sk/download_file_f.php?id=436800 (cit.) z podkladov R. Malčeka pre infotabuľu nainštalované na záujmovom území v roku 770. výročia mesta

⁹ Prieskumná štúdia Lokality pravekého a včasno-historického osídlenia vo Zvolene Poddrahy s časťou Haputka. Konzultované s R. Malčekom. 2003. Výrazným pramenným materiálom bola sprievodná dokumentácia k fotografiám G. Lehockého, ktorý sa štyri desaťročia venoval záchrane archeologickej nálezov z lokalít ohrozených stavebnou činnosťou; ako externý pracovník AÚ SAV v Nitre prispel k záchrane známych zvolenských depotov; dva z nich (1. hrivny, 2. meče) majú lokáciu Haputku.

¹⁰Precízne zakreslená sonda R. Malčekom (1999) zobrazuje metalurgické zariadenie, líniu kolových jám, tri úrovne podlág, ďalšie ohniská a i. Pripomíname, že v odbornej a popularizačnej literatúre je často k nálezom z Haputky nepresne uvádzané nálezisko Pustý hrad.

¹¹Aktuálne tiež ďalšia generácia potomkov podnikavcov po znemožnení výstavby v blízkosti minerálneho termálneho prameňa Jazero na Borovej hore prejavuje záujem o zriadenie wellness pri zimnom štadióne na Haputke. Podľa všetkého úsilie vyvinuté na zviditeľnenie Haputky prostredníctvom tlačených médií, opakovaných zadávaní projektov na workshopy v multidisciplinárnom zastúpení účasti študentov a ich pedagógov, rozposielanie prieskumných štúdií členom Archeologickej rady SR sa minulo účinku. Masívna kampaň o Pustom hrade pôsobí účinne (i počas Dňa európskeho kultúrneho dedičstva 2016 vo Zvolene).

¹²NKP č. 1132 ÚZPF

¹³<http://www.obnova.sk/diskusia/zvolen-vybagrovane-centrum>, k téme pozri aj príspevok Z. Myslivcová: Požiadavka aplikácie vedeckých poznatkov pri zvyšovaní povedomia verejnosti o pamiatkach. In: Bardkontakt 2009, Bardejov. Dostupné na: http://www.bardejov.sk/images/stories/o_meste/unesco/problematika_mest_pam_centier/zbornik_prednasok_bardkontakt_2009.pdf

SPOLOČENSKO – VEDECKÉ PODUJATIA

Správa z odborného seminára 24. stretnutie východoslovenských archeológov, dňa 22. 10. 2015 vo Vlastivednom múzeu v Hanušovciach nad Topľou

Už po 24. krát sa konalo odborné stretnutie archeológov, ktorých činnosť sa orientuje na výskum východného Slovenska. Každý rok toto podujatie v spolupráci so Slovenskou archeologickou spoločnosťou pri SAV v Nitre pripravuje iná organizácia zamestnávajúca profesionálnych archeológov. Stretnutia prinášajú najaktuálnejšie informácie o výsledkoch končiacich sa výskumnej sezóny, pričom niekoľko príspevkov je vždy venovaných aj aktuálnym výsledkom širšieho teoretického bázania. Nezanedbateľnou úlohou stretnutia je výmena informácií a konzultácie k problematickým otázkam, s ktorými sa archeológovia, pôsobiaci veľmi často izolované vo svojich inštitúciách, stretávajú a ktoré si potrebujú objasniť. O význame tohto podujatia svedčí aj skutočnosť, že má za sebou 24 ročníkov v neprerušenej časovej línií a že ma stále stúpajúcu tak odbornú, ako aj organizačnú úroveň. V tomto roku sa na organizácii seminára podieľalo Vlastivedné múzeum v Hanušovciach nad Topľou, ktoré spoluorganizovalo už tretí ročník (v r. 2005, 2010 a v tomto roku). Múzeum pripravilo zaujímavý priestor – časť svojej archeologickej expozície, a poskytlo nevyhnutné technické zázemie. Ako spoluorganizátor pripravilo a rozoslalo pozvánky, z prijatých návratiek zostavilo program, zabezpečilo okrem spomínaného technického zázemia občerstvenie počas celého seminára a z vlastných prostriedkov poskytlo netradičný obed. Súčasťou programu bola možnosť prehliadky múzea a zájtkového archeologickejho múzea pod holým nebom – Archeoparku Živá archeológia.

Seminára sa zúčastnilo 17 aktívnych (referujúcich) archeológov a 15 archeológov a múzejníkov bez referátu. Spolu teda na seminári bolo prítomných 32 účastníkov. Z pôvodne prihlásených sa pre chorobu a náhle pracovné povinnosti ospravedlnili 3 aktívni účastníci (pôvodne boli prihlásení 20). Stretnutie malo medzinárodný rozmer vďaka účasti dvoch kolegov z partnerského múzea Vlastivedného múzea v Hanušovciach n. T., ktorým je Podkarpatské múzeum v Krošně (PL) a jedného kolegu vďaka spolupráci Archeologickejho ústavu SAV, pracoviska Košice s Archeologickým múzeom v Krakove (PL). Potešiteľná bola účasť nestoriek východoslovenskej a slovenskej archeológie Dr. Márie Lamiovej, CSc. a Dr. Zlatice Čilinskéj, DrSc. Význam a vážnosť podujatiu dodala osobná prítomnosť predsedníčky SAS pri SAV PhDr. Margarety Musilovej.

Na seminári odznelo 13 hodnotných príspevkov, ku ktorým prebehla podnetná diskusia. Prekvapujúco pomerne väšnivú debatu vyvolal posledný referát Archeológia v podmienkach regionálnych múzeí na

**Slovenská archeologická spoločnosť
pri SAV v Nitre**
Východoslovenská pobočka SAS
a
Prešovský samosprávny kraj

Vlastivedné múzeum v Hanušovciach n. T.
Zámocká 160/5, 094 31 Hanušovce n. T.
Tel./fax: 057/4452371, e-mail: muz.hanus@gmail.com, www.muzeumhanusovce.sk

Vás pozývajú na

**24. STRETNUTIE
VÝCHODOSLOVENSKÝCH
ARCHEOLÓGOV**

na tému

**Výsledky
aktuálnych archeologickej výskumov
a príspevky z teoretického bázania,**

ktoré sa uskutoční
22.10.2015 od 10.00 hodiny

v reprezentačných priestoroch
Vlastivedného múzea v Hanušovciach nad Topľou
Zámocká 160/5
Hanusovce nad Topľou

Účastníci stretnutia (foto: M. Kotorová).

východnom Slovensku, čo ukázalo, že nielen múzejní archeológovia majú svoje osobité problémy, ale rôznorodosť archeologickej činnosti už pomerne výrazne oddeluje skupiny profesionálnych archeológov, keďže každá oblasť má svoje negatíva, ktoré ostatní nemusia chápať. Diskusia sa však niesla v kolegiálnom a priateľskom duchu, pričom ju veľmi vhodne uzavrela poznámka jednej z nestoriek podujatia Dr. Zlatice Čilinskéj, DrSc., ktorá súčasnym východoslovenským archeológom zablahožela k rozkvetu ich činnosti, pretože sa od čias jej aktívnej činnosti úroveň výskumu východného Slovenska výrazne zlepšila.

Záverom možno konštatovať, že seminár sa stretol s pozitívnym hodnotením účastníkov, priniesol, ako je dobrou tradíciou, mnoho informácií o súčasných výskumných aktivitách, umožnil rozvíjať kolegiálne a priateľské vzťahy komunity východoslovenských archeológov viacgeneračným spektrom a jednoznačne potvrdil zmysel takýchto stretnutí do budúcnosti. V r. 2016 nás očakáva štvrtstoročnica. Predbežne sa organizovania ujal Krajský pamiatkový úrad v Prešove.

M. Kotorová

Vedecký seminár Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV 2016

Vedecký seminár SAS pri SAV sa v roku 2016 niesol v duchu osláv okrúhleho 60. výročia založenia slovenskej sekcie Československej spoločnosti archeologickej pri ČSAV, čo ešte podčiarkovali historické priestory Smolenického zámku. Dopoludnie 13. apríla bolo venované Zjazdu slovenských archeológov, popoludní sa v sále kongresového centra začal vedecký seminár, ktorého sa oba dni, 13.–14. apríla 2016, zúčastnilo približne 80 poslucháčov a prednášajúcich, vrátane študentov archeológie. Stretnutie otvorila predsedníčka SAS pri SAV M. Musilová, ktorá zároveň privítala váženú jubilantku prof. PhDr. M. Novotnú, DrSc., ktorá v tomto roku oslavuje vzácné životné jubileum. M. Novotná, ako zakladajúca členka slovenskej sekcie Československej spoločnosti archeologickej pri ČSAV a jej prvá tajomníčka, začala vedecký seminár slávnostnou prednáškou na tému: *Bronzové depoty a možnosti ich interpretácie v profánnej a kultovej sfére doby bronzovej*. Po úprimných gratuláciách a potlesku jubilantke sa začal podvečerný blok prednášok venovaný aktuálnym diskusným tématam a príspevkom o najnovších nálezoch a výsledkoch výskumov: Š. Mordel: *Ohrozené vzácne kultúrne pamiatky v irackom Quirk bize a v sýrskej Palmýre a ich ničenie islamistami*; P. Bednár/E. Blažová/M. Ruttkay (AÚ SAV Nitra): *Informačný systém AÚ SAV a sprístupnenie informácií o archeologickej náleziskach*; M. Furman (KPÚ Žilina): *AVANS...?!*; M. Bača (Karch, UK v Bratislave): *Slovenská archeológia v súčasnej (post-)paradigme*; Z. Myslivcová (Združenie Borová hora): *Je povedomie verejnosti o ochrane archeologickej dedičstva v krajinе postačujúce?*; L. Chovancová (FA STU v Bratislave): *Krytie konštrukcie torz architektúry*; S. Sliacka/L. Záhorec (LM v Ružomberku/Archeovýskum s.r.o.): *Archeologický výskum na lokalite Pod Roháčkou a na Roháčke, Ploštín, okr. Liptovský Mikuláš*; J. Hunka (AÚ SAV Nitra): *Poklad mincí zo 17. storočia z Nižného Hrušova pri Michalovciach*; E. Hrnčiarik (Karch, TU v Trnave): *Výsledky archeologickej výskumov katedry klasickej archeológie v Trnave*. Náročný deň bol ukončený honosným rautom s výborným jedlom zo zámockej kuchyne a lahodným vínom zo známeho slovenského vinárstva.

Nasledujúce štvrtkové dopoludnie začali vedecký seminár prednáškou J. Mihályiová/V. Mitáš (AÚ SAV Nitra): *Prínos archeobotaniky k poznaniu pohrebiska z mladšej a neskorej doby bronzovej v Cinobani*. Nasledovali referáty: E. Horváthová/A. Zastawny (AÚ SAV v Košiciach/Muzeum Archeologiczne v Krakowie): *Žiarové hroby z Veľkého Šariša a osídlenie badenskej kultúry na východnom Slovensku*; G. Březinová/K. Daňová/R. Ölvecký (AÚ SAV Nitra): *Záchranný výskum Triblavina v roku 2015*; K. Elschek (AÚ SAV Bratislava): *Nové výskumy pre vedecké účely a prospekcia v areáli germánskych nálezísk v slovenskom Pomoraví*; M. Melo/P. Chebenová (AÚ SAV Nitra): *Germánske sídlisko v Branove*; R. Malček/V. Tittonová (AÚ SAV/Hradné múzeum vo Fiľakove): *Predbežné výsledky výskumu na fiľakovskom Dolnom hrade v sezónach 2011–2015*; J. Beljak (AÚ SAV Zvolen): *Výskum hradnej cisterny na Pustom hrade vo Zvolene v roku 2015*; Z. Poláková/V. Furmánek/I. Kaczarová/S. Bodoríková/M. Dörnhöferová (AÚ SAV Nitra/NMG v Lučenci/Prif UK v Bratislave): *Novoveký hrob dieťaťa v nádobe z kostolného cintorína*.

v Pincinej. Poslednou prednáškou M. Felcan a S. Stegmann-Rajtárová (AÚ SAV v Nitre): *Najnovšie poznatky k NKP Smolenice-Molpír* pozvali všetkých prihlásených na poznávaciu exkurziu na túto významnú kultúrnu pamiatku. Exkurziou bol slávnostný vedecký seminár SAS pri SAV v roku 2016 ukončený.

Nižšie publikujeme anotácie, resp. krátke články z prednesených príspevkov na vedeckom seminári, ktoré boli redakcií Informátora poslané do uzávierky.

Účastníci exkurzie na hradisku Molpír v Smoleniciach (foto: M. Musilová).

J. Mellnerová Šuteková

M. Furman: AVANS...?!

Poznámka redakcie: Článok je v celom rozsahu publikovaný v rubrike diskusia.

Z. Myslivcová: Je povedomie verejnosti o ochrane archeologického dedičstva v krajinе postačujúce? (anotácia)

Príspevok upriamil pozornosť na význam uchovania archeologického kultúrneho dedičstva v krajinе z aspektu komunity dedičov kultúrneho dedičstva. Aplikáciou na prostredie Zvolena sú skúmané premeny vybraných polykultúrnych lokalít až po aktuálny stav. Sústredená faktografia známych nálezísk je sprostredkovaná komparáciou archívnych obrazových prameňov. Paralelne s explikáciou prezentovaných dokumentov je venovaná pozornosť tiež miere implementácie niektorých ideí európskych etických legislatívnych noriem do zákonov SR. V závere príspevku boli prezentované návrhy a podnety, ktoré by mohli ohrozenie archeologického kultúrneho dedičstva v krajinе zamedziť. Vyplynuli z praxe autorky-aktivistky dlhodobo suplujúcej prácu pamiatkarov vo Zvolene a tiež z nedostatočnosti zákonov.

Poznámka redakcie: Článok k téme je publikovaný v rubrike diskusia

E. Horváthová/A. Zastawny: Žiarové hroby z Veľkého Šariša a osídlenie badenskej kultúry na východnom Slovensku (anotácia)

Karpatská zóna a k nej prilahlé oblasti severovýchodného Slovenska a západného Malopoľska boli v období 3400–2800 BC najviac na severovýchod situované územia s rozšírením eneolitického komplexu badenskej kultúry. Podiel Karpát na rozvoji tohto kultúrneho spoločenstva je v poslednom čase predmetom detailného výskumu realizovaného v rámci kooperácie medzi Archeologickým múzeom v Krakove a Archeologickým ústavom SAV v Nitre. Medzinárodný projekt financuje National Sciences Center Poland (DEC-2013/09/B/HS3/03401). Jednou z nosných tém spolupráce je výskum počiatocnej etapy vývoja badenskej kultúry v navzájom susediacich oblastiach Malopoľska, Spiša a Šariša. Novým a veľmi významným zdrojom poznania je objav minimálne jedného žiarového hrobu badenskej kultúry z Veľkého Šariša, ktorý sa podarilo zdokumentovať a zachrániť pri výskume exteriéru národnej kultúrnej pamiatky novogotickej stavby Kaplnky sv. Kunhuty. Z predpokladaného druhého hrobu z tej istej lokality pochádza ďalšia skupina nádob, avšak bez antropologických pozostatkov. Novoobjavené nálezy z Veľkého Šariša reprezentujú pamiatky blízke najstaršiemu horizontu osídlenia badenskej kultúry na východnom Slovensku. Na základe rozboru typologicko-chronologických znakov keramiky ich podľa relatívnej chronológie datujeme najneskôr do stupňa Baden II.

J. Mihályiová/V. Mitáš: Prínos archeobotaniky k poznaniu pohrebiska z mladšej a neskorej doby bronzovej v Cinobani (anotácia)

Autori príspevku uviedli do spojitosť archeobotanické a archeologické dát, ktoré sa získali výskumom žiarového pohrebiska v Cinobani, okr. Poltár, v rokoch 2008–2013. Na pohrebisku z mladšej a neskorej doby bronzovej (kultúr pilinskej a kyjatickej) sa realizuje výskum na vedecké a dokumentačné účely a k roku 2013 bolo preskúmaných 290 hrobov. Na lokalite je doložené organizované pochovávanie od stupňa BD až po záver HB. Špecifíkom pohrebiska sú hroby s kamennými konštrukciami, najmä skrinky, hroby obložené kameňmi a pod. Výskum vo vyššie uvedených rokoch viedli Václav Furmanek so spoluautorom (oba z AÚ SAV) a veľký dôraz sa kládol na interdisciplinárnu spoluprácu. Z analýzy takmer 650 archeobotanických vzoriek, ktoré sa získali do konca výskumnej sezóny roku 2013, vyplývajú prínosné závery. Uzavretých nálezových celkov (hrobov) ako aj z vrstiev (nad hrobmi a okolo nich) pochádza vyše 4400 rastlinných zvyškov. Vo vzorkách dominujú zvyšky dreva. Najviac, až 85 %, zastúpený je dub (*Quercus* sp.), ale aj iné listnaté dreviny ako napr. breza (*Betula* sp.) a buk (*Fagus sylvatica*). Drevo týchto stromov sa používalo pri kremácii. Hlavnú pozornosť však autori príspevku venovali makrozvyškom pestovaných rastlín, z ktorých sa určili tieto: jačmeň siaty nahozrný (*Hordeum vulgare* var. *coeleste*), proso siate (*Panicum miliaceum*), hrach siaty (*Pisum sativum*); planorastúcich rastlín: pravdepodobne drobnobyl' roľná (cf. *Aphane sarvensis*), pravdepodobne ľuľkovec zlomocný (cf. *Atropa belladonna*), mrlík (*Chenopodium* sp.) a zbieraných plodov: čerešňa vtácia (*Cerasus avium*), drieň (*Cornus* sp.), baza chabzdová (*Sambucus ebulus*), baza čierna (*Sambucus nigra*). Zvlášť sa pozastavili pri súbore štyroch planorastúcich rastlín, pravdepodobne kukučina (cf. *Cuscuta* sp.), lipkavec (*Galium* sp.), mäta (*Mentha* sp.), pravdepodobne silenka dlhokvetá (cf. *Silene longiflora*), ktorý sa zistil v hrobe 5/08 z neskorej doby bronzovej. Boli to „kvietinové“ milodary, alebo ide o náhodný dokument výsledku kremácie? Zvyšky menovaných rastlín a plodov, ktorým autori venovali pozornosť, boli veľká rôzna zistené v nádobách (urnách i prílohách) spolu s uhlíkmi drevín. Pomer analyzovaných 14 hrobov s uvedenými makrozvyškami k ostatným 276 hrobom činí len 5 %. Väčšina z nich patrí do neskorej doby bronzovej (stupňa HB), ku kyjatickej kultúre, z hľadiska hrobových úprav a konštrukcií do kategórie hrobov s kameňmi naznačenými skrinkami. Viaceré z týchto hrobov boli nadstandardne vybavené keramikou: v šiestich hroboch bolo 6–10 nádob, v troch hroboch 11–15 nádob a v dvoch hroboch dokonca vyše 20 nádob! V referáte poukázali aj na ďalšie charakteristiky sledovaného súboru hrobov (vek a pohlavie jedincov, spálené zvieracie kosti v hroboch a pod.). Sortiment rastlín z pohrebiska v Cinobani je dokladom ich úlohy v pohrebnom ríte a zároveň svedectvom o environmente doby popolnicových polí.

G. Březinová/K. Daňová/R. Ölvecký: Archeologický výskum na Diaľnici D1 križovatka Triblavina (anotácia)

V roku 2015 realizoval Archeologický ústav SAV rozsiahly výskum v katastrálnom území Bernolákova, v polohách Obora a Šakoň. Obe polohy boli známe už z predchádzajúcich archeologických výskumov E. Studeníkovej a M. Pichlerovej. Počas terénnych prác sa podarilo odkryť a zdokumentovať celkom 108 archeologických objektov datovaných do doby halštatskej, laténskej, rímskej a do stredoveku. Sídliská z doby laténskej a rímskej boli sústredené po oboch stranach potoka Čierna voda, zatial čo osídlenie z doby halštatskej a stredoveku sa koncentrovalo na temene sprášovej vyvýšeniny/duny. Pozoruhodné výsledky primiesol výskum halštatskej osady. Celkovo sa podarilo odkryť až osem väčších obytných, skladových príp. výrobných objektov z tohto obdobia, ktoré okrem veľkého množstva materiálu poskytli aj nové informácie o konštrukčných prvkoch jednotlivých stavieb. K mimoriadne zaujímavým nálezom patrí súbor miniatúrnych plastík zvieratiek z objektu 18/1, ktoré sa nachádzali v zásype uložené na veľkom črepe z nádoby. Osídlenie z doby laténskej spadá do jej záveru. Nálezy keramiky ale aj predmetov boli skôr sporadickej. K najčastejším nálezom okrem keramiky patrili prevŕtané kolieska vyrábané z črepov rôznej hrúbky. Na sídlisku z doby rímskej sa podarilo identifikovať niekoľko domov s kolovou konštrukciou. Najviac objektov bolo preskúmaných na temene duny, v blízkosti odpočívadla Triblavina v smere z BA do TT. Na základe keramiky sme nálezy predbežne datovali do 13.–14. storočia. Množstvo superpozícií objektov v tomto priestore však naznačuje na viacfázové sídlisko. Po vyhodnotení materiálu bude datovanie spresnené.

J. Beljak: Výskum hradnej cisterny na Pustom hrade vo Zvolene v roku 2015

Poznámka redakcie: Článok je v celom rozsahu publikovaný v rubrike dôležité informácie, pri príležitosti udelenia ceny SAS pri SAV za rok 2015.

Z. Poláková/V. Furmanek/I. Kaczarová/M. Dörnhöferová/S. Bodoriková: Novoveký hrob dieťaťa v nádobe z kostolného cintorína Pincinej (anotácia)

V rokoch 1981–1984 sa v polohe Temetődomb v obci Pinciná (stredné Poiplie, juh stredného Slovenska) uskutočnil záchranno-systematický archeologický výskum, ktorým sa zachytil pôdorys neskorománskeho kostola a preskúmal kostolný cintorín, datovaný od prelomu 12. a 13. až do 17. storočia. Výskum uskutočňoval Archeologický ústav SAV v Nitre (V. Furmanek) v spolupráci s Novohradským múzeom v Lučenci (I. Tóthová, vydatá Kaczarová). Na lokalite

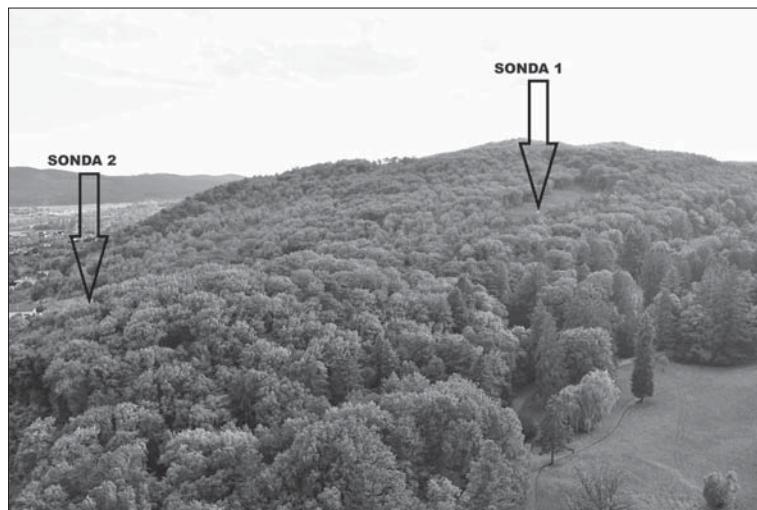
bolo možné vyčleniť tri fázy pochovávania, pričom druhá a tretia sa spája so zánikom sakrálnej funkcie kostola, ku ktorej došlo najneskôr v druhej polovici 16. storočia. Pri revízii nálezového fondu sa v depozitári Novohradského múzea a galérie v Lučenci identifikovali črepy z rekonštruovateľnej nádoby aj s pôvodným obsahom a to detskými kostami. V roku 1982 sa nádoba vyzdvihla zo sondy III-A-2, ktorá bola situovaná v exteriéri juhozápadného nárožia lode kostola a sčasti prechádzala aj priestorom jeho rozobratého muriva. Podľa tvaru, profilovania okraja a predovšetkým bohatej maľovanej výzdoby je možné hrniec rámcovo zaradiť do 16.–17. storočia. S prihliadnutím na nálezové okolnosti (predovšetkým veľmi plytké uloženie – hĺbka 0,30 m) sa domnievame, že k pochrebu dieťaťa v nádobe mohlo dôjsť v tretej fáze pochovávania, a to pravdepodobne až v 17. storočí. Nálezová situácia však neumožňuje usúdiť, či sa tak stalo v rámci novovekej fázy cintorína avšak vo vymedzenom priestore (jeho okrajová zóna) alebo až po ukončení regulárneho pochovávania na lokalite v priebehu 17. storočia.

Hroby detí v keramických nádobách zaznamenané v širšom stredoeurópskom priestore, nasvedčujú, že nešlo o ojedinely ani izolovaný jav. Odhliadnuc od pravekých obdobných nálezov sú archeologicky doložené v 13.–19. storočí. I keď sa jednotlivé hroby navzájom v detailoch mierne líšia, ich spoločným menovateľom je predovšetkým špecifickosť vo výbere lokality, či už na vyhradenom mieste v rámci kostolných cintorínov, za kostolnou ohradou (*extra muros*), v sutinách zaniknutých kostolov, na miestach zaniknutých kostolov a ich cintorínov, v priestore pravekých a protohistorických pohrebisk, v priestore menších cintorínov mimo vysvätej pôdy kostolných areálov, v okolí prícestných kaplniek alebo doposiaľ jediný známy príklad v troskách zaniknutého domu. Podľa antropologických určení deti vkladané do týchto nádob boli identifikované ako plody, novorodenci alebo jedinci vo veku „okolo pôrodu“.

Interpretáciu nálezu z Pincinej ako hrobu nepokrsteného pravdepodobne predčasne narodeného dieťaťa (26. až 28. intrauterinný týždeň) dokladajú priamo v regióne Novohrad etnografické analógie a posúvajú praktizovanie tohto zvyku až do začiatku 20. storočia. To, čo však viedlo matku alebo iného blízkeho príbuzného k uloženiu dieťaťa práve do maľovaného kuchynského hrnca so stopami používania v Pincinej, zostane už asi navždy nezodpovedané. Nebudeme sa azda myliť v presvedčení, že jeho uloženie na mieste s tradíciou posvätného a prv vysväteného priestoru (*locus saceret consecratus*) bolo vyjadrením túžby jeho blízkych zabezpečiť mu dôstojné miesto odpočinku, snahy ochrániť ho pred zlými silami a nádeje, že takéto uloženie mu môže priniesť zlepšenie jeho ďalšieho putovania na onom svete.

M. Felcan/S. Stegmann-Rajtárová: Najnovšie poznatky k NKP Smolenice-Molpír (anotácia):

Archeologický ústav SAV v mesiacoch júl a august 2015 realizoval výskum na národnej kultúrnej pamiatke – hradisku Molpír v Smoleniciach, okr. Trnava. Terénne a dokumentačné práce sa realizovali v spolupráci s občianskym združením Naše Smolenice, ktoré získalo finančné prostriedky na základe projektu „Revitalizácia hradiska Smolenice-Molpír“. Opevnený areál hradiska zaberá plochu 12 ha a člení sa na prvé a druhé nádvorie a na akropolu (tretie nádvorie). Výskum bol zameraný na preskúmanie pevnostného systému (konštrukciu valov) na prvom ako aj na druhom nádvorí. V týchto miestach sa odkryli dve sondy (16 x 2 m a 12 x 2 m). Okrem osídlenia v staršej dobe železnej (halštatskej) výskum doložil aj keltské nálezy (stredná až neskorá doba laténska), ako aj ojedinelé nálezy zo stáhovania národov, stredoveku a novoveku. Významné postavenie malo toto miesto najmä v dobe halštatskej (s ťažiskom osídlenia v 8.–7. storočí až prvej polovici 6. storočia pred Kr.). Už počas starších výskumov v rokoch 1963–1971 a 2008 sa zistilo, že ide o významné hradisko v Malých Karpatoch, intenzívne osídlené vo viacerých obdobiah praveku a včasnej doby historickej. Výnimočné postavenie malo toto miesto najmä v staršej dobe železnej, kedy bol Molpír vybudovaný na križovatke obchodných ciest a plnil funkciu centrálneho hradiska s rozvinutým hospodárskym a nábožensko-kultovým životom. Vznikol na strategicky veľmi výhodnom mieste, kadiaľ viedla obchodná cesta spájajúca juhovýchodnú a severnú Európu. Blízkosť Jablonického priesmyku umožňovala aj bezprostredné prepojenie a kultúrny kontakt medzi Považím a Pomoravím. Staršie nálezy z Molpíra dokladajú rôznorodé kultúrne kontakty s blízkymi a vzdialenými oblasťami Európy, ktoré sú doložené v nálezovom materiáli z hliny, bronzu, železa, kostí a parohoviny, výnimočne aj skla a jantáru. Klúčový význam majú niektoré unikátne predmety, ktoré majú paralely v juhovýchodnej Európe Smolenice-Molpír. Lokalizácia preskúmaných sond.

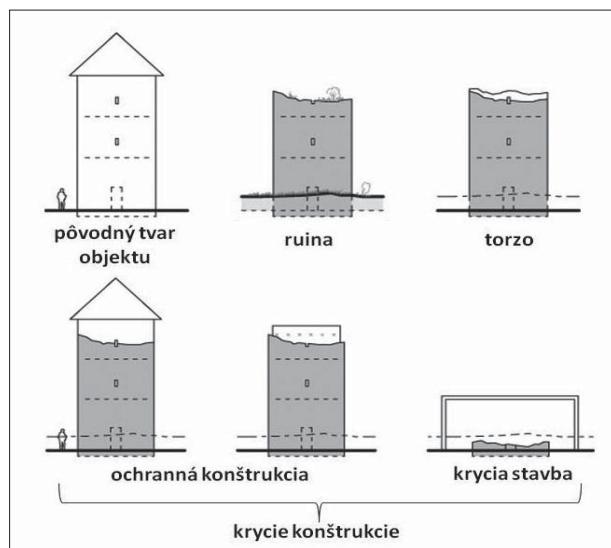

a v Sedmohradsku (napr. bronzové hroty šípov), ako aj na hornom Dunaji (Rakúsko a južné Nemecko). Cieľom doterajších výskumov bolo detailnejšie rozpoznať stratigrafiu na lokalite a definovať jednotlivé obdobia osídlenia. Presná dokumentácia sídliskových štruktúr nám umožnila vytvoriť si obraz o vývoji osídlenia a bohatý nálezový materiál nám celkovo priblížil život obyvateľov na hradisku. Už menší rozsah terénnych prác jednoznačne potvrdil, že ide o významné miesto, ktoré je na základe unikátnych nálezov dôležité nielen pre Slovensko, ale aj pre celú stredoeurópsku oblasť, ktorého súčasťou bolo aj územie západného Slovenska.

Návrh krycej konštrukcie nad archeologickou lokalitou

Na Slovenku v súčasnosti prebieha vlna konzervácie a obnovy torzálovej architektúry. Zvýšená stavebná aktivity na areáloch v stave ruiny priniesla so sebou nielen otázku najvhodnejšej ochrany originálu, ale aj potrebu vzniku nových prekrytých priestorov (expozičná miestnosť, lapidárium, zázemie, sklad náradia a stavebného materiálu, dočasné ubytovanie a pod.). Ako reakcia na uprednostňovanie určitých typov prestrešení bola na Fakulte architektúry STU v Bratislave zadaná dizertačná práca Krytie konštrukcie torz architektúry. Školiteľkou je doc. Jana Gregorová. Cieľom dizertácie je spracovať systém, ktorý predstaví škálu možností tvarovania krycích konštrukcií torz architektúry, zistenie determinantov ich návrhu a stanovenie všeobecných zásad / odporúčaní pre optimálny návrh obnovy ruiny a architektonický návrh krycej konštrukcie nad torzom architektúry. Príspevok predstavuje časť výsledkov bázania.

Obr. 1.

Ruina – proces vzniku a ochrana

Ruina vzniká pri postupnej deštrukcii pôvodne funkčnej stavby. Pri tomto procese ubúda z hmotnej podstaty, čiže znižuje sa miera zachovania a zvyšuje sa miera zasypania až po jej úplný zánik. Tento priebeh sa nazýva aj procesom archeologizácie. Ruinu je možné chrániť zasypáním, konzervovaním alebo krycou konštrukciou. Ochranné konštrukcie a krytie stavby (obr. 1) sa používajú nielen na ochranu torza architektúry, ale aj na ochranu umeleckých diel, či archeologických lokalít bez zvyškov architektúry – pohrebísk. V tomto príspevku sa sústredíme na proces návrhu krycej konštrukcie nad archeologickou lokalitou so zvyškami viacerých architektonických objektov procesu vtipovanie najvhodnejšieho objektu na prekrytie.

Prírodné a spoločenské podmienky pre návrh krycej konštrukcie

Z výskumu vývoja krycích konštrukcií vyplynulo, že názor na stvárnenie krycej konštrukcie sa od vzniku pamiatkovej starostlivosti menil. Ovplyvňujú ho predovšetkým spoločenské determinanty, akými sú spoločenská ideológia, trendy v pamiatkovej starostlivosti, architektonické trendy, vedecký pokrok, ekonomická situácia v krajinе a ďalšie. Od vzniku pamiatkovej starostlivosti ostala požiadavka na zachovanie originálu a jeho kontextu a čitateľnosť slohov, stále sú aj prírodné – klimatické podmienky. Metodika pamiatkovej starostlivosti sa vyvinula z historických skúseností.

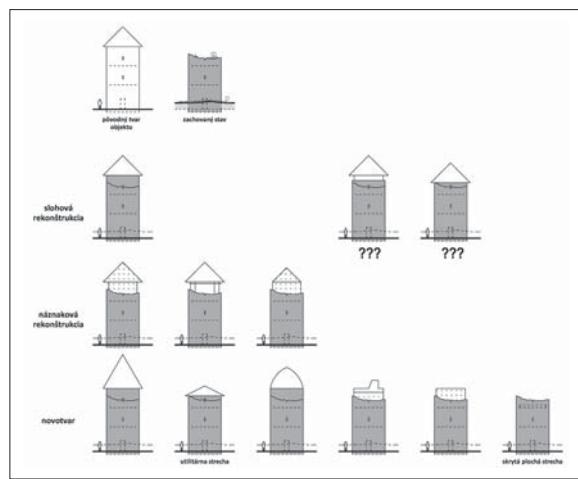

Obr. 2.

Výber objektu na prekrytie

Možnosti návrhu krycej konštrukcie zužujú aj urbanistické a architektonické determinanty, tie sú zohľadňované v predprojektovej príprave, koncepcii obnovy aj v návrhu krycej konštrukcie. V predprojektovej príprave sú spracované výskumy (archeologický, architektonicko-historický a ī.). Z ich poznatkov vychádza rámcová metóda obnovy celého areálu. Riešená lokalita je analyzovaná – vypracovaná je slohová analýza, analýza miery zachovania a miery zasypania areálu, zakreslené sú skúmané plochy a objekty, ako aj ich predpokladané polohy. Potom sa pristupuje k vyhodnoteniu lokality z urbanistického hľadiska. Zohľadnená je poloha voči sídlu, jej funkčné začlenenie do územia, dialkové pohľady z nej, tvarovanie siluety, vyhliadkové body, komunikácie a zeleň (obr. 1). Prestrešená môže byť ruina z hľadiska jej architektonickej kvality – bud' jedinečná alebo typická, z hľadiska vizuálnej exponovanosti – vnímateľná alebo skrytá. Vzhľadom na architektonické faktory, návrh krycej konštrukcie závisí od miery zachovania, zasypania, rekonštruovateľnosti historickej podoby (obr. 3) a novej funkčnej náplne. Rámcová metóda obnovy zahŕňa rôzne čiastkové metódy obnovy. Niektorá z nich môže určiť objekt, ktorý si vyžaduje prekrytie alebo je najvhodnejší pre poskytnutie prístrešia novej funkčnej náplne. Projektovej prípravy krycej konštrukcie sa zúčastňujú profesijné odbory – stavebný technológ, statik, architekt a ďalšie. Zo spomínaných faktorov vyplynie architektonický návrh alebo niekoľko jeho variantov.

Obr. 3.

Záver

Každá ruina je jedinečná a vyžaduje si individuálne posúdenie. Z predložených determinantov na návrh krycej konštrukcie vyplýva, že návrh krycej konštrukcie si vyžaduje systematický výskum, kvalitnú koncepciu a overovanie návrhov. Nová konštrukcia ovplyvní výraz archeologickej lokality na ďalších 30 až 50 rokov a môže napomôcť prezentácii archeologickej dedičstva.

Príspevok vznikol s finančnou podporou projektu VEGA č. 1/0951/16 Transparentné a translucentné konštrukcie uplatňované na architektonických objektoch v špecifických podmienkach.

L. Chovancová

Slávnoſtné medzinárodné kolokvium k životnému jubileu prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc.

Dňa 28. apríla 2016 sa v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave uskutočnilo medzinárodné podujatie na počest prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc., významnej osobnosti slovenskej archeológie, pri príležitosti jej životného jubilea. Účastníkmi kolokvia bolo vyše 50 domácich a zahraničných hostí, prevažne žiakov, blízkych kolegov a priateľov prof. Novotnej, a v neposlednom rade aj zástupcov inštitúcií, v ktorých jubilantka počas svojej úspešnej vedecko-pedagogickej kariéry pôsobila (FF TU v Trnave, FF UK v Bratislave, FF KU v Ružomberku), a s ktorými úzko spolupracovala a nadálej spolupracuje (Archeologický ústav SAV, Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV, Pro Archaeologia Classica, o.z.).

V úvodnej časti podujatia odzneli slávnoſtné príhovory prof. PhDr. Marty Dobrotkovej, CSc., dekanke FF TU v Trnave, Mgr. Mareka Babica, PhD., dekanu FF KU v Ružomberku, doc. PhDr. Martina Slobodníka, PhD., prodekanu FF UK v Bratislave, prof. PhDr. Kláry Kuzmovej, CSc., vedúcej Katedry klasickej archeológie TU, prof. PhDr. Jozefa Bátoru, DrSc., vedúceho Katedry archeológie UK, doc. Mgr. Jaroslava Nemeša, PhD., vedúceho Katedry historie KU, doc. PhDr. Mateja Ruttkaya, CSc., riaditeľa AÚ SAV a PhDr. Margaréty Musilovej, predsedníčky SAS pri SAV. Pri tejto príležitosti boli prof. Novotnej za významný pedagogický a vedecký prínos v odbore archeológia odovzdané vysoké inštitucionálne vyznamenania – Zlatá medaila FF UK v Bratislave a Zlatá plaketa Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Doc. V. Varsik blahoželá jubilantke.

Prof. Novotná preberá Zlatú plaketu AÚ SAV od doc. PhDr. M. Ruttkaya, CSc., riaditeľa AÚ.

Medzinárodné kolokvium bolo zavŕšené neformálnym spoločenským stretnutím v príjemnom prostredí Archeologickej múzea. Na jeho organizovaní sa podieľali: Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave, SNM – Archeologicke múzeum v Bratislave, Katedra archeológie Univerzity Komenského v Bratislave, Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV, Archeologickej ústav SAV v Nitre a Pro Archaeologia Classica, o.z.

*Text: K. Kuzmová
Foto: Miroslava Daňová*

Dni Antona Točíka

Dni Antona Točíka sú na Archeologicom ústave SAV udalosťou, kedy sa odovzdávajú ocenenia pracovníkom, vyhlasujú sa výsledky súťaže o najlepšiu prácu mladého tvorivého pracovníka a zároveň je to aj čas, kedy sa prezentujú najvýznamnejšie výsledky práce za uplynulý rok. V roku 2016 pripadol tento deň na 15. júna. Úvodné slovo patrilo riaditeľovi Archeologickeho ústavu Slovenskej akadémie vied M. Ruttkayovi, ktorý v krátkej reči bilancoval udalosti minulého roku a vyzdvihol najmä vzostup publikácej činnosti pracoviska. Prvým prednášajúcim bol jubilant A. Ruttkay. Na úvod svojej prezentácie pripomenal život a dielo A. Točíka, tak ako si ho pamätá. Druhá časť prednášky bola exkurzom do svojho života a diela počas rokov pôsobiacich na pôde Archeologickeho ústavu. Po odznení prednášky I. Cheben, vyhľásil výsledky súťaže o Cenu A. Točíka pre mladého tvorivého pracovníka. 1. miesto obsadił D. Repka (Katedra archeológie, FF UKF Nitra) s dielom „Odráz historických udalostí starej doby laténskej na keltských pohrebiskách v Karpatskej kotline“. 2. miesto obsadił M. Holeščák (Archeologickej ústav SAV) s dielom „Terminológia a typológia diaľkových zbraní z obdobia včasného stredoveku na území Slovenska“. Ďalšie miesto obsadené nebolo. Obaja víťazi prezentovali výherné práce v krátkych zhrnujúcich prednáškach. V závere prvého bloku boli vyhlásení aj ocenení pracovníci Archeologickeho ústavu SAV. Bronzové plakety za dlhorčnú prácu dostali P. Bednár, K. Elschek a M. Soják. Počas prestávky bola pripravená

Víťaz Ceny A. Točíka - Mgr. Dominik Repka, PhD. (FF UKF Nitra) pri preberaní ocenenia (foto E. Čaprdová).

prezentácia kníh z produkcie Archeologickeho ústavu z posledných rokov. Prítomní si mohli zakúpiť viaceré publikácie za zľavnené ceny.

Na odbornom programe kolokvia sa svojimi slávnostnými prednáškami podieľali pozvaní domáci a zahraniční bádatelia:

Prof. Dr. Albrecht Jockenhövel (Westfälische Wilhelms-Universität Münster): Prähistorische Bronzefunde und die slowakische Bronzezeitforschung

doc. PhDr. Luboš Jiráň, CSc. (ARÚ AV ČR Praha): Depoty ako antropogenní prvek v krajině

prof. PhDr. Jozef Bátor, DrSc. (AÚ SAV Nitra/UK Bratislava): Vráble „Fidvár“ – archeologicke nálezisko európskeho významu

PhDr. Marián Soják, PhD. (AÚ SAV Nitra): Prínos prof. PhDr. M. Novotnej, DrSc. pre bádanie horských a podhorských regiónov Karpát (Spiš)

V druhom bloku prednášok sa v úvode predstavil M. Ruttkay, ktorý za kolektív autorov prednesol príspevok o najnovších objavoch Kuwajtsko-slovenskej misie. Po dlhšej terénej odmlke sa opäť začali teréne práce na ostrove Failaka v polohe Al Qusur a pokračovalo sa v spracovávaní materiálu z polohy Al Khidr. J. Beljak prezentoval výskum hradnej cisterny na Pustom hrade vo Zvolene. Na dne cisterny sa nachádzal unikátny nález dochovaných driev z konštrukcie ako aj niekoľko zachovaných drevených a organických materiálov. Ďalšími prednášajúcimi boli V. Mitáš a J. Mihályiová, ktorí predstavili výsledky archeobotanickej analýzy z hrobov na žiarovom pohrebisku z mladšej a neskorej doby bronzovej v Cinobani. M. Hanuliak prezentoval druhý diel monografického diela „Mužla-Čenkov II. Osídlenie z 9.-13. storočia“. K očakávaným patrila prednáška kolektívu autorov B. Kovár – L. Luštiková

Pohľad do auditória pri prednáškach na Dňoch A. Točíka (foto E. Čaprdová).

– R. Ölvecky – Z. Poláková – M. Samuel o najnovších výskumoch na Bratislavskom hrade. V sťažených podmienkach počas výstavby sa kolegom podarilo objaviť viaceré architektúry patriace do doby laténskej, rímskej a do novoveku. Niektoré zo zaniknutých stavieb sa vďaka existujúcim plánom dajú dnes stotožniť s konkrétnymi budovami. Zaujímavú tému o pseudokernosoch spracovali kolegovia A. Zastawny (Muzeum archeologiczne w Krakowie) a E. Horváthová. Táto téma bola súčasťou veľkého projektu „Transkarpatské spoločensko-kultúrne pomery obyvateľstva badenskej kultúry v povodí Visly a na slovenskom území severného

Potisia 3300–2900 BC“. V rámci tohto projektu sa postupne odoberali vzorky na ¹⁴C zo zvieracích kostí z uzavorených nálezových celkov. Výsledky budú publikované monograficky. Poslednými prednášajúcimi boli G. Březinová – K. Daňová – R. Ölvecky, ktorí predstavili predbežné výsledky archeologického výskumu na križovatke Triblavina, kde bolo preskúmaných celkom 308 objektov datovaných do staršej a mladšej doby železnej, doby rímskej, stredoveku a novoveku. Nálezy zo staršej doby železnej sa nachádzajú v blízkosti osady skúmanej E. Studeníkovou v rokoch 1972–1975. Záver dňa patril diskusii a kuloárnym vedeckým dišputom.

K. Daňová

ARCHEOLÓGIA A VEREJNOSŤ

Deň otvorených dverí na Archeologickom ústave SAV v roku 2015

Dňa 11. 11. sa v rámci projektu „Týždeň vedy a techniky“ tradične konal aj Deň otvorených dverí na Archeologickom ústave. Témou programu bola „Slovanská a stredoveká Nitra“. Podujatie pozostávalo z teoretickej prednáškovej a praktickej-expozičnej časti.

V prednáškovej miestnosti sa uskutočnil cyklus prednášok. M. Bielich predstavil nové nálezy z Mikovho dvora, J. Zábojník poslucháčov oboznámil o Nitre na okraji avarského kaganátu, G. Fusek rozprával o premenách osídlenia z Nitry-Šindolky a A. T. Ruttkay predstavil výsledky archeologicko-historického výskumu kostola Sv. Michala v Dražovciach. M. Samuel následne v dvoch prednáškach najprv opísal stredovekú sakrálnu architektúru v Nitre ako takú a potom predstavil konkrétnu stavebnú podobu Zoborského kláštora v 18. storočí. Prednáškovú časť uzavreli J. Hunka prednáškou „Mince z Nitry a ich význam v stredovekom mincovníctve“ a M. Holeščák rozprávaním o dokladoch lukostrel'by z Nitry a jej

Prezentácia stredovekej hmotnej kultúry z Nitry a okolia.

okolia. Cieľom prednáškového bloku bolo oboznámiť verejnosť aj odborných poslucháčov so súčasným stavom poznania historického vývoja tohto významného územia v slovenských dejinách.

Druhá, praktická časť podujatia, sa zamerala na prezentáciu hmotných nálezov nielen z Nitry, ale aj širšieho okolia. Návštěvníci mohli sledovať cestu nálezu po samotnom výskume, cez čistenie a konzerváciu až do vitríny múzea, ale aj ďalšie spracovanie v podobe 3D rekonštrukcií či samotných replík. Vystavené boli militáriá, šperky, keramické nádoby i kachlice, predmety dennej potreby. Veľký záujem vzbudila aj prezentácia kostrového materiálu s odborným výkladom o práci antropológa. Celú komentovanú výstavu sprevádzali vývesky s informáciami o nových aj starších výskumoch.

Podujatie ako každoročne dopadlo úspešne, s veľkým záujmom zo strany verejnosti tak laickej, ako aj odbornej, prípadne zo strany viacerých médií. Organizátorsky tím by sa aj touto cestou rád podčakoval všetkým, ktorí sa akcie zúčastnili a akýmkoľvek spôsobom prispeli k jej realizácii.

M. Holeščák

Kelti z Bratislavы v Perugii

Pri príležitosti Predsedníctva Slovenskej republiky v Rade Európskej únie sa 7. júla 2016 slávnostne otvorila unikátna archeologická výstava Kelti z Bratislavы v Národnom archeologickom múzeu Umbrie, ktoré má sídlo v najstaršom druhobnom meste Bratislavы – v Perugii. Výstava Kelti z Bratislavы je recipročnou výstavou výstavy Etruskovia z Perugie, ktorá sa konala v rámci talianskeho predsedníctva v roku 2014.

Na otvorení sa za slovenskú stranu zúčastnili námestníčka primátora Bratislavы, hlavného mesta SR Iveta Plšeková, Elena Poláková, riaditeľka sekcie sociálnych vecí, kultúry, školstva a športu magistrátu hlavného mesta SR Bratislavы, Žofia Halmová, vedúca oddelenia kultúry, školstva, športu a mládeže magistrátu hlavného mesta SR Bratislavы, Branislav Pánis, riaditeľ SNM – Historického múzea, Peter Dvorský, riaditeľ Slovenského inštitútu v Ríme a niektorí kurátori výstavy Margaréta Musilová, Peter Barta, Katarína Harmadyová, Igor Bazovský a Anton Fiala. Za taliansku stranu výstavu slávnostne otvoril primátor Perugie Andrea Romizi a námestníčka pre kultúru Maria Teresa Severini.

Organizátormi výstavy za Slovenskú republiku sú hlavné mesto SR Bratislavа a jej príspevková organizácia – Mestský ústav ochrany pamiatok, Slovenské národné múzeum, partnermi sú Ministerstvo kultúry SR, Bratislavský samosprávny kraj, Múzeum mesta Bratislavы, Veľvyslanectvo SR v Taliansku, Slovenský inštitút v Ríme, Pamiatkový úrad SR, Bratislava TouristBoard a Taliansky kultúrny inštitút. Talianska strana v spolupráci so slovenskými organizátormi zapožičala na túto výstavu unikátne skvosty z múzea v Ancone – zlatú korunu a zlatý tordovaný torques zo ženského hrobu 8 z Montefortino di Arcevia z prelomu 4. až 3. storocia pred Kristom a iné vzácne zbierkové predmety akými sú etruské urny s výjavmi galatomachie, sklenené náramky, drevený súdok z Filottrana a železný meč s bronzovou pošvou z Fabriana.

Na tejto grandióznej výstave sa vôbec po prvý raz v zahraničí prezentuje kompletný poklad zlatých keltských mušľovitých statérov a strieborných drachiem a tetradrachiem z Bratislavského hradu s menami keltských kniežat na súčasnom území Bratislavы, BIATEC a NONNOS. Štyri unikátnne zlaté statéry s nápisom NONNOS sa tu našli vôbec po prvý raz. Nápisy na keltských minciach realizované latinskou kapitálou predstavujú prvé písmo použité na území dnešného Slovenska. Najčastejší je nápis BIATEC, podľa neho dostali mince názov „biateky“. Na rozdiel od iných krajín, kde sa tiež našli keltské mince tej doby, u nás poznáme navyše aj osobné mená ľudí, ktorí si ich dali vyhotoviť. Ikonografia bratislavských strieborných tetradrachiem

Luana Cenciaioli – riaditeľka Archeologickeho múzea v Perugii, Andrea Romizi – primátor Perugie a Iveta Plšeková – námestníčka primátora hlavného mesta SR Bratislavы.

predstavuje vrchol stredoeurópskeho keltského mincovníctva. Po prvý raz v histórii vôbec sú vystavené spolu poklady zlatých a strieborných keltských mincí pochádzajúcich z územia Bratislavы. Je ich hned' niekoľko, okrem bratislavského hradu je to hromadný nález zo Žilinskej ulice, Námestia slobody, Hausbergla a zo stavby budovy bývalej Tatrabanky na Námestí SNP.

Vystavený je aj vzácný tovar – bronzový tepaný zvonec, analógiu ktorého poznáme zo zaniknutých Pompejí a Herkulanea, jantár z Pobaltia, sklo z Blízkeho Východu, farebný pigment - modrá farba, dovážaná až z Egypta, rímske amfory na víno, ale predovšetkým unikátne keltské nálezy – keramika a bronzové drobné predmety, spony, náramky a železné náradia. Medzi nálezy sa našla aj bronzová pečatná schránka, doklad diplomatických kontaktov z čias Caesara. Neskorolaténske bratislavské oppidum sa prezentuje hrnčiarskymi pecami, mincovňou a výrobkami kovolejárskych ateliérov. Okrem bratislavského oppida sú na výstave prezentované aj nálezy z Devína, strieborný poklad Eraviskov, výrobky z objavenej šperkárskej dielne a bohatá zbierka maľovaných laténskych keramických nádob spolu s obrovskými zásobnicami.

Sprievodnými didaktickými pomôckami je 5 minútové video o náleزوach architektúr na bratislavskom hrade, 3D počítačové vizualizácie nálezov z hradu a pečiatky s motívmi Keltov na bratislavských tetradrachmách. Vernisáž spestrili, v predvečer začiatku slávneho hudobného UmbriaJazz festivalu v Perugii, duo Lucia Lužinská a Boris Cellár. Slávostného otvorenia sa zúčastnilo takmer 200 účastníkov kultúrneho a spoločenského života v talianskej Perugii. Komisári výstavy sú Margaréta Musilová, Peter Barta, Ivana Kvetánová, Branislav Panis, Luana Cenciaioli a Elena Calandra. Architektonicko-výtvarnú realizáciu originálne stvárnili Anna Gondová, Lea Lovíšková, Viliam Lovíška a Marcela Lovíšková. Ústredným motívom výstavy sú podobizne na keltských minciach v rôznych prevedeniach sprevádzané karpatským mramorom, ako symbolom krajiny, kde rozkvitala neskorolaténska civilizácia.

K výstave vyšiel 268 stranový celofarebný katalóg v grafickej úprave Matúša Lanyho zo Slovenského národného múzea. Kelti z Bratislavы sa prihovárajú touto výstavou družobným Etruskom z Perugie. Výstava potrvá až do 31. 10. 2016.

M. Musilová

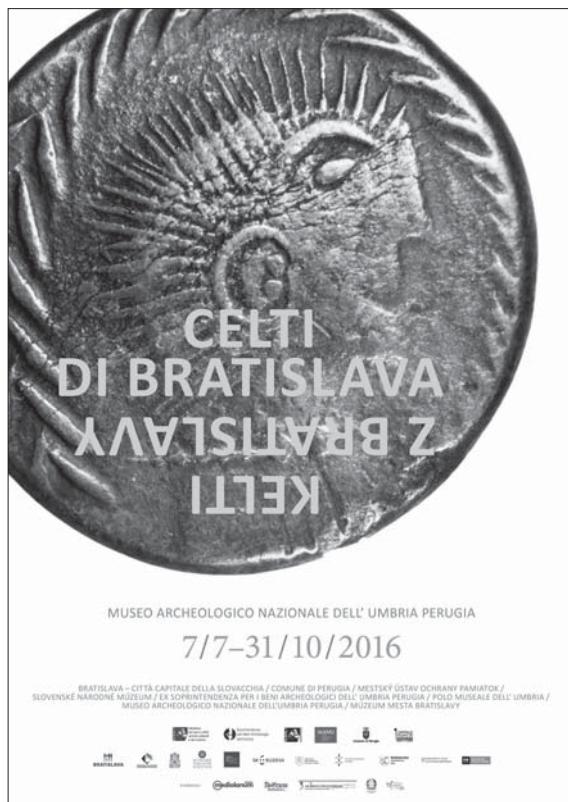
ZO ŽIVOTA UNIVERZÍT

Poslucháči archeológie na potulkách južným Talianom

Poslucháči a pedagógovia klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave sa po piatich rokoch opäťovne vydali spoznať relikty starovekých civilizácií v oblasti stredného a južného Talianska. Tento krát sa k nám ale pridalí aj študenti archeológie z UKF v Nitre a UK v Bratislave.

Paestum (foto E. Hrnčiarik).

Plagát k výstave.

Informátor SAS XXXVII/2016/1

Už tradične sme naše putovanie začali na letisku M. R. Štefánika v Bratislave, odkiaľ sme sa presunuli do Ríma a následne autobusom do Hadriálovej vily v Tivoli. Táto rozsiahla rezidencia so zachovanými antickými kúpeľmi, divadlami, chrámami, reprezentačnými a súkromnými stavbami cisára nám hneď na začiatku umožnila spoznať, čo študentov počas nasledujúcich siedmych dní odbornej exkurzie čaká. Po asi dvojhodinovej prehliadke a neúspešnej návštive chrámu Herkula v Tivoli sme sa presunuli

do nedalekej Palestriny, v ktorej sa nachádza svätyňa Fortuny Primigenia. V jej priestoroch je dnes umiestnené múzeum, ktoré spravuje rozsiahlu zbierku etruských a rímskych nálezov. K jeho najunikátnejším exponátom možno s určitosťou zaradiť tzv. Nílsku mozaiku, ktorá patrí k vrcholným dielam včasnorímskeho mozaikového umenia. Po následnej prehliadke rozsiahlych zvyškov architektúr tejto svätyne sme náš program zakončili presunom do životom pulzujúceho Neapolu. Druhý deň sme si prezreli Národné archeologické múzeum v Neapole, ktoré patrí k jedným z najznámejších na svete. V jeho zbierkach sa nachádza nielen nespočetné množstvo fresiek, sôch a iných nálezov z Pompejí a Herkulanea, ale aj rozsiahla kolekcia sôch rodiny Farnese, so známymi exemplármi ako býk Farnese alebo Herkules Farnese. Podrobnejšia prehliadka tohto múzea by si vyžadovala aj niekoľko dní a preto mnohí z nás opúšťali jeho brány až v neskorých večerných hodinách.

V tretí deň sme sa vybrali do okolia Neapolu. Najskôr sme navštívili zvyšky antického mesta Herkulanea, kde sa mnohí zo študentov mohli po prvý krát poprechádzať ulicami zaniknutého rímskeho mesta z prvého storočia po Kr. Následne sme sa presunuli do nedalekého mesta, kde sa zas nachádzajú zvyšky rozsiahlej vily v Oplontis, ktorá patrila nerónovej milenke a neskôr manželke Poppae Sabine. Po krátkej pauze sme poobede navštívili fláiovský amfiteáter v Pozzuoli s jeho rozsiahlym komplexom podzemných chodieb. Odtiaľ sme sa presunuli do Baia. Toto miesto nachádzajúce sa na okraji Neapolského zálivu bolo už v antike veľmi oblúbeným rekreačným mestom Rimanov. O jeho luxuse svedčí aj rozsiahly kúpeľný komplex so zachovanými miestnosťami prekrytými kupolou, ktorých priemer dosahoval 22 až 29 metrov. V jednej z nich, ktorá asi slúžila ako jedáleň s vodou, si dokonca kolegynia z Bratislavky vyskúšala jej jedinečnú akustiku a zaspievala nám krátku áriu. Ďalší deň sme sa vydali loďou na ostrov Capri, ktorý svojou krásou tak očaril cisára Tibéria, že si na ňom nechal vystavať až 12 vín. Z nich sme spoločne navštívili tzv. vilu Jovis s jedinečným výhľadom na Neapolský záliv, nad ktorým sa vypína majestátny Vezuv. Piaty deň sme sa vydali smerom na juh od Neapolu a navštívili opustenú Grécku kolóniu Paestum. Toto mesto bolo založené už v 7. stor. pred Kr. a k jeho najznámejším pamiatkam patria tri, takmer kompletné zachované monumentálne dórskie chrámy. Následné nedeľné poobedie sme strávili návštevou múzea v Salerne a prehliadkou mesta.

V pondelok sme sa už presunuli do antických Pompejí. Aj napriek nepriaznivým informáciám o turistických obmedzeniach, ktoré sa k nám dostávali ešte na Slovensku, bola naša návšteva úspešná. A azda okrem jedného či dvoch miest, kde sme sa nedostali, sme videli takmer všetko najdôležitejšie z tejto jedinečnej archeologickej lokality.

Posledný deň našej odbornej exkurzie sme opustili slnečný Neapol a vydali sa smerom na sever, za zvyškami ďalšej antickej civilizácie za Etruskami. Po takmer trojhodinovej ceste sme navštívili múzeum a archeologickej park v Tarquinii. Následne sme sa presunuli do Múzea v Cerveteri a náš spoločný program sme ukončili prehliadkou etruského „mesta mŕtvych“ s nádherne zachovanými tumulovými a podzemnými hrobkami.

Na druhý deň skoro ráno sme už plný spomienok sedeli v lietadle, ktoré nás šťastne dopravilo až domov na Slovensko. Keďže išlo vôbec o prvú spoločnú exkurziu slovenských poslucháčov archeológie, boli sme radi, že sa nám aj takýmto spôsobom podarilo prehliobiť vzťahy medzi jednotlivými univerzitami. V neposlednom rade môžem za nás všetkých skonštatovať, že sa nám opäť podarilo „dotknúť“ sa antiky a prehliobiť naše poznatky o živote, náboženských predstavách a kultúrnych pamiatkach starovekých Grékov, Etruskov a Rimanov.

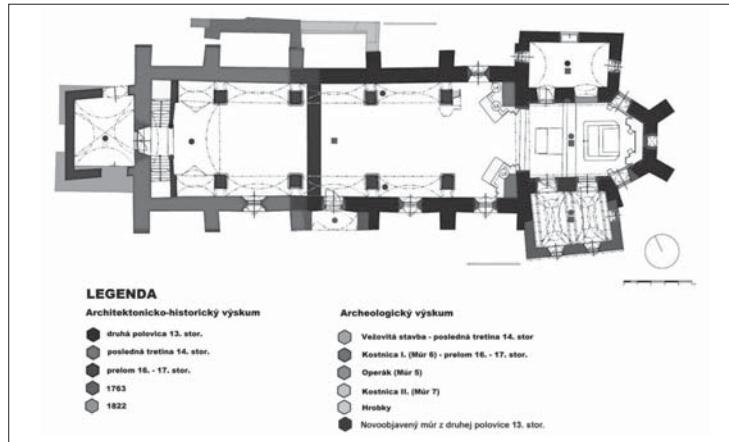
E. Hrnčiarik

Výsledky archeologickej výskumu katedry klasickej archeológie v Trnave v roku 2015

V roku 2015 sa pracovníci klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave podieľali na niekoľkých záchranných a jednom interdisciplinárnom výskume v Bratislavskom a Trnavskom regióne. Vo väčšine prípadov išlo o záchranné archeologicke výskumy, počas ktorých neboli zistené žiadne stopy po ľudskej činnosti. Ale v dvoch prípadoch sa podarilo objaviť zvyšky stredovekých a novovekých architektúr.

Kostol narodenia sv. Jána Krstiteľa v Modre

V roku 2015 pokračoval výskum na národnej kultúrnej pamiatke Kostol narodenia sv. Jána Krstiteľa v Modre, ktorý sa nachádza na južnom okraji historickej časti Modry, v areáli dnešného cintorína. V tomto priestore sa predpokladá aj najstaršie osídlenie mesta, ktoré bolo v neskoršom období nemeckými kolonistami nazývané aj ako Altstadt. Ide o najstaršiu zachovanú sakrálnu stavbu mesta slúžiacu do roku 1876 ako farský kostol, kedy túto funkciu prebral novopostavený kostol sv. Štefana Kráľa v centre Modry. V roku 2011 bol na objekte realizovaný

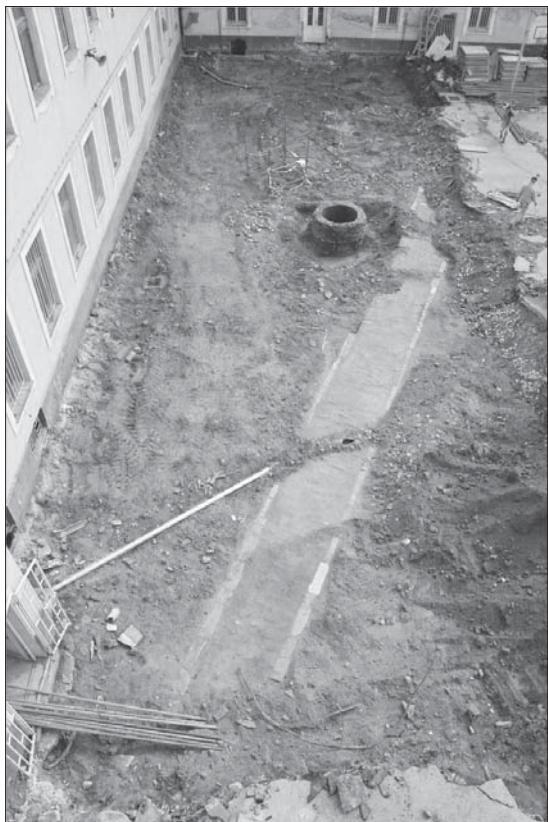
Obr. 1. Pôdorys Kostola narodenia sv. Jána Krstiteľa s vyznačenými stavebnými fázami (autor: M. Havariarová a E. Hrnčiarik).

architektonicko-historický a umeleckohistorický výskum pod vedením Mgr. Michaely Haviarovej (*Haviarová/Tiháyi 2011*, 28–37). Na základe jeho výsledkov bolo vyčlenených až 10 hlavných stavebných fáz, z ktorých prvá je datovaná už do polovice 13. storočia a najmladšia do začiatku 20. storočia. Počas tohto výskumu boli odkryté aj najstaršie zvyšky fresiek z druhej tretiny 13. storočia. Avšak k unikátnym mladším mal'bám patrí nález pašiového cyklu datovaný na koniec 13. a začiatok 14. storočia. Jeho súčasťou je aj obraz ukrižovaného, pod ktorým sú znázornené dve postavy pravdepodobne donátori kostola (*Tiháyi/Haviarová/Buran 2011*, 36–37).

Katedra klasickej archeológie tu realizuje od roku 2013 záchranných archeologickej výskumu. Počas predošlých sezón sa podarilo odkrýť zvyšky architektúry zo stredovekých a novovekých fáz stavebno-historického vývoja kostola, základy kostnice, veže kostola, dvoch hrobiek z prelomu 19. a 20. storočia a zvyšky pôvodnej cesty (sumárne *Hrnčiarik 2014*, 213–220). V roku 2015 sa výskum sústredil na zistenie pôvodného západného ukončenia kostola. Z historických správ bolo totiž známe, že v poslednej tretine 14. stor. bol kostol rozšírený do jeho súčasnej dĺžky. Žiaľ architektonicko-historickým výskumom sa nepodarilo rekonštruovať, presný pôdorys najstaršieho kostola. Po dohode s pracovníkmi KPU v Bratislave bola teda zavedená sonda popri severnej stene. Vďaka nej sa podarilo zistiť, že sa pôvodný mûr približne v priestore, kde sa dnes nachádza 3 operák, lomí smerom juh. Neskorší reštaurátoriský výskum taktiež poukázal na skutočnosť, že v tomto mieste končí aj zachovaná fresková výzdoba. Z toho teda vyplynulo, že lod' najstaršej fázy kostola bola dlhá 15 m. Jeho hypotetický pôdorys zachytáva obr. 1.

Trnava – Rubrorum

Obr. 2. Základy barokovej studne počas odkrývania (foto E. Hrnčiarik).

Rubrorum sa nachádza na dnešnej Hollého ulici v Trnave. Založil ho arcibiskup Juraj Lippai pre uhorských bohoslovcov podľa podobného seminára v Ríme. Nazývalo sa aj Seminár červených klerikov, podľa farby reverend, ktoré nosili. Z toho pochádza aj názov tejto stavby. Po zrušení Trnavskej univerzity a po prestavbe seminára do Budína spravovala až do roku 1853 budovu armáda, kedy sa sem znova vrátili študenti arcibiskupského gymnázia. Toto sa po vzniku 1. Československej republiky zmenilo na štátne gymnázium a neskôr Gymnázium Jána Hollého. Najvýraznejšia prestavba budovy je datovaná do roku 1914. Vtedy ju nadstavili o jedno podlažie a zlikvidovali aj väčšinu pôvodných barokových prvkov.

Archeologický výskum bol vyvolaný sanačnými prácmi pri rekonštrukcii stavby a pôvodným zámerom investora vybudovať pod severným krídlom stavby šatne. Za týmto účelom boli vyhľbené dve zisťovacie sondy priamo v interiéri stavby. V oboch prípadoch sa podarilo zistiť, že pôvodná úroveň v jednotlivých miestnostiach bola o cca. 80 cm nižšia ako súčasná. Pri prehlbovaní jednej zo sond sme narazili na kompaktné murivo, ktoré sa zachovalo až do výšky 60 cm. Okrem neho sa sondážou odkryli zvyšky pôvodnej, pravdepodobne barokovej podlahy. Vďaka následnému archívemu a archeologickejmu výskumu sa zistilo, že v roku 1777 bola vnútorná dispozícia miestností vymenená oproti súčasnej, t. j. na západnej strane sa nachádzala spojovacia chodba a na východnej jednotlivé miestnosti. Na základe značiek na tehlách možno konštatovať, že k dispozičnej zmene došlo počas prestavby v roku 1914.

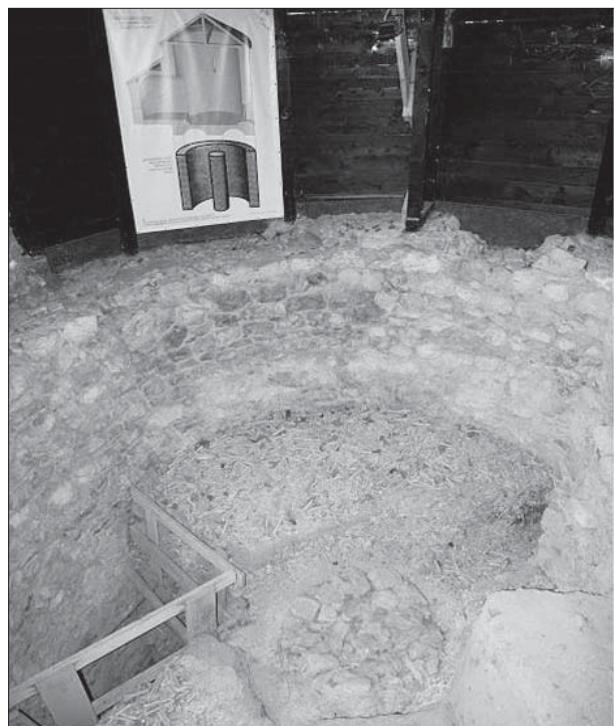
Po dohode s investorom stavby došlo k zmene projektu a budúce šatne sa presunuli do podzemia na dnešnom nádvorí. V tomto priestore od marca 2016 záchranný archeologickej výskum pokračuje. Vďaka nemu sa podarilo zachytiť osídlenie z obdobia eneolitu, 14. a 15. storočia, ako aj zvyšky barokovej studne vystavanej z kamenných kvádrov, ktorá je jedinečná svojho druhu v Trnave (obr. 2).

Výsledky ^{14}C analýzy kostí z Karnera pri Bazilike sv. Mikuláša v Trnave

Pracovníci klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave realizovali v rokoch 2008 až 2010 záchranný archeologickej výskum v exteriéri baziliky sv. Mikuláša v Trnave (sumárne *Kuzmová/Hrnčiarik 2010*, 3–10). Počas jeho trvania sa podarilo objaviť základy najstaršej sakrálnej stavby na území mesta, ktorá zanikla okolo roku 1360. Vzhľadom na to, že sa nepodarilo zistiť kedy presne vznikla, musela táto otázka zostať nezodpovedaná. V lete roku 2015 boli zo zachovanej, takmer 2,5 m mocnej vrstvy ľudských kostí odobraté tri vzorky, ktoré boli odoslané na ^{14}C analýzu do laboratórií v GADAM Centre na Sliezskej technickej univerzite v Gliwiciach. Vzorka bola odobratá z troch rôznych častí. Výsledky ^{14}C analýzy priniesli zaujímavé informácie: kosti z najspodnejšej vrstvy boli datované do obdobia 1264 ± 27 rokov, zo strednej do 1253 ± 29 rokov a z najvrchnejšej vrstvy okolo roku 1147.

Na základe získaných dát sa dá predpokladať, že kostnica vznikla niekedy koncom prvej polovice 13. storočia. Z veľkou pravdepodobnosťou tomu tak bolo po tom, ako prišli do Trnavy nemeckí kolonizátori, ktorí si so sebou priniesli aj vlastné architektonické formy. Títo, vystavali podľa domáčich zvyklostí vedľa kostola sv. Mikuláša kamennú kostnicu s kaplnkou zasvätenou sv. Michalovi Archanjelovi. Z historického hľadiska je zaujímavý tiež fakt, že sa v kostnici nachádza veľké množstvo kostier, pochádzajúcich z druhej polovice 13. storočia. Zdá sa, že aj napriek tomu, že podľa dochovaných správ nebola Trnava v 1240–1241 zničená mongolskými vpádmi, jej obyvateľstvo však tento ničivý element výrazne zasiahlo. Podľa analýzy ^{14}C sa v kostnici nachádzajú zvyšky ľudí, ktorí asi zomreli počas tohto ničivého ťaženia, prípadne podľahli chorobám a hladomoru, ktoré zasiahli územie dnešného Slovenska bezprostredne po nich. Títo ľudia boli súčasťou pochovaní v príkostolnom cintoríne, ale ich pozostatky prenesli počas kopania základov pre nové presbytérium do kostnice. To by vysvetľovalo, prečo sa vo vrchnej vrstve nachádzajú kosti zo starších fáz pochowania na cintoríne. Tieto boli vyhrabané ako posledné, lebo sa nachádzali v jeho spodných vrstvách.

Obr. 3. Základy Trnavskej kostnice (foto E. Hrnčiarik).

E. Hrnčiarik

Literatúra:

- Haviarová/Tiháyi 2011 – M. Haviarová/J. Tiháyi: Stavebný vývoj Kostola sv. Jána Krstiteľa v Modre a jeho postavenie v kontexte gotickej architektúry pod Malými Karpatmi. In: Modra v premenách stáročí. Modra 2011, 28–37.
- Hrnčiarik 2014 – E. Hrnčiarik, Archeologický výskum v exteriéri kostola Narodenia sv. Jána Krstiteľa v Modre. In: Zborník Slovenského národného múzea. Annales musei nationalis slovac. Archeológia 24, Bratislava 2014, 213–220.
- Tihányi/Haviarová/Buran 2011 – J. Tiháyi/M. Haviarová/D. Buran: Stredoveké nástenné maľby v Modre. Pamiatky a múzeá 4/2011, Bratislava 2011, 36–37.
- Kuzmová/Hrnčiarik 2010 – K. Kuzmová/E. Hrnčiarik, Archeologický výskum románskeho karnera a exteriéru Baziliky sv. Mikuláša v Trnave. In: Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja. Zborník zo seminára konaného dňa 8.12. 2009. Trnava 2010, 3–10.

Katedra archeológie UKF získala vedeckú knižnicu z Nemecka

Katedra archeológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre získala významnú vedeckú knižnicu formou daru z Nemecka. Ide o pozostalosť Dr. Eckeharta Schuberta (1934–2006), ktorý bol dlhoročným vedeckým pracovníkom Rímsko-germánskej komisie (Römisch-Germanische Kommission – RGK) Nemeckého archeologického ústavu (Deutsches Archäologisches Institut – DAI) vo Frankfurte nad Mohanom, kde v rokoch 1980–1999 viedol vedeckú

knižnicu inštitútu. Knižnú pozostalosť venovala našej katedre jeho paní manželka Anna Helena Schubertová. Knihy boli vyzdvihnuté v meste Olpe v spolkovej republike Severné Porýnie-Vestfálsko a prevezené do Nitry kamiónovou prepravou dňa 11.6.2016.

Ide o rozsiahlu archeologickú vedeckú knižnicu, ktorú pán Dr. Schubert za svojho života nazhromaždil. Knižnica obsahuje výnimočné antikvárne kusy z 19. a prvej polovice 20. storočia, početné monografie tematicky zamerané na praveké a protohistorické obdobia a edície hodnotných časopisov (Berichte der Römisch-Germanischen Komission,

Pracovníci a študenti katedry archeológie UKF pri naloženom kamióne v Olpe (Nemecko). Uprostred paní Anna Helena Schubertová, darkyňa kníh.

Germania, Fundberichte aus Hessen, Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums) a kníh/zborníkov (Ausgrabungen in Manching, Römisch-Germanische Forschungen, Führer zu vor- und frühgeschichtlichen Denkmälern, Handbuch der Altertumswissenschaften, a mnohé iné). Knižnica bola ohodnotená v roku 2007 licencovaným odborným vydavateľstvom Dr. Rudolf Habelt GmbH. na vyše 20 000 Eur.

Pani Anna Helena Schubertová darovala knižnicu Katedre archeológie UKF, aby poslúžila ako vyučovacia pomôcka „krásneho odboru archeológia“ a zároveň vhodným spôsobom reprezentovala posolstvo tak jej manžela, ako aj jej samotnej. Aj na tomto mieste chceme vyjadriť našu hlbokú vďačnosť manželom Eckehartovi a Anne Helene Schubertovcom za tak hodnotný dar.

Filozofická fakulta UKF nemá v súčasnosti voľné kapacity na umiestnenie takého počtu kníh a tento fond nebolo možné umiestniť ani v centrálnej Univerzitnej knižnici UKF, nakoľko to nezapadá do rozvojových zámerov knižnice. Katedra archeológie sa však napriek tomu rozhodla postupne vybudovať vlastnú študovňu, ktorá spropaguje naše pracovisko a zvýši jeho vedecký kredit. Ako prvý krok sme si od júna 2016 prenajali samostatnú miestnosť v budove Slovenskej akadémie vied v Nitre, kde pracovníci a študenti katedry budú katalogizovať a spracovávať získaný súbor. Naším cieľom je postupne vybudovať vlastnú vedeckú prezenčnú knižnicu, ktorá bude slúžiť prioritne našim študentom, a zároveň každému záujemcovi, resp. čitateľovi, ktorý o ňu prejaví záujem.

Prevoz kníh z Nemecka uskutočnila prepravná spoločnosť MIBAeu s.r.o. Nitra (vodič: Róbert Hubinský) a sponzorský zabezpečila firma Geoaktuál s.r.o., ktorým patrí naše uznanie a podčakanie.

N. Beljak Pažinová

Vykladka balikov s knihami v Nitre.

Informátor SAS XXXVII/2016/1

JUBILEÁ

V druhom polroku 2015 sme si pripomenuli okrúhle životné jubileum našich členov:

60 rokov

PhDr. Lídia Gačková

50 rokov

Mgr. Jozef Hudec, PhD.

80 rokov

PhDr. Elena Minarovičová, CSc.

70 rokov

Doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc.

PhDr. Etela Studeníková, CSc.

Tatjana Šídlová

60 rokov

PhDr. Kristian Elschek, CSc.

Ing. Štefan Majchrák

Rudolf Janec

Jaroslav Somr

Gabriel Kormoší

PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.

Ladislav Košičák

V roku 2016 oslavuje vzácné jubileum 85 rokov **prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc.**, ktorej ako zakladajúcej členke, pri príležitosti 60. výročia založenia slovenskej sekcie ČSSA, uverejňujeme medailón už v tomto čísle Informátora.

Jubilantom srdečne blahoželáme a prajeme pevné zdravie!

Životné jubileum PhDr. Lýdie Gačkovej

Okrúhleho životného jubilea (* 2. 7. 1955) sa dožila aj jedna z najtemperamentnejších dám slovenskej archeológie, Lýdia Gačková. Po absolvovaní SVŠ v Michalovciach vyštudovala medzi rokmi 1973–1978 archeológiu v seminári profesora B. Novotného v Bratislave. Po absolvovaní štúdia nastúpila do služieb Zemplínskeho múzea v Michalovciach, svojho rodného mesta, a postupne sa prepracovala v odborníku pre „svoj“ región. Vedľa práve jubilantke odovzdal svoje poznatky a skúsenosti vtedajší riaditeľ múzea J. Vizdal. S intermezzom v rokoch 2008–2013, keď pôsobila v súkromnej archeologickej spoločnosti Archeológia Zemplín, pracuje v múzea dodnes a to nielen v odbornej, ale svojho času aj v riadiacej funkcií zástupkyne riaditeľa a riaditeľky. Dušou i srdcom však ostala archeologičkou a stala sa rešpektovanou znalkynou najstaršej minulosti kraja ako zbierkotvornej oblasti Zemplínskeho múzea. Realizovala množstvo výskumov na Východoslovenskej nížine z rôznych období praveku i stredoveku (Laškovce, Šamudovce, Pozdišovce, Žbince, Michalovce). Od roku 2008 ako pracovníčka spoločnosti Archeológia Zemplín realizovala ďalšie výskumy – v Michalovciach výskum na rozsiahлом neolitickej sídlisku v polohe Hrádok, na novoobjavenej polohe Michalovce-Široké preskúmala desiatky slovanských sídliskových objektov z 9.–10. a 11. storočia. Pod jej vedením boli realizované výskumy tiež na zemplínskych lokalitách v Ruskej, Strážskom, Oborine, Čel'ovciach, Kašove, Budkovciach, Lesnom, Sobranciach a v Trebišove. V rámci širšieho pracovného kolektívu sa podieľala aj na rozsiahlych záchranných výskumoch na lokalitách, realizovaných v súvislosti s rekonštrukciou plynovodu, výstavbou rýchlostných ciest a diaľničného úseku D1 (Seňa, Chmiňany). Po roku 2013 realizovala výskumy na lokalitách Vinné-Senderov, Sabinov, Prešov, Vranov nad Topľou, Kechnec, Fintice, Trebišov, Michalovce. Výsledky týchto výskumov, pokiaľ ich publikovala, prispeli nezanedbateľnou mierou k poznaniu najstarších dejín východu našej krajiny. Pozitívne rezonovala i prezentačná činnosť jubilantky – je autorkou viacerých výstav a expozícií. Okrem odborných publikácií je však jubilantka známa aj ako žiadana spoluautorka vlastivedných monografií, venovaných dejinám konkrétnych obcí Zemplínska, vrátane úvodných kapitol do knihy o jej rodných Michalovciach. V súvislosti s publikačnou činnosťou L. Gačkovej nemožno obísť ani jej náročnú prácu zostavovateľky (a spoluautorky) monografie Archeologické dedičstvo Zemplína (Michalovce 2004). Zostavovateľsky i autorsky pripravila aj zborník k 45. výročiu Zemplínskeho múzea v Michalovciach a úvodné čísla náučného časopisu Zemplín, vydávaného múzeom. V roku 2015 je bola udelená Pamätná medaila Zväzu múzeí na Slovensku za rozvoj slovenského múzejnictva.

Mladistvý výzor jubilantky a jej do okolia vyžarujúca energia sice nechce pripustiť možnosť, že je už štvrté desaťročie prítomná v slovenskej archeologickej komuniti, jej *curriculum vitae* však túto skutočnosť potvrdzuje. Kolegovia a priatelia prajú L. Gačkovej do budúcich rokov veľa zdravia, životnej pohody, tvorivého elánu k ďalšej práci, ako aj osobné šťastie.

V. Turčan

Jubilant Mgr. Jozef Hudec, PhD.

29. 12. 2015 oslávil významné jubileum, okrúhlych päťdesiat rokov, slovenský archeológ, egyptológ a politológ Jozef Hudec.

Jozef Hudec pochádza zo Zlatých Moravieč a už počas stredoškolského a neskôr vysokoškolského štúdia sa aktívne zúčastňoval na výskumoch Archeologického ústavu SAV v okolí Nitry či na iných výskumoch, hlavne v Čechách a v Nemecku. Postupne vyštudoval archeológiu, egyptológiu a politológiu na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe, kde v roku 1997 získal doktorát v odbore egyptológia. Počas štúdia a v rámci početných zahraničných pobytov (v Nemecku, v Egypte, v Izraeli) sa formovalo a uplatňovalo jeho mnohostranné zameranie zahŕňajúce rôzne oblasti od včasnostredovekej archeológie na Slovensku až po geografiu, dejiny, umenie a materiálnu kultúru dynastického Egypta, predovšetkým Starej, Strednej a Novej ríše.

Jozef Hudec patrí spolu s bývalými spolužiakmi z Prahy Miroslavom Bártom, Jaromírom Krejčím, Květou Smolárikovou či Dušanom Magdolenom k silnej generácii egyptológov, ktorí odbor významne etablovali a venujú sa jeho ďalšiemu rozvoju v Čechách a na Slovensku. Práve s kolegom Dušanom Magdolenom, súčasným riaditeľom Ústavu orientalistiky SAV, založil v roku 1995 Nadáciu

Aigyptos, zameranú na podporu rozvoja egyptológie na Slovensku. Ako predseda správnej rady nadácie sa so svojimi kolegami a v spolupráci s Ústavom orientalistiky SAV venuje budovaniu egyptologickej knižnice, výuke, výskumu ako aj prezentáciu a popularizáciu egyptológie širokej verejnosti.

Jedným z najväčších doterajších prínosov Jozefa Hudeca k slovenskej a svetovej egyptológii bolo zdokumentovanie a analýza slovenských egyptiak v rámci svojej magisterskej a hlavne doktorskej práce *Egyptské zbierky na Slovensku* (Univerzita Karlova, 1997, publikovanie sa pripravuje). Jej náplň tvorí súbor artefaktov z dynastického a grécko-rímskeho Egypta, ktoré sa nachádzajú v rôznych slovenských zbierkach, predovšetkým v Archeologickom múzeu v Bratislave a v kaštieli Betliar (obe Slovenské národné múzeum), v Múzeu mesta Bratislavu či Gemersko-malohontskom múzeu v Rimavskej Sobote. Viaceré z týchto objektov boli predmetom podrobnejších štúdií, ako napríklad kamenné reliéfne zdobené fragmenty z Múzea mesta Bratislavu (*The Discovery of Sculptured Stone Fragments from the New Kingdom*. In: Hawass, Zahi and Lyla Pinch Brock (eds), *Egyptology at the dawn of the twenty-first century: proceedings of the Eighth International Congress of Egyptologists*, Cairo, 2000, Vol. 3, 230–234. Cairo; New York: American University in Cairo Press), staroegyptské kanopy (*Altägyptische Kanopen in der Slowakei*. In: Györy, Hedvig (ed.), *Mélanges offerts à Edith Varga*: “le lotus qui sort de terrae”, 197–208. Budapest: Musée Hongrois des Beaux-Arts.), mumifikovaná ľudská hlava (*A new Egyptian human mummified head in the Slovak National Museum, Bratislava*. In: *The Journal of Egyptian Archaeology*, Volume 91, 2005, 190–197) alebo súbor skarabov z Druhého prechodného obdobia (*Some Scarabs from the Second Intermediate Period in the Bratislava Collection*. In: Popielska-Grzybowska, Joanna (ed.), *Proceedings of the second Central European Conference of Young Egyptologists, Egypt 2001: perspectives of research*, Warsaw 5–7 March 2001, 71–74. Warsaw: Institute of Archaeology, Warsaw University). Zbierky boli naposledy prezentované na konferencii *The Perception of Orient in Central Europe (1800–1918)*, ktorú zorganizovala Nadácia Aigyptos pod zaštitou medzinárodného spolku Egypt and Austria v kaštieli Betliar (Slovenské národné múzeum) 21.–24. októbra 2013.

Okrem týchto menovaných publikácií sa autorsky podieľal na mnohých iných príspevkoch, venovaných egyptológií alebo zberateľstvu a muzeálnym zbierkam v domácich i zahraničných periodikách a zborníkoch (*Asian and African Studies*, *Zborník Múzea mesta Bratislavu* a *Zborník Prírodovedného múzea* a ī.). S úmyslom zjednotenia odbornej terminológie vznikol dôležitý príspevok o návrhu prepisu staroegyptských mien do slovenčiny (*Prepisy staroegyptských mien do slovenčiny*. In: Králik, L. (ed.): *Problémy adaptácie cudzích mien v slovenčine*. Vedecký seminár (Bratislava 19.–20. október 2000), Veda, Bratislava, 2002, 138–145.)

Popri svojom od roku 1996 trvajúcom pracovnom úvádzku na Ústave orientalistiky SAV pracuje J. Hudec ako politológ a diplomat, ktorý sa špecializuje na kultúru, dejiny a hospodárstvo Blízkeho východu, na analýzu ekonomickej a politickej situácie v týchto oblastiach, ako aj na islám a islámsky fundamentalizmus. Je autorom množstva článkov a reportáží o danej tématike, ktoré publikuje predovšetkým v zborníku *A Panorama of Global Security Environment* či *Medzinárodne otázky*. Dlhodobejšie pôsobil na veľvyslanectve Slovenskej republiky v Káhire, v Kuvajte či Tel Avive, v súčasnosti je hlavným štátnym radcom na Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí.

Práve jeho pôsobenie v Egypťe a výborné znalosti tamojšieho prostredia boli jedným z hlavných pilierov pre jeho doteraz najvýznamnejší projekt, organizáciu archeologického výskumu. Spolu s poľským kolegom Dr. Slawomirom Rzepkom z Varšavskej univerzity a Poľského centra stredomorskej archeológie sa mu podarilo získať koncesiu na výskum lokality Tell el-Retábí vo východnej nílskej delte. Jedná sa tak o prvý výskumný projekt v Egypťe, na ktorom sa priamo podieľa slovenská inštitúcia. Miesto bolo významným sídliskom v tzv. Druhom prechodnom období, počas včasnej 18. dynastie a tiež vojenskou pevnosťou v ramessovskom období. Ako zástupca vedúceho výskumu J. Hudec organizuje slovenskú časť spojeného poľsko-slovenského tímu. Výsledky výskumu trvajúceho od roku 2007 výrazne prispeli k vedomostiam o osídlení lokality ako aj celej oblasti, v ktorej sa nachádza, a sú pravidelne publikované v časopisoch *Polish Archaeology in Mediterranean* a *Ägypten und Levante*. Od roku 2013 je súčasťou výskumného projektu *Slovenský výskum starovekého Egypta*, oficiálne podporovanom Ústavom orientalistiky SAV a Agentúrou pre podporu výskumu a vývoja SR.

V neposlednom rade sa Jozef Hudec, predovšetkým v rámci činnosti Nadácie Aigyptos, venuje organizácii a účasti na popularizačných akciách. K týmto doteraz patrili najmä výstavy so sprievodnými podujatiami *Bohovia a múmie* (1999) či *Cesty k Nilu, Po stopách dávnej civilizácie starého Egypta* (2002) a stále aktuálny cyklus prednášok *Výpravy do starovekého Egypta*, prebiehajúci každoročne od roku 2012. Jozef Hudec spolu s kolegami každoročne pripravuje početné prednášky pre vedeckú, študentskú i laickú verejnosť po celom Slovensku a v zahraničí. Je taktiež autorom viacerých popularizačných publikácií o starovekom a súčasnom Egypťe, napríklad sprievodcu *Egypt* (Olympia, Praha, 2002) či knihy *Stratená krajina* (Verbum, Ružomberok, 2015), spolu s Rastislavom Biarincom a Jánom Kudličkom, ako aj článkov v historických časopisoch (*Historická revue*).

Široká profilácia, nespočetné aktivity a pracovné i mimopracovné úspechy Jozefa Hudeca vypovedajú nielen o jeho vedeckých kvalitách, ale hlavne tiež o jeho nadšení, húževnatosti, nekonečnej energii a životnom optimizme. Za tento sú mu všetci jeho kolegovia, s ktorými spolupracuje, ktorých vedie a motivuje, vďační a želajú mu, aby mu spolu so zdravím a šťastím vydržali aj v ďalšom dlhom a plodnom životnom období.

V. Dubcová

K vzácnemu životnému jubileu prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc.

Príhovor, ktorý odznel dňa 28. apríla 2016 na slávnostnom medzinárodnom kolokviu v Archeologicom múzeu SNM v Bratislave.

Vážená pani profesorka,

dovoľte, aby som sa Vám prihovoril, pri príležitosti Vášho významného životného jubilea, v mene Katedry archeológie FF UK v Bratislave, na ktorej ste pôsobili vyše 42 rokov. Spočiatku ako asistentka a odborná asistentka, neskôr docentka a následne ako profesorka. Za toto obdobie ste vychovali niekoľko generácií archeológov (t. j. asi 150 absolventov), z ktorých väčšina sa úspešne uplatnila vo svojom odbore.

Pri tejto príležitosti by som rád spomenul Vás mnohostranný prínos nie iba pre samotnú katedru, ale i pre slovenskú a európsku archeológiu. Je všeobecne známe, že patríte k najlepším európskym znalcom medenej a bronzovej industrie. Preto osobitne chcem vyzdvihnuť Vás vedecký prínos, ktorý sa týka pravekej metalurgie farebných kovov. Jej skúmaniu ste sa začali venovať od počiatku Vašej profesionálnej kariéry a venujete sa jej doteraz. Možno povedať, že už ako čerstvá absolventka a začínajúca asistentka na FF UK ste prvými rozsiahlejšími štúdiami razantne vstúpili do riešenia tejto náročnej problematiky. Boli to najmä dve základné štúdie, dodnes veľmi citované, zhodou okolností obe zverejnené v časopise Slovenská archeológia, ktorý už vtedy patril k najvýznamnejším archeologickým periodikám v Československu. Prvou štúdiou boli *Medené nástroje a problém najstaršej ťažby medi na Slovensku*, ktorá bola zverejnená v roku 1955 a druhá štúdia vyšla pod názvom: *Nálezy medených sekier s jedným ostrím zo Slovenska*, publikovaná v roku 1957. Váš cielený výskum venovaný medenej a bronzovej industrii vyústil v roku 1970 do vydania dvoch významných monografií. Prvou bola monografia *Bronzechortfunde in der Slowakei* venovaná depotom bronzovej industrie z mladšej a neskorej doby bronzovej na Slovensku a druhou monografia *Die Äxte und Beile in der Slowakei*, ktorá vyšla v prestížnej edícii *Prähistorische Bronzefunde* vydávanej v Nemecku, neskôr v Mnichove a neskôr v Stuttgarte. Touto knižnou publikáciou Ste v slovenskej odbornej spisbe odštartovali systematické spracovanie medenej a bronzovej industrie na území Slovenska. Neskôr nasledovalo ďalších 6 monografií vydaných v tejto významnej edícii. Boli venované nálezom ihlíc (1980), nákrčníkom a diadémom (1984), bronzovým nádobám (1991), sponám (2001), kosákom (2006) a mečom s plnou rukoväťou (2014). A pokial' viem, pani profesorka, intenzívne pracujete aj na ďalších monografiách venovaných kovovej industrie.

Okrem množstva štúdií zameraných najmä na kovovú industriu ste svoje poznatky o dobe bronzovej pretavili aj do syntetickej monografie *Svedectvá predkov* (1994). Významné penzum svoje vedeckej práce ste venovali aj súpisom zbierok, napr. z múzeí v Kežmarku, Poprade a Levoči. A nemožno nespomenúť aj najnovšiu monografiu v spoluautorstve s M. Sojákom, ktorá sa týka taktiež regiónu Spiša *Veľká Lomnica – Burbrich Urzeitliches Dorf unter der Hohen Tatra* (2014).

Významné miesto vo Vašej vedeckej práci mali aj terénné archeologické výskumy, v rámci ktorých ste sa spolu s manželom profesorom Novotným spočiatku sústredili na oblasť dolného Pohronia (Šarovce) a neskôr ste sa zamerali na oblasť územia Spiša. V tejto súvislosti treba spomenúť vybudovanie archeologickej výskumnej základne na úpätí Vysokých Tatier, Pod lesom pri Dolnom Smokovci. Aj vďaka nej mohla od druhej polovice 60. rokov 20. storočia veľká väčšina poslucháčov archeológie počas letných prázdnin absolvovať povinnú prax na výskumoch vo Veľkej Lomnici, Poprade-Matejovciach, Veľkom Slavkove, Štrbe a v Gánovciach. Išlo o výskumy realizované v úzkej spolupráci s Podtatranským múzeom v Poprade. Na nich študenti archeológie každoročne získavalí prvé praktické terénne skúsenosti a poznatky.

Je potrebné spomenúť aj Vašu pedagogickú činnosť, ktorá pozostávala z prednášok a seminárov. Popri prednáškach týkajúcich sa strednej Európy ako napr. Pravek Československa, to boli prevažne prednášky so širším európskym záberom, ako napr. Pravek Európy, Európa v dobe bronzovej a halštatskej, Južná Európa v dobe halštatskej a pod.

Treba vyzdvihnúť aj Vašu zásluhu pri budovaní odbornej archeologickej knižnice Katedry, ktorú ste spolu s Vaším manželom profesorom Bohuslavom Novotným pozdvihli na európsku úroveň. Knižnica už vtedy patrila k najlepším odborným knižniciam v Československu. Treba taktiež spomenúť postupné vybudovanie študijných porovnávacích zbierok, vďaka ktorým poslucháči archeológie mali a majú doteraz možnosť prakticky spoznať praktický materiál.

Spolu s manželom ste iniciovali zorganizovanie 1. medzinárodného sympózia o eneolite a staršej dobe bronzovej, ktoré sa konalo v roku 1971 v Bratislave, Poprade, vo Vysokých Tatrách a v Tatranskej Lomnici. Aj vďaka tomuto podujatiu, ktorého sa zúčastnili aj bádateľia zo západnej Európy sa Katedra archeológie dostala do celoeurópskeho povedomia. Navyše ste týmto položili tradíciu, pretože medzinárodné sympózia sa na uvedenú tému začali pravidelne organizovať v rôznych častiach Európy.

Preto nie je prekvapujúce, že ste sa stali i zakladajúcou účastníčkou 1. sympózia o staršej dobe bronzovej v Čechách, na Morave a na Slovensku, ktoré sa konalo v októbri 1984 v Dolných Věstoniciach, na južnej Morave. A odvtedy ste sa stali nielen pravidelnou aktívnu účastníčkou na všetkých 24 doteraz uskutočnených sympóziach, ale viaceré z nich ste aj organizovali ako napr. v Modre-Harmónii (1986), Poprade (1989) a opäťovne v Modre-Harmónii (1994).

Ako vidíme, činnosť pani profesorky za dlhé roky pôsobenia na Katedre archeológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave, bola veľmi pestrás a mnohorozmerná. Vzhľadom na krátkosť času nie je možné sa dotknúť všetkých jej aktivít a prínosov.

Vážená pani profesorka, nielen v mojom mene, ale v mene všetkých členov Katedry archeológie FF UK v Bratislave Vám ďakujem za všetko, čo ste pre katedru za dlhé roky pôsobenia aj s vaším manželom, pánom profesorom Novotným, urobili. My, Vaši nasledovníci, tak máme na čom stavať a snažíme sa to úspešne rozvíjať ďalej.

Do ďalších rokov Vám želám pevné zdravie, veľa tvorivých síl a elánu tak v ďalšej vedeckej, ako aj pedagogickej práci.

J. Bátora

OPUSTILI NAŠE RADY

Dňa 14. mája 2016 nás opustil náš priateľ a člen Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV pán Rudolf Klamík, ktorý bol členom spoločnosti od roku 2009.

Čest' jeho pamiatke!

KRONIKA

Fero Fenič začína úspešnú kariéru aj v Páci

Málo je známe, že filmový „mág“ (režisér, scenárista, televízny a filmový producent, zakladateľ firmy „FEBIO“, organizátor filmového festivalu FEBIOFEST) Fero Fenič začína svoju kariéru filmom „Ako sa pán Kráľovič stal kráľom“.

Mladšej generácii pripomienim, že dlhoročný pracovník Archeologického ústavu SAV Viliam Kráľovič (1908–1988) a významný archeológ amatér (spolupracoval ešte s Janom Eisnerom a Štefanom Janšákom) bol nielen objaviteľom germánsko-rímskej usadlosti v Cíferi-Páci, ale aj takmer stoviek dovtedy neznámych archeologických nálezísk na dolnom Považí. Okrem iného sa významne zaslúžil aj o záchrannu románskej rotundy z 12. storočia v rodnych Križovanoch nad Dudváhom.

Nevšedný životný príbeh V. Kráľoviča zaujal natol'ko poslucháča 3. ročníka Filmovej a televíznej fakulty AMU v Prahe F. Feniča, že sa rozhodol natočiť o ňom povinný ročníkový film. Nekonvenčný film bol mimoriadne úspešný (záujemca ho nájde na webovej stránke Fera Feniča). Na festivale v nemeckom Oberhausene roku 1976 získal „Čestné uznanie“. Dnes si už málokto spomenie, že časť exteriérových záberov sa natáčala počas exkurzie III. Medzinárodného kongresu, ktorý sa konal od 7. do 14. septembra 1975 v Bratislave, na výskume v Páci. Uviedol som to už v rámci rozhovorov k 40. výročiu SAS (Informátor XXIII/2012, 1-2, s. 9), ktorý iniciovala A. Bistáková.

Z korešpondencie, ktorou sa F. Fenič v tejto súvislosti obrátil na mňa, čitateľa iste zaujme jeho prvý list napísaný úhladným paličkovým písmom (pozri prílohu).

Na záver uvediem, že je to ten istý Fero Fenič, ktorý inicioval kontroverzné premenovanie „Letisko Praha-Ruzyně“ na „Letisko Václava Havla“. Vydal 19. 12. 2011 prehlásenie, ktoré vehementne a úspešne podporili mnohé známe osobnosti českého verejného života, napr. herec Jiří Bartoška, gymnastka a olympijská víťazka z Mexika Věra Čáslavská, speváčka Hana Hegerová a ďalší.

Titus Kolník

Primary 19.6° 1975

Hilary and Foster /

Als man sieht, warum es kann es nur
nebenwirkungen haben, dass Antikörper & Proteo-
nen dann & wenn i. negativ folgen, ist normal.
I. hat nur einen einzigen protein, welches kann
durch Antikörper neutralisiert werden. Dies
ist faktisch kein pathologisches Immun-
system, das immunologische reaktionen haben
sollte, sondern ein produktivitätsprozess, der im Zuge
der evolution & fortwährenden reaktionen & Rezeptoren
entwickelt wurde, um die verschiedenen
pathogenen / feindlichen Tiere und Bakterien
zu töten. Es existiert ein lokales Immunsystem
in der Haut, wo z.B. Proteo-Antikörper gegen
Lektine & Immunoglobuline produziert werden.
Es ist aber schwierig, weil Proteo-Antikörper
nicht so spezifisch sind, wie Proteo-Antikörper, es
ist nicht so leicht, einen einzigen Antikörper zu finden,
der alle Proteo-Antikörper neutralisieren kann, was in
mehreren Proteo-Antikörpern vorkommt.

OCENENIA A VYZNAMENANIA

Dárius Gašaj laureátom Ceny Andreja Kmeťa 2016

Dlhoročný pracovník Východoslovenského múzea v Košiciach, kustód archeologických zbierok múzea a správca Fondu papierových platidiel PhDr. Dárius Gašaj bol oceněny za celoživotné dielo pri ochrane a obnove kultúrneho dedičstva v oblasti múzejníctva a ochrany pamiatok Cenou Andreja Kmeťa. Cena mu bola udelená z rúk štátneho tajomníka MK SR Ivana Sečíka dňa 6. júna 2016 pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí.

D. Gašaj je kustódom archeologických zbierok múzea a taktiež spravuje Fond papierových platidiel. Je realizátorom nespočetných výskumov, viacerých výstav a expozícií, pozoruhodná je aj jeho publikačná činnosť. K jeho najznámejším archeologickým výskumom patria bádania od roku 1988 na opevnenom sídlisku z doby bronzovej v Nižnej Myšli. Venuje sa aj záchranným výskumom v historickom jadre Košíc, ktoré priniesli mnohé prekvapujúce poznatky o niekdajšom opevnení mesta – Katova bašta, Mlynský bastión a iné. Bol spoluautorom expozícií na Spišskom hrade, v Červenom Kláštore a vedúcim autorského kolektívu expozície Východoslovenského múzea Katov byt, ktorá bola ocenená odborným časopisom Pamiatky a múzeá ako najlepšia expozícia na Slovensku za rok 2009. Aj jeho zásluhou sa v roku 2013, keď bolo mesto Košice Európskym hlavným mestom kultúry, podarilo realizovať všetky práce súvisiace s projektom Ostrov kultúry Otvorená zóna č. 7 – Ulička remesiel (areál Katovej bašty).

Cena Andreja Kmeťa je individuálnym ocenením fyzických osôb za rozvoj, ochranu a záchrannu kultúrneho dedičstva, za vedecké práce pomáhajúce odbornému rastu slovenského múzejníctva a galériistiky, etnografie a folkloristiky a za mnohoročnú odbornú prácu v týchto oblastiach.

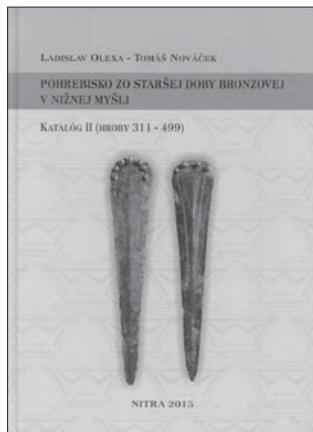
Ocenenému srdečne gratulujeme!

Podľa tlačovej správy MK SR pripravila I. Kaczarová

Informátor SAS XXXVII/2016/1

NOVÉ PUBLIKÁCIE

Z produkcie AÚ SAV vyberáme:

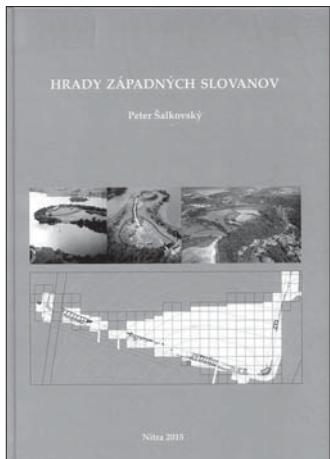

L. Olexa – T. Nováček: Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Nižnej Myšli. Katalóg II (hroby 311-499). Nitra 2015. 287 strán. ISBN 978-80-89315-91-8

Do tlače v závere roka 2015 sa dostal aj druhý diel monografie o pohrebisku v Nižnej Myšli. Autori tým rozšírili počet spracovaných a publikovaných hrobov na 499. Opäť ide o katalógové spracovanie s krátkym vyhodnotením jednotlivých súčasti hrobového inventára.

V. Furmanek a kol.: Staré Slovensko 4. Doba bronzová. Nitra 2015. 330 strán. ISBN 978-80-89315-87-1

Medzi dlho očakávané publikácie patrí súborné dielo kolektívu autorov V. Furmanek, J. Bátora, O. Ožďáni, V. Mitáš, R. Kujovský a J. Vladár. Monografia je rozdelená na šesť hlavných kapitol. V úvodnej kapitole sa dozvedáme o dobe bronzovej ako historickej epoce. Kapitola 2 je venovaná kultúram staršej doby bronzovej. Okrem kultúrneho vývoja obsahuje aj state venované artefaktom, osídleniu a spoločnosti. Rovnaká koncepcia je dodržaná aj v kapitolách 3 – Mohylové kultúry a 4 – Kultúry populovicových polí. Náležitá pozornosť je venovaná aj hospodárstvu doby bronzovej v kapitole 5, kde sa dozvedáme o zabezpečení obživy, remeslach a výmenou počas celej epochy. Posledná kapitola „Záver“ je rozdelená do troch tematických častí. Autori v nej pristupujú k zhodnoteniu populácie a demografického vývoja počas rôznych časových úsekov, zaobrajú sa autochtonosťou, migráciami ako aj etnicitou populácií doby bronzovej a významom doby v európskom kontexte. Súčasťou tohto diela je množstvo map, fotografií, tabuľiek a plánov, ktoré efektne dopĺňajú textovú časť.

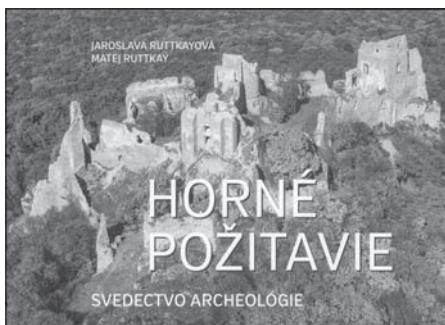

P. Šalkovský: Hrady západných Slovanov. Nitra 2015. 180 strán. ISBN 978-80-89315-95-6

Monografia je venovaná vyhodnoteniu hradov vo včasnom stredoveku. Autor rozdelil dielo do šiestich hlavných kapitol. V úvodnej kapitole je objasnená terminológia ako aj predmet bádania. Kapitola 2 patrí všeobecnej charakteristike hradov ako situovanie hradov v krajine a pôdorysné dispozície a veľkosti hradov. V tretej časti sa autor zaoberá fortifikačnými konštrukciami, rozmermi a vnútornou zástavbou hradov. Kapitola štyri je venovaná výstavbe a obrane hradov. P. Šalkovský píše o organizácii a priebehu výstavby ako aj o použitých materiáloch a pracovných kapacitách potrebných pri stavbe hradu. Ďalšia časť: „Funkcie, historické osudy a význam hradov“ je venovaná včasnostredovekým hradom Slovanov na území Poľska, Nemecka, Slovenska, Moravy a Čiech. V závere sú zosumarizované získané poznatky zo skúmaných oblastí. Monografia je doplnená pôdorysnými situáciemi vybraných hradov, fotografiami a mapami ako aj registrom vybraných hradov.

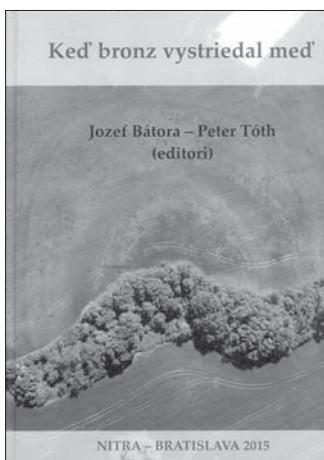
M. Hanuliak – I. Kuzma: Mužla-Čenkov II. Osídlenie z 9.-13. storočia. Nitra 2015. 362 strán. ISBN 978-80-89315-90-1

Ďalšou novinkou z produkcie Archeologického ústavu je druhý diel monografie o osídlení v Mužli-Čenkove. Autori rozdelili celé dielo na tri časti. Prvé dve časti tvoria skúmané polohy Vilmakert a Orechový sad. Tretia časť je venovaná záverečným sumárom. Každá z polôh obsahuje katalóg s podrobňou analýzou objektov a jednotlivých druhov nálezov. Okrem sídliskových nálezov je súčasťou monografie aj vyhodnotenie hrobových celkov, ktoré sa v oboch polohách nachádzali. K najčastejším ale zároveň aj k najdôležitejším nálezom na sídlisku patrila keramika, ktorej bola v práci venovaná zvýšená pozornosť. Vďaka veľmi podrobnej analytickej časti, bolo možné v závere predstaviť obraz o vnútornej chronológii osídlenia lokality. Vrelo odporúčam do pozornosti nielen pre societu stredovekárov.

V rámci projektu „Centrum výskumu najstarších dejín stredného Podunajska“ za podpory Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR vyšla v závere roka 2015 ďalšia monografia „**Horné Požitavie**“ svedectvo archeológie. Autormi sú J. Ruttkayová a M. Ruttkay (170 strán, ISBN 978-80-89315-65-9). K nosným kapitolám patrí prehľad vývoja osídlenia horného Požitavia v praveku, vo včasnej dobe dejinnej a v stredoveku ako aj časť, kde sú vybrané významné archeologické náleziská regiónu. Okrem množstva informácií zahrnutých v diele vyzdvihujem aj veľmi početnú a kvalitnú obrazovú prílohu, ktorou autori doplnili textovú časť.

K. Daňová

J. Bátor – P. Tóth (eds.): Ked' bronz vystriedal med'. Nitra – Bratislava 2015. 467 strán. ISBN 978-80-89315-93-2

Spolupráca katedry archeológie FiF UK v Bratislave a Archeologického ústavu SAV v Nitre priniesla v roku 2015 osobitný publikáčny výstup v editorstve J. Bátoru a P. Tótha pod názvom „Ked' bronz vystriedal med“. Ako názov napovedá, je zameraný na obdobie staršej doby bronzovej, ktorému sa celoživotne venuje aj významný slovenský archeológ prof. PhDr. Jozef Vladár, DrSc., ktorému je pri príležitosti jeho významného životného jubilea toto dielo venované. Príspevky z XXIII. medzinárodného sympózia „Staršia doba bronzová v Čechách, na Morave a na Slovensku“, ktoré sa uskutočnilo v Leviciach 8.-11. októbra 2013 sú veľmi prehľadne zoradené do štyroch tematických okruhov: Kultúry, kultúrne vzťahy, chronológia; Sídliská, sídliskové štruktúry, dynamika osídlenia; Pohrebiská, pohrebny ritus; Depoty, deponovanie, technologicke inovácie. Plnofarebná a obsažná publikácia vyniká kvalitnou grafickou úpravou. Vďaka charakteru súborného diela prezentujúceho najaktuálnejšie výsledky výskumu záveru 3. a prvej polovice 2.

tisícročia je dôležitým nie len pre rozsiahlu vedeckú societu, ale sa stáva aj prínosnou študijnou pomôckou pre poslucháčov archeológie.

Od roku 2016 začal na Filozofickej fakulte UK v Bratislave vychádzať nový recenzovaný časopis Musaica archaeologica s periodicitou dve čísla ročne. V prvom čísle sú publikované vybrané štúdie z medzinárodnej konferencie Beaker Days Bratislava – Vienna 2014, ktorá bola venovaná téme fenoménu zvoncových pohárov v Európe. Časopis vychádza v elektronickom a následne tlačenom formáte. Všetky potrebné informácie o charaktere časopisu, termíny odovzdanie príspevkov a pokyny na úpravu rukopisov sú dostupné na webovej stránke redakcie katedry archeológie FiF UK v Bratislave.

J. Mellnerová Šuteková

ZMENY V ČLENSKEJ ZÁKLADNÍ

Za nových členov SAS pri SAV boli v roku 2016 prijatí:

PhDr. Ján Beljak, PhD.; Mgr. Andrea Ďurianová, PhD.; Mgr. Lenka Demková; Mgr. Tomáš Kopták; Mgr. Lucia Nováková, PhD.; Mgr. Roman Vávra, Mgr. Pavol Bobek; Mgr. Miriam Jakubčinová; Mgr. Lucia Nezvalová a OZ Hradiská.

Členstvo bolo zrušené PhDr. Máriovi Žáčikovi, ktorý zároveň odstúpil z pozície člena výboru.

ODZNAMY REDAKCIE

ODZNAMY VÝBORU SAS PRI SAV

Nový web SAS pri SAV

Výbor SAS oznamuje, že od roku 2016 nájdete aktuality, diskusné príspevky, novinky, ale i archívne informácie na novej webovej stránke ako aj na známej sociálnej sieti.

sas.sav.sk (ilustračný náhľad)

Zľava na nákup kníh vo vydavateľstve Veda pre členov SAS

Informácia pre záujemcov o publikácie z vydavateľstva vedeckej a odbornej literatúry Slovenskej akadémie vied - Veda. Všetci členovia SAS majú pri kúpe v kamennej predajni Štefánikova 3, v Bratislave a v Trnave na Hornopotočnej 23 – 20 % zľavu, zoznam členov je k dispozícii v kníhkupectve. Na publikácie kupované cez e-shop je automaticky 20 % zľava.

Tričká s logom SAS pri SAV

Pri príležitosti začiatku svojej činnosti ako slovenskej sekcie v rámci Československej společnosti archeologické pri ČSAV (23. 3. 1956) navrhol Výbor SAS polokošeľo-golfové tričká s logom SAS.

Záujemcovia si ich môžu vybrať a objednať priamo na webe (nižšie uvedený link). <http://www.totemsro.sk/novinky/polokosela-damska-sas/> alebo <http://www.totemsro.sk/vypredaj/polokosela-panska-sas/>

Poznámka: predpokladaný čas dodania 2 týždne, v prípade "nazbierania sa" piatich objednávok dodáme v skoršom termíne.

Do nového čísla ročenky sú vitané všetky články do existujúcich rubík, i diskusné príspevky a pozvánky na budúce akcie a ostatné, o ktorých by sme mali byť informovaní.

**REDAKČNÁ UZÁVIERKA 2. ČÍSLA JE 30. 11. 2016!!!
ČASOPIS VYJDE LEN V PRÍPADE DOSTATOČNÉHO POČTU PRÍSPEVKOV!!!**

* * *

*Názory a stanoviská prezentované v príspevkoch sa nemusia zhodovať s názormi a so stanoviskami redakcie.
V takomto duchu príspevky prešli základnou jazykovou úpravou bez podstatných zásahov do znenia textu.*

Vydáva – Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).
Hlavná redaktorka: Mgr. Jana Mellnerová Šuteková, PhD. (jana.mellnerova@uniba.sk). Redakčná rada:
Mgr. Igor Bazovský, PhD.; Mgr. Rastislav Hreha, PhD., PhDr. Ján Chovanec, PhD.; Mgr. Iveta Kaczarová; Prof. PhDr.
Eduard Krekovič, CSc.; PhDr. Vladimír Mitáš, PhD.; PhDr. Vŕťazoslav Struhár. Počítačová sadzba: Peter Červeň.
(Na embléme pintadera zo 6. stor. pred Kr. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie Jarmila Maretová, logo – grafické
spracovanie: Miroslav Slámká). Tlač: Michelangelo, Nitra.